„Szabadíts meg üldözőimtől!”

Kiállás a veszélyeztetett szíriai református közösség mellett

Előszó a magyar kiadáshoz

Készséggel ajánlom a magyar olvasók figyelmébe a Gustav-Adolf-Werk kiadványát, mely a szíriai üldözött keresztyének megsegítésére mozgósít, bemutatva történetüket, és a szíriai háború következtében válságosra fordult sorsukat.

Azért írom, hogy készségesen ajánlom ezt a kötetet, és nem azt, hogy örömmel, mert nagy szomorúság hatja át ezeket a beszámolókat, interjúkat, feljegyzésket. Leginkább az a kétség kap újra és újra hangot, hogy vajon, ha véget ér a háború, hazatérnek-e a háború pusztítása és az iszlám állam terrorja miatt menekülni kényszerült keresztyének, illetve hogyan és miképp kezdhetik újra életüket, szervezhetik meg közösségeiket, építhetik fel lerombolt templomaikat és iskoláikat. Jósolgatni természetesen lehetetlen. Ám azok, akik itt, Közép-Európában is átélték a keresztyénség elnyomását, tudják, hogy a Krisztus népe számára nem az üldözés és az elnyomás a legnagyobb veszedelem, hanem a közönyösség. A leginkább akkor, ha mi magunk, keresztyének vagyunk közönyösek hittestvéreink iránt, és elfeledjük, hogy „minden időben szeret, aki igaz barát, és testvérül születik a nyomorúság idejére." (Példabeszédek 17,17)

Készséggel ajánlom hát ezt a kötetet. S egyúttal arra buzdítok, hogy foglaljuk állhatatos imádságainkba a szíriai keresztyéneket, református hittestvéreinket, segítsük őket anyagi áldozatvállalással is, a magunk helyén szüntelen emlékeztetve a népek sorsáért felelős hatalmasokat, hogy Krisztus egyházának virágzása és békessége minden időben drága ajándék a világ minden népe számára.

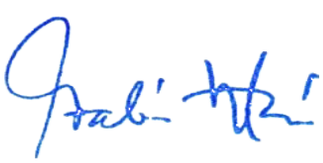

Bogárdi Szabó István
püspök, a Magyarországi Református Egyház Zsinatának lelkészi elnöke

Weltweit Gemeinden helfen GAW

A Magyarországi Református Egyház (MRE) 2016 óta kiemelt figyelmet fordít közel-keleti kapcsolataira és évente mintegy 10 millió forint értékben nyújt anyagi segítséget a szíriai testvéregyházainak. A Magyar Református Szeretetszolgálat adománygyűjtést indított a közel-keleti református testvéregyházaink által működtetett vasárnapi iskolai program támogatására. A Generális Konvent elnöksége 2017-ben úgy döntött, hogy támogatja a szíriai református iskolák ösztöndíjprogramját. A GAW által az MRE számára biztosított évi támogatási keret terhére egyházunk 2017. évtől évi további 10 ezer eurót ajánl fel a közel-keleti református egyházak projektjeinek támogatására.

A magyar kiadás a Gustav -Adolf -Werk engedélyével és pénzügyi támogatásával valósult meg.

A kiadó előszava

Kedves Olvasó!

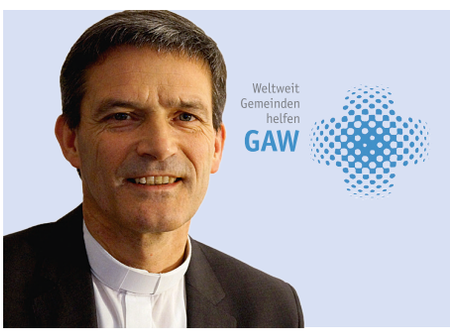

„Szabadíts meg üldözőimtől!" - a zsoltáros kétségbeesett segélykiáltása egycsapásra aktualitást nyert számomra, amikor 2013-ban először érkezett kérés a szíriai református keresztyénektől a Gustav-Adolf Werk (GAW) segélyszervezethez. A háború 2011. tavaszi kitörése óta ezek a keresztyének az emberek oldalán álltak: enyhítették a szükséget, csillapították az éhséget és vigasztaltak. De két háborús év után forrásaik elapadtak. Alig volt valamilyük, amivel segíteni tudtak volna: híján voltak az élelmiszernek, gyógyszereknek és a pénznek, sőt, reménységük is fogytán volt. Mofid Karajili, a homszi református gyülekezet lelkésze akkoriban ezt írta levelében: „Rémálom az életünk. Miről kellene prédikálnom vasárnap? Honnan vegyem a szavakat, amikkel vígaszt tudnék adni és reményt hirdetni? A szavakból gyakran csak a kétségre futja!". Haroutune Selimian, az aleppói örmény református „Bétel" gyülekezet lelkésze pedig ezt írja visszaemlékezésében: „Keresztyénként sokszor éreztük elhagyatva magunkat: látszólag magányosan és a világ többi részétől elszakítva éltünk. Sokszor a reményt is elvesztettük, és azt mondtuk magunknak, hogy senki sincs „odakint", aki segítsen."

Meghallottuk a kétségbeesett segélykérést és 2013 óta egyházi partnereinkkel, illetve egyéni adományozókkal közösen támogatjuk a szíriai református gyülekezeteket. Humanitárius segélyt nyújtunk, lerombolt templomok újjáépítésében segítünk, és támogatjuk a gyülekezeteket, hogy iskoláikat fenn tudják tartani. Ez a támogatás túllép a felekezeti és vallási határokon.

Mindig nagy hatással van rám az a fajta határozottság, amivel sok keresztyén az üldöztetés és szorongattatás ellenére kitart Szíriában. „Most nem annak van itt az ideje, hogy elhagyjuk Szíriát" - hangsúlyozza Haroutune Selimian. Joseph Kassab, a Szíriai és Libanoni Nemzeti Református Zsinat főtitkára a vele készített interjúban pedig így fogalmaz: „Azt szeretnénk, ha a nyugati egyházak megértenék, hogy a közel-keleti keresztyének saját hazájukban szeretnének élni. Még ha sok keresztyén menekülni is kényszerült, hiszünk abban, hogy Isten akarata, hogy ebben a régióban éljünk, és szeretetéről itt tegyünk tanúságot."

Ebben szeretnénk testvéreinket támogatni. Ehhez egyrészt arra van szükség, hogy a jelenlegi helyzetben anyagilag is melléjük álljunk. Másrészt az is elengedhetetlen, hogy kritikus helyzetükben értelmünket és szívünket is kitárjuk a közel-keleti országok keresztyén közösségei előtt.

Az elmúlt években újból és újból be kellett látnunk, hogy milyen keveset tudunk mi Európában a szíriai keresztyénekről - különösen is a Szíriában élő református közösségről. Ezért is fogalmazódott meg ennek a füzetnek az ötlete, hogy legyen egy olyan kiadvány, amelyik betekintést ad a szíriai református gyülekezetek történetébe és jelenlegi helyzetébe, valamint megszólaltatja hangjukat.

Ebben a szellemben kívánok kellemes és látókörszélesítő olvasást!

Enno Haaks
GAW főtitkár

4

„Isten Országának főállású követei vagyunk ebben a világban”
Haroutune Selimian aleppói lelkész a keresztyének szerepéről a szíriai konfliktusban.

28

„A béke a fejekben és a szívekben kezdődik…”
Az aleppói Bétel gyülekezet igyekszik a vallási és felekezeti határokon túllépve szembeszállni a háború következményeivel.

6

„Itt élni annyit tesz, mint a keresztet hordozni”
Van létbiztonság a keresztyének számára a Közel-Keleten?

35

„Nem engedhetjük meg magunknak a reménytelenséget”
A homszi református gyülekezet a mély depresszió után ismét reményt merít és hirdet.

20

Az örményeket és más keresztyén közösségeket sújtó népírtás és szíriai következményei
A 19. és 20. században a keresztyén közösségeket pogromok és népírtások sújtották a Közel-Keleten. Trauma, amelytől a következő nemzedékek is szenvednek.

Impresszum

Eredeti kiadás:
Kiadja a Gustav-Adolf-Werk (GAW) Egyesület, a Német Protestáns Egyház (EKD) Diaszpóraszervezete

ISBN 978-3-87593-130-3

Szerkesztők: Enno Haaks (felelős kiadó), Doreen Just, Johanna Weiß
Tel.: +49 341 490 62-13, E-mail: info@gustav-adolf-werk.de
Grafika: Sittauer Mediendesign, Lipcse
Fényképek:
Boritókép: Homszi lerombolt templom, 2014, Fénykép: REUTERS/Omar Sanadiki
2. fedlap: Thinkstock
4. fedlap: A „Reménység terei” Program , Fényképek (6): A „Reménység terei”
Hátsó borítókép: Thinkstock

Cím: Gustav-Adolf-Werk (GAW) Egyesület, a Német Protestáns Egyház (EKD) Diaszpóraszervezete 04229 Lipcse, Pistorisstraße 6.
Elnök: Gabriele Wulz prelátus
Alelnök: Dr. Johann Schneider
Főtitkár: Enno Haaks

A Gustav-Adolf-Werk Egyesület világszerte támogat protestáns gyülekezeteket abban, hogy Jézus Krisztusban való hitüket szabadon megélhessék és diakóniai szolgálatukat elláthassák.
Magyar kiadás:
Kiadja a Magyarországi Református Egyház Zsinati Hivatalának Külügyi Irodája
Fordította: Erdélyi Diána
Lektorálta: Ódor Balázs
Grafikus tördelő: SZZS
Ingyenesen terjesztett kiadvány. A Magyar Református Szeretetszolgálat köszönettel fogadja a szíriai reformátusok támogatására szánt adományokat: **www.jobbadni.hu**

Tartalomjegyzék

EGYHÁZ ÉS TÁRSADALOM

„Itt élni annyit tesz, mint a keresztet hordozni”
Karin Leukefeld 6

Keresztyén egyházak Szíriában
Martin Tamcke 10

„A béke a fejekben és a szívekben kezdődik”
Haroutune Selimian és az aleppói örmény református gyülekezete béke követei akarnak lenni
Doreen Just 28

„Nem csupán a túlélés a célunk”
Interjú Joseph Kassab református lelkésszel a közel-keleti protestánsokról 33

„Nem engedhetjük meg magunknak a reménytelenséget”
A homszi református gyülekezet a reménység szigete - nem csak keresztyének számára
Enno Haaks 35

„Van jövőnk Szíriában”
Enno Haaks 38

„Kétségeskedünk, de nem esünk kétségbe”
Joseph Kassab a Szíriai és Libanoni Nemzeti Református Zsinatról 39

„Ha a gyermekeink nem járhatnak iskolába, elvész egy egész nemzedék”
Doreen Just 40

A reménység jele – Női munka a Szíriai és Libanoni Nemzeti Református Zsinatban
Najla Kassab 42

TÖRTÉNELEM

A 19. századi szíriai protestáns misszió és oktatási szolgálata
Uta Zeuge-Buberl 14

A Közel-Kelet felosztása az első világbáború után
Martin Tamcke 17

Az örményeket és más keresztyén közösségeket sújtó népírtás és szíriai következményei .....
Martin Tamcke 20

Mi, örmények túlélők vagyunk!
Haroutune Selimian a szíriai örmény református közösség megalakulásáról 25

PARTERKAPCSOLATOK

Közel-keleti útinapló
Feke György 32

Egy terhelt családi kapcsolat
Katja Dorothea Buck 46

Kis lépések a tehetetlenség ellen –
A szíriai keresztyének iránti felelősségről
Ralf Meister 48

Barátság mozgalmas időkben
Martin Lückhoff 50

Egy iskola, amelyik a jövőt építi
Katja Dorothea Buck 52

GONDOLATOK ÉS MEDITÁCIÓK

„Isten Országának főállású követei vagyunk ebben a világban”
Haroutune Selimian 4

Törjétek át az elválasztó falakat!
Joseph Kassab 44

A vallásszabadság emberi jog
Petra Bosse-Huber 53

„Isten Országának főállású követei vagyunk ebben a világban”*

Haroutune Selimian **

Az elmúlt években, a szíriai háború idején, keresztyénként sokszor éreztük elhagyatva magunkat: látszólag magányosan és a világ többi részétől elszakítva éltünk. Sokszor a reményt is elvesztettük, és azt mondtuk magunknak, hogy senki sincs „odakint”, aki segítsen. Nem is tévedhettünk volna nagyobbat! Rádöbbentünk ugyanis, hogy az elmúlt években a nyugati keresztyének mindvégig gondolatban hordozták fájdalmunkat, és szüntelen imádkoztak értünk és velünk. Hálatelt szívvel gondolunk erre.

> ***„Mi, keresztyének sokszor elhagyatva éreztük magunkat.”***

Szeretnék ezen a helyen Isten Igéjéről elmélkedni. Olyan sokáig figyeltünk arra, amit emberek mondtak nekünk, ami nem segített rajtunk.

A 91. zsoltár szavai hűen tükrözik mindazt, amit az elmúlt években megtapasztaltunk:

[1] Aki a Felséges rejtekében lakik,
a Mindenható árnyékában pihen,
[2] az ezt mondhatja az Úrnak:
Oltalmam és váram,
Istenem, akiben bízom!
[3] Mert ő ment meg téged a madarász csapdájától,
a pusztító dögvésztől.
[4] Tollaival betakar téged,
szárnyai alatt oltalmat találsz, pajzs és páncél a hűsége.
[5] Nem kell félned a rémségektől éjjel,
sem a suhanó nyíltól nappal,
[6] sem a homályban lopódzó dögvésztől,
sem a délben pusztító ragálytól.
[7] Ha ezren esnek is el melletted,
és tízezren jobbod felől,
téged akkor sem ér el.

Mi, szíriai keresztyének reménységünket ebbe az igébe vetjük, még ha bombák hullanak is ránk és a háborús mindennapok oly kegyetlenek, kemények és nélkülözéssel teljesek is. Bizony, Isten igéje igazság.

A 91. zsoltár így folytatódik. Isten mondja:

[14] Mivel ragaszkodik hozzám, megmentem őt,
oltalmazom, mert ismeri nevemet.
[15] Ha kiált hozzám, meghallgatom,
vele leszek a nyomorúságban,
kiragadom onnan, és megdicsőítem őt.
[16] Megelégítem hosszú élettel,
gyönyörködhet szabadításomban.

Valóban elhisszük ezt? – Ha hisszük, hogy Isten tartott és őrzött meg bennünket személy szerint, akkor egy lépéssel tovább kell mennünk és Tőle kell kérnünk a teljes és tartós békét országunk számára, és ami még sürgetőbb: Hozzá imádkozni a megbékélésért! Egyházként az a küldetésünk, hogy a megbékélést munkáljuk.

* *Részlet Haroutune Selimian (Aleppó) a „Kardokból kapa” Díjátadó alkalmából 2017. október 8-án a drezdai Kreuzkirche-ben elmondott igehirdetéséből.*
Fénykép: A „Reménység Terei” a homszi református gyülekezet megbékélési projektje

** *Haroutune Selimian az aleppói „Bétel” örmény református gyülekezet lelkésze, a Szíriai Örmény Református Gyülekezetek Uniójának elnöke.*

„Egyházként az a küldetésünk, hogy a megbékélést munkáljuk.“

A hegyi beszédben (Máté 5,9) Jézus ezt mondja: „Boldogok, akik békét teremtenek, mert ők Isten fiainak neveztetnek.” Önök és én arra kaptunk elhívást, hogy béketeremtők legyünk. Ezt várja tőlünk Jézus. Ezt mondja világosan Isten Igéje. Jézus számára fontos volt, hogy tanítványai ne csak egyetértsenek vele, hanem maguk is a békét és a megbékélést munkálják, és egymással, Istennel és a körülöttük lévő emberekkel is békében éljenek. Nem erre van ma is mindennél jobban szükségünk?

Isten arra hív bennünket, hogy ellenségeinket is szeressük. Elhiszik, hogy Aleppó és egész Szíria számára valóban béketeremtőkké lehetünk? Azt fogják mondani: „a szíriai háborúnak olyan sok regionális és világhatalom a részese. Mit is tehetnénk mi?” De maga Isten parancsolja nekünk, hogy béketeremtők legyünk. Most kell ezt elkezdenünk és addig nem nyugodhatunk, amíg a béke el nem jön.

Isten Igéje mindig kihívás elé állít bennünket. Vannak olyan igehelyek, amelyek hihetetlenül sok reményt és örömöt adnak nekem. Emlékezzenek csak arra a történetre, amikor Jézus minden embert jóllakat, vagy amikor arra kéri tanítványait, hogy szálljanak hajóba, ő maga pedig gyalog megy utánuk? Pontosan, ez az az igehely, amelyik arról szól, hogy Jézus a vízen járt, amikor a tanítványai elakadnak csónakjukkal a tengeren. Szívesen ott lettem volna én is! Márk 6,53-55-ben ezt olvassuk: „A túlsó partra átkelve megérkeztek Genezáretbe, és kikötöttek. Amikor kiszálltak a hajóból, az emberek azonnal felismerték őt, és körbefutották a hírrel az egész környéket; kezdték a betegeket oda hordani, ahol hallomásuk szerint éppen volt.” Engem az érint meg igazán, hogy az emberek azonnal tudták, ki Jézus és mindjárt odasereglettek köré. Boldogok voltak, hogy Jézust láthatják. Emlékeztek arra, amit mondott nekik, és amit tett korábban. Vajon mi is ennyire lelkesek vagyunk, amikor meghalljuk, amit Jézus mond nekünk? Nem kellene bátorítania minket annak a ténynek, hogy Jézus maga hív arra, hogy béketeremtők legyünk? Ő maga munkálkodik bennünk és általunk. Azt szeretné, ha körbefutnánk a hírrel az egész környéket – városainkat és országainkat. Semmi sem állíthatna meg bennünket!

„Megváltoztathatjuk a világot!”

De ez nem elég. A második korinthusi levél 5. fejezete világosan fogalmaz:*„ [17] Ezért ha valaki Krisztusban van, új teremtés az: a régi elmúlt, és íme: új jött létre. [18] Mindez pedig Istentől van, aki megbékéltetett minket önmagával Krisztus által, és nekünk adta a békéltetés szolgálatát. [19] Isten ugyanis Krisztusban megbékéltette a világot önmagával, úgyhogy nem tulajdonította nekik vétkeiket, és ránk bízta a békéltetés igéjét. [20] Tehát Krisztusért járva követségben, mintha Isten kérne általunk: Krisztusért kérünk, béküljetek meg Istennel!”*

Keresztyénként nem egyszerűen csak teremtmények vagyunk. Nem! Új teremtéssé lettünk azon a napon, amikor kegyelemből megváltást nyertünk. De ezen a napon feladatot is kaptunk, hogy a megbékélést munkáljuk - az emberek Istennel és egymással való megbékélését. Ez a munkánk. Nem csak az az elvárás, hogy hetente vagy évente egyszer elmenjünk a templomba. Nem! Isten Isten országa főállású követei vagyunk ebben a világban. Meg tudjuk változtatni a világot! Lelkesítő arra gondolni, hogy mi mindannyian ebben a küldetésben veszünk részt. Nem csak a lelkész valahol valamelyik messzi országban, vagy csak a lelkész és néhány kiválasztott egyháztag. Nem, mi mindnyájan arra lettünk kiválasztva, hogy Isten béketeremtői legyünk. Emberek, akik másokat egymással megbékítenek.

„A háború és az erőszak sosem lehet válasz!”

Ne felejtsük el, amit Jézus halála előtt mondott a kereszten: *„Ezeket azért mondom nektek, hogy békességetek legyen énbennem. A világon nyomorúságotok van, de bízzatok: én legyőztem a világot.”* (János 16,33)

Ézsaiás az Ószövetségben megjövendöli, hogy az eljövendő Messiás *„igazságot szolgáltat a nemzetek között, ítéletet hoz minden nép ügyében. Kardjaikból ezért kapákat kovácsolnak, lándzsáikból pedig metszőkéseket; nép a népre kardot nem emel, hadakozást többé nem tanul.”* (Ézsaiás 2,4)

Hisszük, hogy a Messiás eljött közénk; Isten megjelent Jézus Krisztusban és feláldozta értünk önmagát, hogy örök életünk legyen. Mégis kudarcot vallunk, nem ismerjük fel, vagy elfelejtkezünk erről, és fiatal embereket küldünk háborúba, „hogy kardot emeljenek egy másik népre”, hogy magukat áldozzák fel, jóllehet mindez szükségtelen.

Imádkozzunk együtt a békéért! Imádkozzunk ennek a világnak a vezetőiért, hogy emlékezzenek Krisztus áldozatára, hogy Isten minden ember Istene és “igazságot szolgáltat a nemzetek között, ítéletet hoz minden nép ügyében.” Imádkozzunk azok életéért, akiket harcba küldenek olyan emberek, akik ezzel büszkeségüket próbálják kielégíteni! Imádkozzunk minden ártatlan ember életéért, akik a háború és a harcok során fogságba estek! Imádkozzunk hazánkért és minden országért, hogy békességre leljünk!

Imádságunk által hadd legyen a kardokból kapa, és a lándzsákból metszőkés. A háború és az erőszak soha sem lehet válasz.

Imádkozzunk buzgóbban, mint valaha: Legyen béke! Ámen.

„Itt élni annyit tesz, mint a keresztet hordozni”

*Karin Leukefeld**

A 2012-es év elején, röviddel azután, hogy a damaszkuszi német nagykövetséget bezárták, a bejrúti protestáns gyülekezet is felfüggesztette szíriai látogatásait. Korábban a lelkész havonta egyszer látogatta meg azokat a gyülekezeteket Szíriában, ahol német családok is éltek. Hogy melyik felekezethez tartoztak, az nem számított. De a hivatalos német egyházi képviselőkre is vonatkoznak a külügyminisztérium ajánlásai. A minisztérium pedig már 2011 nyarán hazarendelte a német fejlesztési együttműködés valamennyi munkatársát, és a német állampolgárokat is eltanácsolta a Szíriába való beutazástól. Az újságírók akkor még máshogy látták a szíriai helyzetet. Ugyan voltak erőszakos összecsapások, de a szíriai kormány reformokat helyezett kilátásba és kereste a párbeszéd lehetőségét. Egy nagyszabású damaszkuszi konferencián a szíriai ellenzék arról tanácskozott, hogyan kerülhető el az erőszak és a lázadás.

*Karin Leukefeld újságíró és közel-keleti tudósító

A Homsz tartománybeli Al-Qaryatayn városát 2015. augusztus 6-án az Iszlám Állam terrorista milíciái elfoglalták. A templomokat és kolostorokat lerombolták. 2016 áprilisában a szíriai hadseregnek sikerült visszafoglalnia a várost. 2017. szeptember végén, október elején az Iszlám Állam ismét elfoglalta a várost. A hazatérő családokkal együtt az Iszlám Állam követői is visszaszivárogtak. A város lakossága számára ez kétszeresen is sokkoló élmény volt. Időközben a szíriai hadsereg ismét felszabadította Al-Qaryatayn városát.

Fénykép: Karin Leukefeld

Más ellenzékiek csaknem ezzel egyidőben Törökországban megalapították a „Szabad Szíriai Hadsereget" (FSA), amit regionális és nemzetközi támogatóknak köszönhetően gyorsan felszereltek mindennel, amire a háborúhoz szükség volt. A szíriai katonák és rendőrök ellen irányuló erőszak éppúgy megerősödött, mint az ellenzékiekkel és a tüntetőkkel szembeni támadások. 2011 nyarán először vetették be a hadsereget, és a tüntetések egyre hevesebbek lettek. Az Európai Unió gazdasági szankciókat vezetett be, a munkanélküliség nőtt. 2011 végén az al-Kaida ismét súlyos csapást mért Damaszkuszra. 2012 tavaszán az amerikai Pentagon titkosszolgálata, a Védelmi Hírszerző Ügynökség (DIA) a NATO tagállamoknak küldött titkos jelentésében számolt be a szíriai és az iraki helyzetről. Eszerint a szíriai felkelést a „szalafisták, a Muszlim Testvériség és az iraki al-Kaida" szította tovább. A szekuláris, politikai és erőszakmentes ellenzék vereséget szenvedett.

A szekuláris, politikai és erőszakmentes ellenzék vereséget szenvedett.

Miközben a fegyveres szembenállás és a megtorlások egyre erőteljesebbé váltak, valamint a belpolitikai konfliktus - amit békés eszközökkel is meg lehetett volna oldani - regionális és nemzetközi hatalmak háborújává vált, szinte mindenütt a társadalmi megbékélést előmozdító bizottságok alakultak. A lakosság arra kérte a köztiszteletben álló személyiségeket, - keresztyén és muszlim - orvosokat, tanárokat, egyházi méltóságokat, törzsi vezetőket, üzletembereket, hogy közvetítsenek a szembenálló felek között, hogy a polgári lakosságot és a közösségeiket megkíméljék a szenvedéstől és a pusztítástól. Sokan az életükkel fizettek azért, hogy elkötelezték magukat a bizottságok munkája mellett, és gyakran a közvetítők is életüket áldozták mindkét oldalon. De mára, hat háborús év után, a lakosság vágya szinte mindenütt megvalósult.

Az, hogy a háború befolyásos szereplői – Oroszország, Irán és a szíriai kormánnyal és hadsereggel szövetséges libanoni Hezbollah - a lakosság megbékélésre való vágyát meghallották, sokat segített a bizottságok munkájában. A kormány 2014-ben amnesztiát hirdetett azok számára, akik letették a fegyvert. Azokat a fegyvereseket, akik ezt megtagadták, arra kényszerítették, hogy a Muszlim Testvériség vagy az iraki Al Khaidából létrejött, magát Iszlám Államnak kikiáltó szervezet által ellenőrzött területekre, nevezetesen Rakka és Idlib térségébe településenek át. Több mint 2400 helyi fegyverszüneti tárgyalásra került sor 2016 eleje óta országszerte. Százezrek tértek vissza szülőfalvaikba és -városaikba, és az infrastruktúra újjáépítése is elkezdődött.

Megbékélés: A keresztyének mindenütt a közvetítők között voltak.

A szíriai egyházak és a keresztyén gyülekezetek képviselői mindenütt a közvetítők között voltak, még annak árán is, hogy szinte kivétel nélkül valamennyien a szunnita iszlám vakhitű képviselői (a szalafiták, wahábiták, a Muszlim Testvériség, és az Iszlám Állam) erőszakos támadásainak célpontjává váltak. A fegyveresek templomokat és kolostorokat támadtak meg, fosztottak ki és romboltak le, a keresztyéneket elűzték, elrabolták és meggyilkolták. Ugyanakkor nem szabad elfelejteni, hogy a hithű szunnita iszlám szent háborújától szenvedő emberek túlnyomó többsége az Iszlám különböző irányzataihoz tartozó muszlim volt. A szíriaiak többsége a mérsékelt és toleráns vallást követő muszlim.

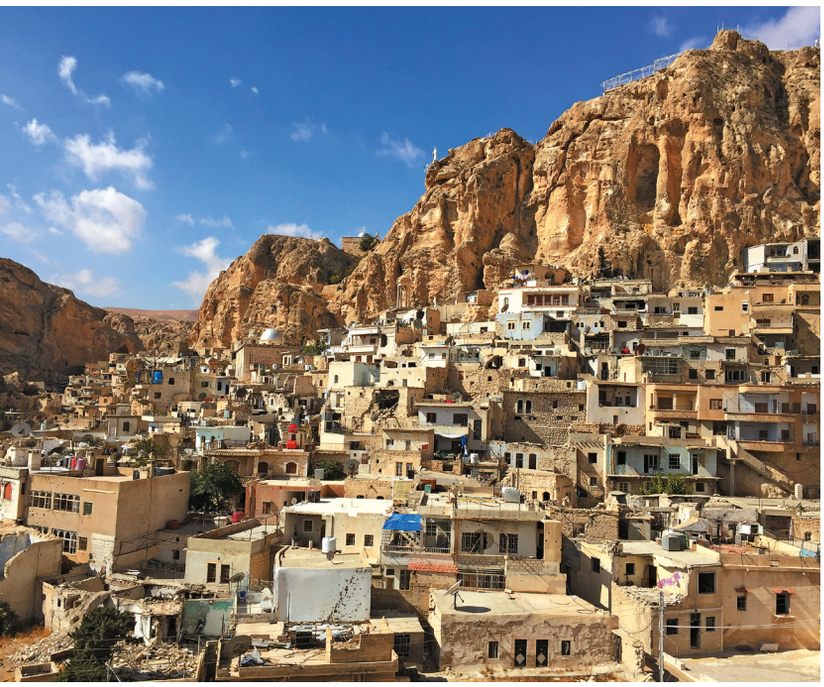

„Egy templomot sem kíméltek meg az iszlamisták, a történelmi óváros romokban hever." 2013 szeptemberében és decemberében Maalula városát dzsihadászták támadták meg.

Szíria nagymuftija, Ahmed Badr al-Din Hassoun a szerzővel való beszélgetés során kifejtette, hogy Szíriában - sok sajtótudósítástól eltérően - nem vallási háború zajlik: „Itt nem felekezetekről van szó. A vallást álarcként használják, mint egy fátylat, aminek leple alatt gyilkosságokat lehet elkövetni. Mindig is tiltakoztam a vallási alapon szerveződő államokkal szemben, függetlenül attól, hogy muszlim, keresztyén vagy zsidó államról van szó. Mindig a világi, szekularizált állam mellett szólaltam fel, mint amilyen Szíria, és a szíriaiak mindig támogattak ebben."

Maalúla, 2017 októberében, egy vasárnap délután. A Tekla kolostor udvarán csend honol. Minden rendezett és tiszta. Az égésnyomokat a bejáratnál és az udvar faláról már eltűntették. Néhány szentkép jelzi még a szent háború (dzsihád) harcosainak gyűlöletét, az ábrázolt alakok arcát eltorzították vagy felimerhetetlenné tették.

Senki sincs, aki a templomot kinyissa. A nagy ablakon keresztül a templombelsőre vetett egyetlen pillantásból látszik, hogy az épületet teljesen felújították. Új szentély, új padok, új padlóburkolat, frissen festett falak; a festmények új fényükben tündökölnek. 2013 decemberében Maalúlát elfoglalták és porig égették. A Damaszkusztól körülbelül 60 kilométerre fekvő kis település arámi, ortodox keresztyének otthona. Itt a Miatyánkot Jézus korának nyelvén, arámiul imádkozzák. A háború előtt Maalúla fontos zarándokhely volt, ahova az egész világból érkeztek hívők, még síita muszlim zarándokok is.

Egyetlen templomot sem kíméltek az iszlamisták.

Szent harcosok, dzsihádisták különböző csoportjai támadták meg a települést 2013 szeptemberében, decemberben pedig már másodjára törtek be a városba. A lakosságot megfenyegették, az embereket meggyilkolták, másokat elraboltak, kolostorokat, templomokat, házakat foglaltak el, fosztottak ki és romboltak le. A lakosság a szomszédos völgybe, a környező kertekbe, vagy a Damaszkuszt Homsszal összekötő autópályára menekült. 2014 májusában a szíriai hadsereg visszaverte a „szent harcosokat", a libanoni Hezbollah is segítette a város felszabadítását. 2014 júniusában visszatértek az első emberek, de csak kevés család töltötte ott a következő telet. 2015 elején a szíriai kormány az ENSZ Fejlesztési Programjának (UNDP) segítségével első alkalommal indított munkaprogramot a romeltakarításra és a háborús törmelék elszállítására. A csatornarendszert és az áramellátást helyreállították, az általános iskola kinyitott, az élet lassan visszatért a régi kerékvágásba. Maalúla mindkét kolostora, a hegy tetején álló Szent Tekla kolostor és a Sergius és Bacchus kolostor egyaránt súlyos károkat szenvedett. Egyetlen templomot sem kíméltek az iszlamisták, a történelmi óváros romokban hevert.

2017 októberének végén az óvárosban is megkezdődtek a felújítási munkálatok. A Maalúla fölötti dombon álló Mária szobor is, amit korábban az iszlamisták felrobbantottak, visszakerült a helyére.

Istentiszteletre hívnak a harangok. Sárkányölő Szent György római katolikus templomát ismét sokan keresik fel. Az ikonok némelyikén még látszanak a tűz nyomai, elpusztult arcok, az utolsó vacsora képe össze van karcolva. A gyertyák égnek, tömjénfüst tölti be a levegőt. Aki misére jön, azt szívesen látják. Senki sem kérdezi meg, hogy melyik keresztyén felekezethez tartozik a másik, együtt imádkoznak az örmény ortodoxok és a szíriai katolikusok.

Az istentisztelet után az emberek a templomudvaron találkoznak. Süteménnyel kínálják egymást és megosztják egymással a legújabb híreket. A találkozás és beszélgetés lehetősége mindenki számára fontos. A polgármester is jelen van, sokan megszólítják, a város biztonságáért felelős katonatisztek pedig visszafogottan oldalra húzódnak. Egy látogatócsoport érkezik Írországból, köztük két képviselővel, akiket egy forgatócsoport is kísér.

Lassan visszakapjuk az életünket.

A Szent György plébánia papja, Tofiq atya barátságos, nyugodt ember. Amikor két évvel ezelőtt visszatért Maalúlába, ő gondoskodott az újjáépítésről, a családok ellátásáról, a hívek összetartásáról. Mise után körbe veszik az emberek, a forgatócsoport felvételeket készít róla és az ír delegációról.

* *http://www.ag-friedensforschung.de/regionen/Syrien1/mufti.html*

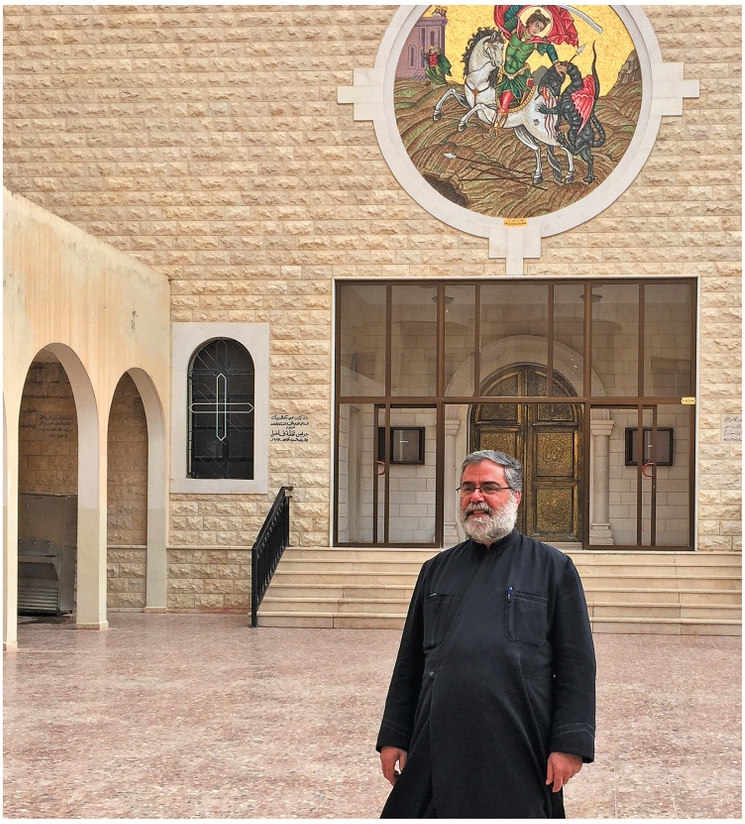

Tofiq atya Maalula városának temploma előtt: „A háborút magunk mögött tudjuk, és lassan visszanyerjük az életünket."

Istentisztelet után a felújított Szent György templomban találkoznak az emberek. Süteménnyel kínálják egymást és megosztják egymással a legújabb híreket. A találkozás és beszélgetés lehetősége mindenki számára fontos.

Fénykép: Karin Leukefeld

Amikor a felhajtás véget ér, a templomudvar lassan kiürül, az atya behív bennünket a dolgozószobájába. Még mindig nem egyszerű az élet, mondja elgondolkodva: „Túl vagyunk a háborún és lassan visszakapjuk az életünket" - mondja. A legfontosabb feladat a hozzájáruljunk ahhoz, hogy a jövőben az emberek „Maalúlában maradjanak, itt éljenek, és visszatérjenek ide" - mondja. A korábbi lakosok körülbelül 40%-a tette meg ezt eddig. A legtöbben még mindig Damaszkuszban élnek, mert ott van iskola, egyetem és munka. Minden nyáron sikerül újabb családokat meggyőzni, hogy visszatérjenek a városba. De mindeközben nem feledkezhetünk meg a legfontosabb kérdésről, amit minden keresztyén feltesz magának: „Biztonságban vagyunk Maalúlában, vagy bárhol a Közel-Keleten?" Tofiq atya szerint a választ jól ismerjük: „Sohasem leszünk teljes biztonságban, erre tanít a történelem". Éppen ezért bátran kijelenthetjük, hogy a szíriai és közel-keleti keresztyének létének alapja a Jézus Krisztusba vetett szilárd hit. „A Maalúla felszabadítása után a városba visszatérő embereknek egyszer azt mondtam: Ha haza akartok térni, tudnotok kell, hogy azért jöttök, hogy Jézus Krisztus keresztjét hordozzátok." Ha erre nem készek, jobban teszik, ha a jobb élet reményében más helyet keresnek maguknak. „Itt élni annyit tesz, mint a keresztet hordozni. Ha ezt elfogadjuk, akkor szembe tudunk nézni a kihívásokkal, máskülönben kudarcot vallunk."

A legnagyobb veszély a nagyhatalmak politikája.

Miben áll a háború és a sok veszély, amivel a keresztyéneknek szembe kell nézniük a Közel-Keleten, a kereszténység bölcsőjében? A vallások közötti jelentős különbség csak az egyik ok, mondja a plébános.

A legnagyobb veszély a „világ nagyhatalmainak ördögi politikája", és az, hogy a politikusok a „pénz rabszolgájává" váltak. Ez jut kifejezésre a szíriai háborúban is. Tofiq atya elismeri, hogy nehéz a szíriai háború valódi okait Németországban az ottani embereknek elmagyarázni. Ahogy ő fogalmaz, „távol vannak a mi valóságunktól". Sok német ember mégis segített, amiért Szíriában minden keresztyén ember és ő maga is hálás. Arra a kérdésre, hogy mit üzenne a németországi és európai keresztyéneknek, Tofiq atya a következőt válaszolta: „Arra kérjük őket, hogy imádkozzanak értünk, hisz egy egyház tagjai vagyunk, akik egyek a Lélekben és Jézus Krisztusban. Imádkozzatok értünk!" Tofiq atya azt is kérte, hogy őrizzük meg keresztyén mivoltunkat. A keresztyéneknek az igazságot kell keresniük az életük során, amibe a politika valósága is beletartozik. „A politika a társadalmakban gyökerezik. Minél inkább keresi a társadalom az igazságot, annál inkább tennie kell ezt a politikának is."

Szalafizmus: *a szunnita iszlámon belüli mozgalom, napjainkban olyan tanbeli, dogmatikai irányzat, amely támogatja a dzsihád (szent háború) gondolatát.*

Muszlim Testvériség: *A politikai iszlám szunnita-muszlim pártja. 1928-ban jött létre Egyiptomban. Ma valamennyi arab államban, Törökországban és világszerte megtaláljuk képviselőit. Céljuk többek között a világi, szekuláris politikai rend felszámolása és a saria, a Korán jogrendjének és társadalmi rendszerének bevezetése.*

Iraki al-Kaida: *Az Afganisztánból Közép-Ázsián keresztül 2003-ban Irakba érkezett al-Kaida harcosok alapították. Az al-Kaida Afganisztánban jött létre, megalakulása óta minden arab országban vannak csoportjai. A szunnita-szalafita iszlámból ered, amely a dzsihádot, a szent háborút hirdeti.*

Keresztyén egyházak Szíriában

Martin Tamcke[*]

Az egyik maalúlai kolostor kupolája a háború előtt. Maalúla egy keresztyén község nem messze Damaszkusztól, amely a szíriai keresztyének jelképévé vált. Számos kolostor és templom található a községben. A helyi keresztyének Jézus nyelvén, azaz arámiul beszélnek. A falut 2013 szeptemberében és decemberében iszlamisták megtámadták és lerombolták. A keresztyéneket elűzték, megölték vagy elrabolták, a templomokat és a kolostorokat megszentségtelenítették. 2014 májusában a szíriai hadsereg felszabadította a várost, ami mára újjáépült.

Fénykép: Thinkstock

Szíria már a kereszténység első évtizedeiben a keresztyén közösségi élet egyik kiemelkedő színtere volt. Itt tért meg Pál, később pedig Péterrel együtt Antiochiában tanított, ami ma már ugyan nem tartozik Szíriához, de az itteni események máig meghatározzák a keresztyének önértelmezését a térségben. A térség óegyházi elöljáróit a mai napig „antiochiai pátriárkának" nevezik. A szíriai keresztyének másik fontos viszonyítási pontja Edessza városa volt. Ma már ez a város sem Szíria területén fekszik. Sokáig itt őrizték Jézus képmását, amit a legenda szerint a város királyának, Róma vazallusának küldött. Sőt, egy apokrif irata a Jézus és Abgar király közötti levélváltást is megőrizte.

A kis vazallusállam, Edessza fővárosában fejlődött ki a helyben használatos kelet-arámi dialektusból a szír nyelv. Ez az önálló nyelv nem tévesztendő össze az arabbal, amit a mai Szíriában beszélnek. Az ókorban ez volt a Kelet „latinja". Az, hogy ma sem Antiochia, az ókori Szíria központja, sem a szír nyelv szülővárosa, Edessza nem tartozik Szíriához, az első világháború és a főként nyugati nagyhatalmak által a térségben meghúzott határok következménye. Antiochiát (a mai Antakya városát) ugyanakkor csak 1938-1939-ben csatolták Törökországhoz. A Szíriát mandátumterületként igazgató francia hatalom azért tűrte el a terület elcsatolását, hogy így Törökországnak ne legyen lehetősége Németországgal szövetségre lépni

Szíria ezt a területvesztést ugyanakkor soha nem ismerte el. Ez fontos szempont, hogy megértsük a szíriai keresztyén egyhá-

* *Martin Tamcke a göttingeni Georg-August Egyetem professzoraként ökumenikus teológiát, a keleti egyházak teológiáját és missziótörténetet tanít.*

zak életének valóságát, mert a kiterjedt kapcsolatok az elvesztett területek és a környező térség közösségeivel sok esetben még ma is nagy jelentőséggel bírnak a szíriai egyházak önértelmezésében.

Szíria robbanásszerű népességnövekedést mutatott: 1922-ben 1 510 319 lakosa volt. Ugyanez a szám 1932-ben 2 132 732, 1960-ban 4 565 321, 1970-ben 6 304 685, 1981-ben 9 171 622, 2004-ben pedig már 17 793 000. Ezzel a szíriai keresztyén egyházak növekedése nem tudott lépést tartani, még ha gyarapodásuk nyilvánvaló is volt. Hosszú ideig Szíria a keresztyének menedéke volt, különösen az első világháborút és az Irak elleni amerikai támadást követően, amikor sok keresztyén menekült a szomszédos Szíriába. De nem indulhatunk ki abból a feltételezésből, hogy az időközben Szíriából elmenekült keresztyének a háború után vissza fognak térni hazájukba. Az Örményországba kivándorolt örmények például már rég betagozódtak a helyi társadalomba, és létrehozták saját szervezeteiket. Félő, hogy a politikai fordulat az iraki helyzethez hasonlóan visszafordíthatatlan folyamatokat eredményez Szíriában is. Ez is csak azt bizonyítja, mennyire rászorulnak a helyben maradó gyülekezetek, lelkészek és a visszatérést tervező egyháztagok a támogatásunkra, hogy magukon segíteni tudjanak, és így a keresztyénség bölcsőjének ez a vidéke megmaradhasson. A számos gyülekezetben tapasztalható rendkívül aktív lelki élet mindenesetre amellett szól, hogy minden nehézség ellenére van jövője a keresztyénségnek Szíriában.

Az alábbiakban lépésről lépésre mutatom be röviden a szíriai egyházakat.

Görög Ortodox Egyház

A Görög (Antióchiai) Ortodox Egyház pátriárkájának székhelye napjainkban Damaszkuszban van ugyan, de az egyházfő a mai napig az „Antióchiai pátriárka” címet viseli. Ez az egyház a régi bizánci államegyház örököse Szíria területén. Az óegyház korában az Antióchiai patriarchátus egyike volt a birodalmi egyházat vezető öt egyenrangú patriarchátusnak (Róma, Konstantinápoly, Alexandria, Antióchia, Jeruzsálem). A város adott otthont az egyik legfontosabb teológiai iskolának, az ott alkotó teológusok egyházatyaként döntő módon alakították az egyház képét (Aranyszájú Szent János, Mopszuesztiai Theodórosz, Nestorius, Theodorétosz). Később is olyan teológusok származtak ebből az egyházból, akiknek a teológiai munkássága a mai napig meghatározó a világkeresztyénség számára, mint például Damaszkuszi János képteológiája. De az egyház sokáig a görögök befolyása alatt állt, és ez csak nagyon későn változott meg. A 19. század végén került először arab pátriárka az egyház élére. Ezzel az egyház végérvényesen lerázta a görög fennhatóság igáját és elkötelezte magát híveinek nyelvi és etnikai többsége, azaz az arabok mellett. Nincs még egy olyan egyház a térségben, amely ennyire hangsúlyozná, hogy az arab keresztyénséget képviseli. Tudatában vannak ugyan görög gyökereiknek és a nyugati keresztyénséggel összekötő hídként tekintenek rá, de csak történelmi valóságként kezelik azt, és mindeközben az arab nyelvre és identitásra helyezik a hangsúlyt, amit korábban a görögség kiszorított az egyházból.

Az Antióchiai Görög Ortodox Patriarchátushoz 1 000 000 hívő tartozik Szíriában. 1970 óta több mint kétszeresére nőtt a számuk – akkor ugyanis csak 450 000 tagot számlált az egyház. Az ortodox teológiai kar a Libanon északi részén fekvő Balamand városában, a Damaszkuszi Szent János Egyetemen működik. Világszerte 1,6-2,7 millió hívő tartozik az egyházhoz. Ifjúsági mozgalmuk hatással volt az egész ortodoxia megújulására és a bizánci ortodoxok vallásosságának éltető forrása. Számos iskola, segélyszervezet és újonnan alakult kolostor jött létre ennek hatására, az an-Nur („Világosság”) című folyóiratuk kilenc alkalommal jelenik meg évente. Legfontosabb zarándokhelyei a (6. századi számos kéziratot őrző) Saydnaya-i Mária kolostor és a Damaszkusz közeli Maalúla városában található Szent Tekla kolostor. A jelenlegi pátriárka, X. János (aki Youhanna Yazigi néven 1955-ben született, a liturgia tudósa és a pátriárka címet 2012 óta viseli) testvére annak az 1959-ben született Boulos Yazigi aleppói görög-ortodox érseknek, akit 2013-ban elraboltak és nem tudni, hogy egyáltalán életben van-e még.

Melkiták

A térség valamennyi egyházához hasonlóan ennek az egyháznak a hívei is célpontjai voltak a római katolikus egységtörekvésnek éppúgy, mint később a protestáns missziónak. 1724-től a Rómában és a Konstantinápolyban felszentelt pátriárka szemben állt egymással. A szakadást nem sikerült helyrehozni. Az azóta létező, Rómával egyesült egyház az eredetileg az anyaegyházat megillető „Melkita” nevet vette fel, amivel eredetileg a bizánci királyt követő keresztyéneket illették a térség lakói. A melkiták száma Szíriában figyelemre méltó. 1970-ben 100 000, míg 2008-ban már 284000 tagja volt a közösségnek. Az egyház feje, aki 2017-től I. József, az „Antióchia és az Egész Kelet, Alexandria és Jeruzsálem pátriárkája” címet viseli. Világszerte körülbelül 1,6 millió követője van az egyháznak.

Örmények

A melkitákhoz hasonlóan került sor az örmény keresztyének egyik csoportjának egyesülésére a Római Katolikus Egyházzal. Ebből az egyesülésből született a pápa gyors fellépése nyomán az örmény katolikus egyház. 1740-ben az aleppói örmény érsek a hívők egy csoportjával áttért a Római Katolikus Egyházba, mire fel a pápa 1742-ben „a cilíciai örmény katolikus pátriárka" címet adományozta neki. Az egyház világszerte mintegy félmillió hívet számlál, Szíriában 2008-ban 21 500, míg 1970-ben 22 000 tagot tartottak nyilván. Évszázadokon keresztül, egészen a polgárháború kezdetéig, Aleppó volt a szíriai ortodox örmények és gazdasági vállalkozásaik központja. Az örmény egyházat egyik alapítója után, tévesen, „gregorián egyháznak" is szokták nevezni. Világosító Szent Gergely 331-ben halt meg és az örmény kereszténység tulajdonképpeni alapítójaként tartják számon. Szíria történetében az örmény egyház időről időre meglehetősen jelentős szerepet játszott. Az edesszai király, az örmény Torosz 1098-ban fiává fogadta Boullion-i Balduint, de minthogy nem sokkal később megölték, Balduin követte a trónon, aki 1100-ban, amikor Jeruzsálem királya lett, Edessza trónját unokatestvérére, Bourcq-i Balduinra hagyta. A népírtás túlélőinek bevándorlása következtében az Örmény (Apostoli) Ortodox Egyház 200 000 hívével ma a harmadik legnagyobb keresztyén közösség az országban. Az egyháztagok száma 1970 óta megkétszereződött. Az egyház továbbra is az anteliasi patriarchátushoz (a cilíciai katolikátushoz) tartozik, bár a Damaszkuszban székelő püspök az ecsmiadzini katholikosz fennhatósága alatt áll. Az örmény egyház a világ legrégebbi államegyháza és már korán diaszpóragyülekezetek széles hálózatával rendelkezett. Az egyháztagok száma világszerte így 3 és 5 millió közöttire tehető.

Szíriát a kereszténység bölcsőjeként tartják számon. A Krisztus utáni első századból származó damaszkuszi Ananiás kápolnában keresztelte meg Ananiás Pál apostolt. Fénykép: Wikipedia

Szír ortodoxok

Kevésbé jelentős a Szír Ortodox Egyház létszámbeli gyarapodása az országon belül (1999-ben 150 000 tagot számlált, míg 1995-ben 89 400, 1970-ben pedig 80 000 hívet tartottak számon). Az egyház híveinek száma világszerte ugyanakkor 2 és 3,5 millió közötti mozog, legnagyobb csoportjuk Indiában, a Tamás-keresztények között él. A szír ortodox közösséget ért megsemmisítő csapás következtében Délkelet-Törökországból sok túlélő Szíriába települt át. 1923-ban a patriarchátus mardini székhelyét először Homszba, majd 1959-ben Damaszkuszba helyezték át. 1996-ban alapították meg Damaszkusztól északra új központjukat, a Saydnaya-i kolostort. A pátriárka a damaszkuszi székelye mellett a Saydnaya-i kolostorban is székel, és ott működik az egyház képzési központja is. A szír ortodox egyházból kinőtt szír katolikus egyház megalakulását annak köszönheti, hogy egyik pátriárkája 1782-ben áttért a katolicizmusra. A szír katolikus hívek száma világszerte körülbelül 150 000 főre tehető. Őket gyakran „szírusnak" nevezik. (Szíriában 2008-ban 62 000, 1970-ben 20 000 egyháztag élt). Az ismert forrásokban először 586-ban említett „Abesszínai Szent Mózes kolostor" is ehhez az egyházhoz tartozik. 1982-ben a jezsuita Paolo Dall'Oglio itt alapította meg 1991-ben elismert rendi közösségét. A politikai rendszert erősen bíráló Dall'Oglio atyát hivatalosan eltűntként tartják nyilván, de valószínűleg gyilkosság áldozata lett.

Maroniták

A maroniták történelmi gyökerei Szíriába nyúlnak vissza. A Szent (Maro) kolostora, ahonnan magukat származtatják, az Orontész folyó síkságán található. Az 1860-ban Damaszkuszban és környékén történt szörnyű pogromok hosszútávon megtizedelték a számukat Szíriában. Patriarchátusuk székhelye Libanonban van, ahol a mai napig államalkotó csoportként tekintenek rájuk. A szíriai létszámadatok jelentős eltérést mutatnak. 2008-as kormányadatok szerint 49 000 tagjuk volt (szemben a 1970-es 25 000 fővel). A Wikipédia viszont 2008-ban megmagyarázhatatlan módon 424 000 főre teszi a hívek számát, és további 1 000 000 tagot említ Libanonban. A világszerte élő diaszpóraközösség létszáma jelentős, valószínűsíthetően 500 000 fő.

Asszírok/Káldok

A keleti asszír apostoli egyházhoz becslések szerint 15 000 hívő tartozik. A hívek túlnyomó többsége súlyos üldöztetések elől menekült Szíriába, legutóbb Irakból az 1930-as években. A polgárháború ezt az egyházat érintette a legsúlyosabban és létüket is veszély fenyegeti az országban. Rómával egyesült testvéregyházuk, a káldok hasonlóan kis közösséget alkotnak (2007-ben 15 000, 1970-ben 6 000 tagot tartottak nyilván).

Latinok

A latinok, azaz római katolikusok (körülbelül 15 000 fő) jelenléte elsősorban a keresztes hadjáratok korára, illetve a keleti katolikus misszió idejére vezethető vissza.

Protestánsok

A protestánsok számát csak a hagyományos és szervezett protestáns egyházakra nézve tudjuk nagyjából meghatározni. Ezek az Örmény Református Unió, az asszír református gyülekezet és a Nemzeti Református Zsinat. A protestáns egyházak története az amerikai presbiteriánus misszióra, ritkább esetben a német protestánsok (Német Segélyegylet a Keleti Keresztyén Szeretetszolgálatért, Német Orientális Misszió) tevékenységére nyúlik vissza. A protestáns hívők száma 25 000 körül lehet, a folyamatos változások miatt nincs pontos számadat. A karizmatikus és pünkösdi egyházakról nincs adat, közösségeikre nagy nyomás nehezedik. A 70-es évek közepétől betiltották az első gyülekezetüket 1893-ban Aleppóban alapító adventisták tevékenységét. Damaszkuszi gyülekezeti központjukat bezárták, számos lelkészt és gyülekezeti tagot letartóztattak. Azzal vádolták őket, hogy szervezetük Izrael-barát. Röviddel a polgárháború kitörése előtt a kormány betiltotta a házi gyülekezeteket is.

Az aleppói Negyven Mártír örmény ortodox katedrális oltára. 2015. április 28-án, négy nappal az örmény népírtás 100. évfordulója után rombolták le az iszlamisták. 2017-ben kezdődtek a helyreállítási munkálatok.

Foto: Wikipedia

A 19. századi szíriai protestáns misszió és oktatási tevékenysége

Uta Zeuge-Buberl *

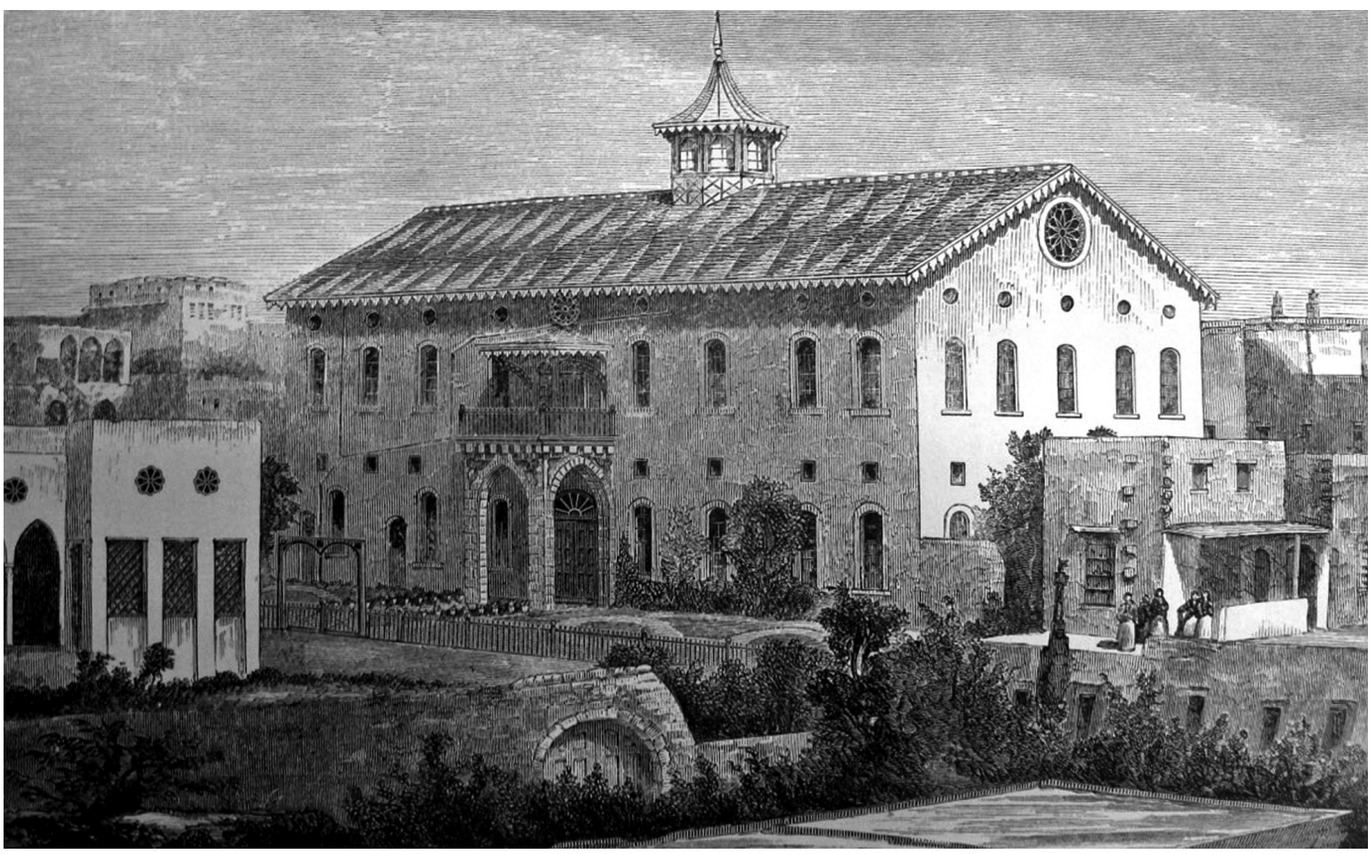

A bejrúti amerikai leányszeminárium 1867-ben

Forrás: The Missionary Herald 63 (1867) 224b old.

„If this people ever knew God, they have forgotten him long ago" („Ha ezek az emberek ismerték is valaha Istent, már rég elfelejtették őt.") Így írt 1848-ban egy amerikai misszionárius az aleppói emberek szerinte eltévelyedett vallásosságáról. Ez a belátás szolgáltatta ő maga és sok száz másik nyugati protestáns misszionárius számára a motivációt arra, hogy az „igaz hitet" elvigye a Közel-Keletre. De honnan jöttek ezek a misszionáriusok, és mekkora volt a befolyásuk a térségre és annak vallási térképére?

A keresztyén ébredési mozgalmak kezdete

Az úgynevezett hosszú 19. század az észak-amerikai és angliai keresztyén ébredési hullámmal vette kezdetét, ami végül Németországban is követőkre talált az evangélikusok és a pietisták körében. Központi gondolata a vallásos élet megújítása és az egyén megtérése volt aktívabb igehirdetés és keresztyén traktátusok terjesztése által. A protestáns keresztyének azt kérdezték maguktól: „Mit kell tennem, hogy elnyerjem az üdvösséget?" A megváltás lehetőségét a jócselekedetektől tették függővé.

* *Uta Zeuge-Buberl teológus, az „'American Board' missziója a 19. századi Szíriában" („Die Mission des 'American Board' in Syrien im 19. Jahrhundert") című könyv szerzője.*

A hivatalos, intézményes keresztyénség háttérbe szorult és a szociális tevékenység, a laikus egyháztagok szolgálata, illetve a megtértek közösségére építő élő egyház került a középpontba. Az ébredési mozgalmak fő jellemzője volt Krisztus küszöbön álló visszatérésének és ezeréves uralmának gondolta (millenarizmus), amelyre már a földi életben készülnünk kell. A térítőtevékenység erősödésével ismét megjelent a misszió gondolata a protestantizmuson belül. A végidők beköszönte előtt minden embert meg kell téríteni, és üdvösségre kell vezetni. Míg az evangélikusok a 16. században még elítélték azokat, akik a missziói parancsot (Máté 28,19-20) magukra vonatkoztatták, a 19. századi európai-amerikai missziói igyekezet éppen ezt az igét tűzte zászlajára. Az első nagy missziós társaságok megalakulásával a misszió területét kiterjesztették Ázsiára és Afrikára. A Szentföldnek és a környező területeknek a keresztyénség bölcsőjeként kezdettől fogva kiemelt figyelmet szenteltek. Az ott élő zsidókat, muszlimokat és az úgynevezett „névleges" keresztyéneket eltévelyedésükből vissza kellett téríteni az igaz hitre. Mindeközben a misszionáriusok eredetileg arra törekedtek, hogy a keleti egyházakat belülről reformálják meg.

Az első közel-keleti református misszionáriusok

A Külmissziós Megbízottak Amerikai Tanácsa *(American Board of Commissioners for Foreign Missions)* 1819-ben küldte ki az első misszionáriusokat Palesztinába. Az igyekezet, hogy megvessék a lábukat Jeruzsálemben, kudarcot vallott, így a misszionáriusok végül Bejrútban telepedtek le 1823-ban. Akkoriban Bejrút az oszmán Szíria (Bilad al-Scham, „szíriai terület" arabul) része volt, ami a mai Libanont, Szíriát, Izraelt/Palesztinát, továbbá Jordánia egyes részeit (korabeli Transzjordániát) foglalta magában. Az európai és amerikai missziós társaságok felosztották egymás között a missziós területet az oszmán Szíriában: Palesztinában az angolok és a németek tevékenykedtek és többek között létrehozták Jeruzsálemben az angol-porosz püspökséget (1841), a Szíriai Árvaházat (1860) vagy a Talitha Kumi-t, ami eredetileg arab lányok gyermekotthona volt (1851). A Külmissziós Tanács 1823-tól 1870-ig a mai Libanon területén, valamint a szíriai Aleppó (1848-1855) és Homsz (1856-1863) városaiban tevékenykedett, ahol több gyülekezetet és számos oktatási intézményt alapítottak. Az amerikai-presbiteriánus misszió folytatta a Külmissziós Megbízottak Amerikai Tanácsának munkáját Libanonban 1870 és 1956 között. Damaszkuszban a 19. század közepétől megint más missziós társaságok tevékenykedtek, és az amerikaiak nem akarták elvitatni tőlük a területet. Az 1840-es évektől mind az angol zsidómissziós társaság, a *London Society for Promoting Chrisitanity amongst the Jews*, mind pedig az ír presbiteriánus és a skót szabad egyházak is igyekeztek megnyerni a zsidókat és a helyi keresztyéneket üzenetüknek.

Szíriai protestánsok egy csoportja 1863-ban (a második sorban jobb szélen az amerikai misszionárius, Henry Harris Jessup áll.)

Forrás: Henry Harris Jessup, Fifty years in Syria, 1. kötet, New York, 1910, 266a oldal

Damaszkusztól északra, Kalamun térségében dán misszionáriusok alapítottak egészségügyi és oktatási intézményeket. Aleppóban, Kilisben és Idlibben a skót presbiteriánus misszió volt aktív 1860 és 1866 között, és szentelte munkáját a zsidómissziónak.

Egyik misszió sem tudott a térítői tevékenysége sikeréről beszámolni a munkájukat anyagilag támogató és nagy figyelemmel kísérő otthoni gyülekezeteinek. A missziói állomásokat néhány év után gyakran be is zárták. Ennek oka egyrészt a külföldi pénzügyi támogatás elmaradása, másrészt a misszionáriusok körében megfigyelhető nagyarányú fluktuáció volt, akik a szokatlan éghajlat miatt rendszeresen megbetegedtek, ami a misszionárius családokban magas halálozási aránnyal párosult. Ennek ellenére fokozatosan nőtt a protestáns hit iránti érdeklődés a földközi tengeri térség arab országaiban. A századfordulóra a Közel-Keleten (beleértve Irakot, Egyiptomot és Törökországot) összesen mintegy 36 500 arab-protestáns gyülekezeti tagról beszélhetünk, és további mintegy 94 500 követőről; Szíriában 1000 megtérőről és ismeretlen számú sokaságról tudunk, akik elkötelezték magukat a protestáns hit mellett.

Oktatás, mint sikertényező

Egy másik területen azonban sokkal sikeresebbek voltak a nyugati missziók: Számokban ugyan nem mérhető az általános- és középiskolák alapításával a közoktatásban elnyert befolyásuk, valamint a szociális-diakóniai és egészségügyi ellátásban való részvételük, de sokhelyütt a mai napig érezteti hatását. A nyugati missziók tevékenységében a hittérítés és az oktatás összefonódott, és a „keresztyénségre való áttérés" elválaszthatatlan volt a „társadalmi fejlődéstől".

Ez természetesen a nyugati értelemben vett civilizációt jelentette, hiszen a misszionáriusok kultúrájukat az arabokénál magasabb rendűnek tekintették. Másrészt a protestáns hitet már akkoriban is a vallásosság, a tudás és a kultúra egysége jellemezte. A keresztyén üzenettel együtt olyan tudásanyag közvetítése párosult, amely a bibliai kijelentések megértését szolgálta. A lányok és fiúk számára indított missziói iskolák ezért eredetileg egyszerű bibliaiskolák voltak, amelyek az évtizedek során aztán fokozatosan átalakultak. A misszionáriusok ugyanis felismerték, hogy iskoláikkal egy addig nem létező oktatási rendszer alapjait rakták le, amelyben a jövő arab protestáns nemzedékeit nevelhetik fel. A missziói iskolák iránti érdeklődés valamennyi vallási közösség részéről nagy volt, amit a vallási vezetők, különösen is a keleti egyházak elöljárói súlyos kritikával illettek, mivel attól tartottak, hogy híveik átpártolnak a protestáns közösséghez. A protestáns felfogás szerinti vallási és erkölcsi oktatás szerves részét képezte a missziói iskolákban folyó munkának. A Külmissziós Megbízottak Amerikai Tanácsának misszionáriusai felismerték, hogy kevésbé offenzív hozzáállással a máshitűekből kisebb ellenállást váltanának ki, és végeredményben nagyobb sikert érnének el. Így a vallásoktatás egyre inkább háttérbe szorult, miközben a tananyag természettudományos tantárgyakkal és nyelvekkel bővült. Az amerikai misszionáriusok és a helyi protestánsok közösen dolgozták ki azt az arabnyelvű tananyagot, ami aztán az egész Közel-Keleten elterjedt. A helyi protestáns prédikátorok és tanárok, illetve gyermekeiket protestáns szellemben nevelő édesanyák jövendő generációinak képzésére magasabb szintű oktatási intézményeket hoztak létre, lányok és fiúk számára egyaránt. Számos intézmény jelentős hatással volt a libanoni oktatási rendszerre és részben még ma is léteznek, mint például a Bejrúti Amerikai Egyetem, amit 1866-ban Szíriai Protestáns Kollégiumként alapítottak, vagy a Libanoni-Amerikai Egyetem, amelyik az 1835-ben alapított Amerikai Leányiskolára vezethető vissza. Amerikai, ír, skót, és dán misszionáriusok Homszban, Damaszkuszban, Aleppóban és a környező településeken is nyitottak missziói iskolákat. A 19. század második felében Szíriában és Libanonban a missziói iskolák hozzájárultak a keresztyén-elit középosztály létrejöttéhez, ami társadalomformáló gazdasági erővé vált. A piaci nyitást követően az iskolában elsajátított többnyelvűség vitathatatlan előnyt jelentett. A jövő nemzedékek oktatása iránti növekvő igény hozzájárult a katolikus, ortodox és a muszlim oktatási intézmények alapításához, amelyek a missziói iskolák komoly versenytársaivá váltak. Az, hogy a nyugati misszionáriusok oktatási tevékenysége a 19. századi oszmán Szíriában ilyen sikeresnek bizonyult, nemcsak az oktatás és kultúra hiányosságaival állt összefüggésben. Szíria csakúgy, mint sok más Európán kívüli ország, jelentős átalakuláson ment keresztül akkoriban. A gyengülő török birodalom, a növekvő európai befolyás és a piaci nyitás olyan politikai és társadalmi változásokat hoztak magukkal, amire a misszionáriusok oktatási intézményei és kulturális tevékenysége (például az arab könyvnyomtatás, a tudományos és irodalmi társaságok alapítása) megfelelő választ tudott adni.

A protestáns misszió Szíriában

A Szíriai Köztársaságban a 20. században is működtek missziós szervezetek, amelyek tevékenységükkel hozzájárultak a különböző protestáns felekezetek növekedéséhez. Az Oszmán Birodalom összeomlását követő francia protektorátus időszakában, 1920 és 1945 között a Keresztyén és Missziói Szövetség *(Christian and Missionary Alliance)* misszionáriusai igen aktívak voltak az országban. Damaszkuszban és Homszban gyülekezeteket alapítottak, amelyek egészen a polgárháború 2011-es kitöréséig fennmaradtak. Más evangelikál csoportok, metodisták, pünkösdiek és baptisták is követőkre találtak. 2000-ben 30 040 protestánst és 4 000 anglikánt tartottak számon Szíriában, közöttük az örmény református gyülekezeteket, amelyek a 19. században amerikai misszionáriusok tevékenysége nyomán jöttek létre Törökországban, és az első világháború után menekültek Észak-Szíriába. Amíg a Keresztyén és Missziói Szövetség más szabadegyházakkal közösen 19 gyülekezet egyesülésével létrehozta a Nemzeti Evangelikál Szövetséget, addig 20 presbiteriánus-református gyülekezet csatlakozott egyedül Szíriából az MRE testvéregyházához (szerk.), a Szíriai és Libanoni Református Nemzeti Zsinathoz (NESSL – National Evangelical Synod of Syria and Lebanon). A NESSL létrejöttének előzménye a presbiteriánus missziók által alapított arab nyelvű gyülekezetek 1882-es egyesülése volt öt egyházmegyében. Ezzel a gyülekezetek megerősítették Angliával és az Egyesült Államokkal szembeni függetlenségüket. Az öt egyházmegye 1920-as egyesülésével megalakult NESSL 1959-ben átvette az amerikai, dán, ír, skót, francia, svájci és holland misszió összes egyházi, egészségügyi és szociális intézményét. Fegyveres csoportok megszállása miatt a Zsinat még ma is meglévő 20 szíriai gyülekezetéből kettő pillanatnyilag nem működik. Egy harmadik gyülekezetben pedig a veszélyes helyzetre való tekintettel jelenleg nem tartanak istentisztelet.

A 2011 óta tartó polgárháború miatt az arab keresztyének folyamatos, egy évszázada tartó kivándorlása, felekezetre való tekintet nélkül, jelentősen felgyorsult. A *„World Christian Encyclopedia"* 2001-ben megjelent, Szíriáról szóló cikkében még növekedéssel számolt és 42 000 főre becsülte a szíriai protestánsok 2025-re várható számát. A végzetes események és a tömeges menekülés miatt ugyanakkor feltételezhető, hogy a még Szíriában élő protestánsok száma inkább drasztikusan csökkent.

A Közel-Kelet felosztása az első világháború után

Martin Tamcke

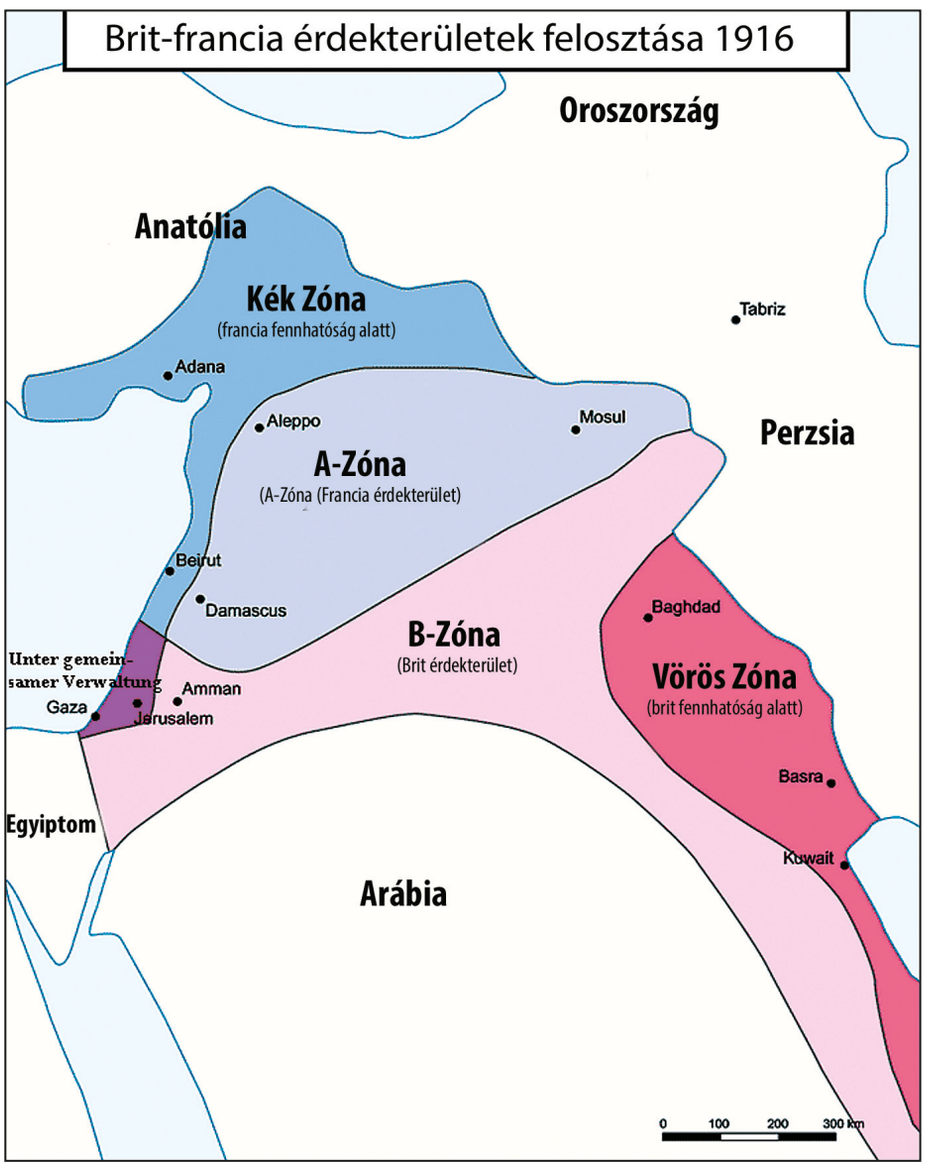

Az első világháború a mai napig érezhetően, tartósan megváltoztatta a Közel-Kelet arculatát. A Közel-Kelet szinte valamennyi országa a szunnita vezetésű Oszmán Birodalom részét alkotta az első világháború előtt. Ez a soknemzetiségű állam akkoriban már az összeomlás szélén állt, ami a saját geopolitikai érdekeiket védelmező európai nagyhatalmak erőegyensúlyát is veszélyeztette. Már az első világháború alatt megkezdődött az a sokszereplős hatalmi játszma, amelynek célja a Közel-Kelet politikai térképének átrajzolása volt.

A közel-keleti „sakktábla”

Az asszírok, örmények és kurdok az amerikai ígéretekre alapozva dolgoztak ki terveket annak reményében, hogy politikai szempontból a jövőben újra saját államisággal, vagy legalább szélesebb körű autonómiával ruházzák fel őket. Az arab törzseket a britek és a németek bujtogatták, hogy mindenkori ellenfeleikkel szemben harcoljanak: a brit Arábiai Lawrence a jövőbeni politikai függetlenség ígéretével a britek oldalára tudta állítani az arabokat, mindenekelőtt Husszein mekkai serifet és később sikeres hadvezérként szolgáló fiát, Fejszált. Németország pedig kísérletet tett arra, hogy az Oszmán Birodalomban élő muszlimokat a nyugati gyarmatosító nagyhatalmak, Nagy-Britannia és Franciaország, később pedig Olaszország elleni dzsihádra bújtsa fel. Miközben Sir Henry McMahon, egyiptomi brit főbiztos a mekkai seriffel az arabok oszmán államhatalommal szembeni felkelésének feltételeiről tárgyalt, és egy független arab állam megteremtésére tett ígéretet,

Sir Mark Sykes (1879-1919), brit ezredes, konzervatív politikus és diplomata

François Georges-Picot (1870-1951) bejrúti francia főkonzul

Fényképek: Wikipédia

Nagy-Britannia részéről Sir Mark Sykes, Franciaország képviseletében pedig Francois Georges-Picot 1916. május 16-án aláírták a Sykes-Picot egyezményt. Minthogy az ellentétben állt az araboknak tett ígéretekkel, tartalmát szigorúan titkokban tartották. A paktum értelmében Franciaország szerezte volna meg az ellenőrzést Törökország dél-keleti térsége, Libanon, Szíria és Észak-Irak felett, Nagy-Britannia pedig Jordánia, Izrael/Palesztina, valamint Dél-Irak felett.

A 1920-as San Remo-i egyezség

A Fejszál vezetése alatt egyesült arab törzseknek brit támogatással sikerült végül győzelmet aratniuk az oszmánok fölött. A herceg 1918. szeptember 30-án foglalta el csapataival Damaszkuszt. Az araboknak tett ígéret alapján Szíriát először arab nacionalisták kormányozták Fejszál vezetése alatt. Mindezt a titkos Sykes-Picot egyezmény ellenére, brit jóváhagyással. A Szíriai Általános Kongresszus, bár kifogásolta Fejszál kormányzati tevékenységét, támogatta hatalmi igényét, és Szíriát 1920 márciusában független és alkotmányos monarchiává nyilvánította. A király Fejszál maradt.

Ám a távoli Európában Franciaország és Nagy-Britannia 1920 áprilisában, a San Remo-i konferencián abban állapodtak meg, hogy továbbra is kitartanak a Sykes-Picot egyezmény lényegi pontjai mellet, és a határok átrendezésével meg is valósítják azt. Bebizonyosodott, hogy Dél-Kelet-Törökországot Európa nem képes megtartani. Franciaország mandátumterülete így Libanonra és Szíriára korlátozódott. Nagy-Britannia érdekterülete pedig Irakot, Izrael/Palesztinát és Ciszjordániát foglalta magába.

Mindeközben a pánarab - Szíriát, Libanont, Palesztinát és Jordániát magába foglaló - „Nagy-Szíria" terve mögött is eltökélt politikai képviselők sorakoztak fel, akik végül nem tudták átvinni akaratukat.

Franciaország meghódítja Szíriát

Franciaország az arab csapatok visszavonását követelve, ultimátumot adott Fejszálnak, a fiatal királynak és a függetlenséghez ragaszkodó arab nacionalistáknak. Az akkor még többségében keresztyének lakta Libanon irányából behatoló francia csapatok 1920. június 24-én végül Damaszkusz közelében, Majszalun városánál csapást mértek Fejszál hadseregére. A franciák már június 25-én megszállták Damaszkuszt, Szíria hivatalosan is francia fennhatóság alá került. Fejszál külföldre, a britek által felügyelt Palesztina területére menekült, és 1921-ben brit támogatással végül Irak királyává koronázták, miközben testvére Jordánia királya lett.

Az 1923-ban a franciáknak ígért, az egész szíriai térséget főként az ókorban kulturálisan meghatározó Antióchia körüli terület pedig a török kemalisták befolyása alá került. Itt kiáltották ki 1938-ban a Hayat Államot, aminek Antióchia lett a fővárosa. Ez az állam pedig már a következő évben népszavazással csatlakozott Törökországhoz. Franciaország nem avatkozott be, azt remélve, hogy ha elfogadja ezt a területvesztést, az majd visszatartja Törökországot a nemzet-szocialista Németországgal való szövetségtől. Szíria mai napig nem ismeri el ennek a területnek a Török Köztársasághoz való csatolását.

Moszul és vidéke

A Sykes-Picot egyezmény értelmében az eredetileg Franciaországnak ítélt, kőolajban gazdag Észak-Irakot a franciák a San Remo-i konferencián annak fejében engedték át a briteknek, hogy Nagy-Britannia támogatja közel-keleti érdekeiket. 1918 novemberében, miután az oszmánok isztanbuli parancsra már kivonultak a területről és az Oszmán Birodalom 1918. október 30-án aláírta a Mudroszi fegyverszüneti megállapodást, a britek bevonultak Moszulba. Az újonnan létrejött Törökország később mégis visszakövetelte a Moszul környéki területet a britektől, mondván, hogy az a mudroszi fegyverletétel időpontjában még az ő fennhatósága alatt állt. Törökország népszavazást követelt, amit Nagy-Britannia elutasított. Végül még a Népszövetség is foglalkozott a kérdéssel, bár Törökország akkor még nem volt tagja, Nagy-Britannia viszont jelentős befolyással bírt a szervezetben. 1924-től külön bizottság foglalkozott Moszul területi illetékességének kérdésével. A lakosság függetlenség iránti vágyát teljesen figyelmen kívül hagyták. Végül a biztosság javaslatára Moszul térségét Irakhoz csatolták. Törökország és Nagy-Britannia kapcsolatát súlyos ellentétek jellemezték, és bár 1926. június 6-án végül aláírták az ankarai szerződést, a két ország kapcsolata feszült maradt.

Megosztottság és megoldatlan problémák

A területi harcok eredményeként Franciaország negyedszázadon át kormányozta Szíriát úgy, hogy az országot közben vallási alapon átmenetileg részállamokra osztotta fel. Ennek következményei ma a szíriai polgárháborúban, a társadalom vallási és etnikai széttöredezettségében világosan tetten érhetők. Amikor Latakia alavitáknak elkülönített tagállamát újra Szíriához csatolták, a visszacsatolást ellenző alavita vezetőket kivégezték. A minimális keresztyén többséggel rendelkező Libanon pedig ugyancsak francia segítséggel vált független állammá.

A politikai önrendelkezés első világháború után is megoldatlanul hagyott kérdése ma is változatlanul napirenden van. Sem a kurdok Moszul térségének politikai függetlenedésére vonatkozó követeléseinek brit visszautasítása, sem a szír állam vonakodása, hogy útlevelet adjon kurdok tömegeinek, sem pedig az észak-iraki kurd autonómia kompromisszumos javaslata nem jelent igazi hozzájárulást a tartós megoldáshoz. Nem csak az izraeli-palesztin konfliktus gyökerei nyúlnak vissza az oszmán birodalom első világháború utáni politikai átrendeződésére. A térség többi, napjainkban vagy az elmúlt évtizedekben erőszakba torkolló szembenállásának okát is itt kell keresnünk.

A régi minták tovább élnek

Az, ahogy a britek annak idején, főként a kőolajkészletek miatt, Moszul térségéhez ragaszkodtak, visszaköszön az Egyesült Államok iraki beavatkozása után a lelőhelyek felosztásáról folytatott tárgyalásokban. Az 1918 után lezáratlanul hagyott vitás kérdések napjaink konfliktusaiban élnek tovább, súlyosbítva a szembenállást. Amikor például a káld pártiárka nyugati csapatok bevonulását sürgeti, akkor régi mintát követ, amelyik a nyugati hatalmak politikai és katonai beavatkozásától várja a helyzet rendezését a térségben.

Nincs megoldás a láthatáron

Ezzel szemben a térségbeli demokratikus kezdeményezések a mai napig nehéz helyzetben vannak és aligha számíthatnak arra, hogy a társadalom széles rétegei egyik napról a másikra befogadják őket, így hozva változást a régióban. Pedig mi lehetne kívánatosabb a térség számára annál, hogy végre kilépjen az első világháború árnyékából? Az, hogy éppen az Iszlám Állam hagyja figyelmen kívül az első világháború után megállapított határokat, elkeserítő. Ezzel világossá teszi Irak és Szíria számára, hogy a szunnita politikai Iszlám távolmaradása nagyban hozzájárult az időközben a terrorizmusban felszínre törő elkeseredettséghez, amit valóban képtelenség az átfogó megoldás részeként kezelni. Ez pedig, legalábbis pillanatnyilag, kizárja annak a lehetőségét, hogy a térségben élő különböző népek, felekezetek és vallások egyetértésre jussanak egymással. Az esélyt pedig feltétlenül nyitva kellett volna hagyni.

Az első világháborút követően a végleges határok meghúzásakor nem vették kellőképpen számításba az etnikai, vallási és kulturális sajátosságokat, mivel azokat az európai érdekek mentén és nem a regionális erőviszonyok alapján jelölték ki. Ki tudja, hogy Szíria számára járható út lenne-e a föderalizmus? Vagy a kurdok erősebb politikai befolyása, adott esetben egy önálló kurd állam orvosolhatná a korábbi mulasztások következményeit? Ahogyan egykor, úgy ma is döntő befolyással bírnak a térség sorsára külső politikai erők. Vajon ugyanolyan következményekkel jár majd ez is mint korábban, és hosszútávon újabb konfliktusokhoz vezet majd? Vagy a nemzetek, felekezetek és vallások sajátos érdekeiket meghaladva tudnak olyan egyetértésre jutni, amely a sokféleségben is meglátja a közös érdeket? Csak így lehete túljutni az első világháború következményein. Napjainkban a térségben élő népcsoportok békés együttélése lenne az egykori soknemzetiségű Oszmán Birodalom megfelelője.

Az örményeket és más keresztyén közösségeket sújtó népírtás és szíriai következményei

Martin Tamcke

Ismeretlen német utazó fényképe: 1915 áprilisában oszmán katonák Kharpertből (törökül Harput) egy Mazireh (törökül Elazığ) közeli fogházba terelik az örményeket.
Fénykép: Wikipedia

A 19. és 20. században a közel-keleti keresztyén közösségeket pogromok és népírtások sújtották. Hogy erről képet kaphassunk, említsük meg a legjelentősebb mészárlásokat és népírtásokat:

1848 **Az Apostoli Asszír Keleti Egyház pátriárkájának rezidenciája porig ég és a kurd belviszályoknak ezer hívő esik áldozatul Hakkari tartomány (mai Dél-Kelet Törökország) Qocsanisz városában.**

1860 **Damaszkusz keresztyén negyede mészárlások célpontjává válik.**

1894/95 **Első örmények elleni mészárlások, elsősorban az Oszmán Birodalom keleti részében.**

1909 **Az ifjútörökökkel szembeni ellenforradalom árnyékában, Adana térségében örmények elleni mészárlás.**

1915 **Örmények, szírusok (arámiak, asszírok, káldok) és a pontuszi görögök ellen irányuló népírtás**

1933 **Simelé-i vérengzés, többezer észak-iraki asszír meggyilkolása.**

Ezek az események hatással voltak a mai Szíria területére. A pogromok kezdetben az arámi nyelvből származó szír nyelvet beszélő „szírus" (syriac) egyházakat érintették.

Különösen az 1860-as damaszkuszi mészárlások változtatták meg tartósan a térség kulturális életét. Ez a vérengzés a maronita-drúz konfliktus következménye volt. 1860. július 9-10-én fanatizált tömegek törtek be Damaszkusz keresztyén negyedébe, kifosztottak, megerőszakoltak és legyilkoltak mintegy 6000 maronitát. Abd el-Káder emír keresztyének ezreinek nyújtott menedéket a citadellában, így mentve meg őket a fosztogató fanatikusoktól. Először történt meg, hogy egy egyházi közösség tartósan megtizedelődött. De ez az esemény ösztönözte a nyugati segélyszervezetek is arra, hogy az árván maradt gyermekekről gondoskodjanak. A magukat ma asszírként azonosító keleti-szírek ellen egy évtizeddel korábban elkövetett mészárlásra a nyugati segélyszervezetek válasza még elmaradt. 1860. november 11-én viszont a misszionárius Johann Ludwig Schneller feleségével együtt már szíriai árvagyermekeket vitt Jeruzsálembe. Így jött létre a „Szíriai Árvaház", ami egészen 1940-ig működött. A kezdeményezés mögött álló támogató egyesület 1994-ben törölte megnevezéséből a „Szíriai Árvaház" kitételt, és azóta „Protestáns Egyesület a Schneller-Iskoláért" néven működik.

Örmény népírtás

A 19. század utolsó évtizedében olyan súlyos méreteket öltött az örményekkel szembeni pogrom és mészárlás az Oszmán Birodalomban, hogy a nemzetközi nagyhatalmak is beavatkoztak, mint utóbb kiderült, sikertelenül. Az 1915-ös népírtás a birodalom észak-keleti tartományában élő örmény, arám, asszír és pontuszi görög közösségeket szinte teljesen megsemmisítette. Az Oszmán Birodalom hanyatlására, amelynek során a keresztyén kisebbségek kiváltak és független államokba tömörültek (Románia, Görögország, Szerbia, Bulgária és Montenegro), a politikai vezetők igyekeztek ellenintézkedésekkel válaszolni, olyan elméletekre alapozva, mint az oszmánizmus, pániszlámizmus és végül a pánturanizmus. Ám valamennyi politikai koncepció gyenge pontja volt, hogy a birodalom lakosságának jelentős csoportjait kizárta. A pániszlámizmus a birodalom keresztyén lakosságát idegenítette el, a pánturanizmus pedig ezen felül még az arabokat is.

Hogy uralmát biztosítsa, II. Abdul-Hamid szultán hátat fordított a nyugati stílusú reformfolyamatnak, és ellentéteket szított. Vitatott, hogy ő rendelte-e el az örmények elleni támadást, de tény, hogy az 1891-ben felállított különleges egységek keleten az örmények ellen fordulva gyilkoltak és fosztogattak, amikor azok fellázadtak a kettős adózás ellen. Az állam ugyanis a központi kormányzatnak akarta alárendelni őket, és új adókat vetett ki; az addig autonóm keleti királyságok ragaszkodtak ahhoz, hogy az örményekre kivetett adókból nekik is

Örményeket telepítenek ki az anatóliai vasúti társaság marhavagonjaiban (1915) Fénykép: Wikipedia

részesedniük kell. Az örmények kezdetben sikeres ellenállása 1894-ben Sassun városánál végül megtört, és 32 örmény falu megsemmisítésével, valamint 4 000 örmény meggyilkolásával ért véget.

Az ezt követő, 1894-1896 közötti vérengzések örmény áldozatainak száma 300 000 főre tehető. 50 000 örmény árváról kellett gondot viselni. Ekkor léptek akcióba a német segélyszervezetek is, köztük a Német Keleti Misszió és a Segélyegylet a Keleti Keresztyén Szeretetszolgálatért.

Az 1878. évi Berlini Szerződés 61. cikkelyéhez (lásd alább) hasonló, az Oszmán Birodalomban élő örmények védelmét és autonómiáját magukba foglaló reformtervek hatástalanok maradtak. Egészen az első világháború kitöréséig dolgoztak a terv megvalósításán, többnyire félszívvel és csak kevés eséllyel a sikerre. Az örmény politikai pártok megalakulása pedig csak súlyosbította az Oszmán Birodalomban élő örmény lakosság egy részének elidegenedését.

1908-ban az ifjútörökök kerültek hatalomra, a szultán csak a birodalom alkotmányos fejeként maradt tisztségben. 1909-es puccskísérlete a hatalom visszaszerzésére kudarcot vallott, így a szultán kénytelen volt lemondani. A hatalom végképp az ifjútörökök kezébe került. 1914. február 8-án újabb egyezményt írtak alá az örményeket érintő reformokról, ami sohasem valósult meg.

[1] ***Oszmánizmus:*** *A soknemzetiségű birodalom igenlése a történelmi eredetre hivatkozva.*

[2] ***Pániszlámizmus:*** *Annak a gondolata, hogy a birodalom egységét a közös szunnita vallás hangsúlyozásával kell biztosítani.*

[3] ***Pánturanizmus:*** *A török identitás hangsúlyozása tekintettel a középázsiai türk népekre.*

A deportálásnak nyilvánított népírtás valójában arra tett kísérletet, hogy az első világháborút kihasználva a birodalmat etnikai és vallási szempontból „megtisztítsák". Talát pasa, az Oszmán Birodalom belügyminisztere és nagyvezére a végén következetesen ki is jelentette: „Az örmény kérdés nem létezik többé."

1915 februárjától az örmény katonákat lefegyverezték, munkásszázadokba szervezték őket és sokukat rövidesen ki is végezték. Az örmény lakosságot listázták, házaikat megjelölték. Az intézkedéseket a 1915. május 27-i deportálásról szóló törvény legitimálta. Április 24-én Konstantinápolyban az örmény elit tagjait letartóztatták és egy ankarai táborba zárták. Ma ez a nap az örmény népírtás emléknapja. A deportáltakat szállító vonatokat útközben megtámadták és kirabolták. Az örmény tulajdonok kisajátítása, templomok és kolostorok lerombolása annak jele, hogy az örmény kultúrát is meg akarták semmisíteni. A vonatok Aleppón keresztül a szíriai sivatagba, Deir ez-Zor városáig szállították a deportáltakat.

Beatrice nővér harca

Az Aleppóban működő német misszió jól dokumentált esetei közé tartozik Beatrice Rohner nővéré, aki a német Segélyegylet a Keleti Keresztyén Szeretetszolgálatért nevű szervezetben szolgált. A segélyszervezet Aleppóban árvaházat próbált működtetni. Ebben Beatrice Rohner feladata az volt, hogy eljuttassa a segélyt a koncentrációs táborokban élő örmény menekülteknek. 1915 decembere óta dolgozott a városban. Terveit a parancsnok Djemal Pasa tilalmai keresztülhúzták. Kreß von Kressenstein német tábornoknak viszont sikerült Djemal pasánál kiharcolni egy árvaházat a nővér részére. Ilyen tettekről is meg kell emlékeznünk a németek bűnpártolása és hallgatása mellett. 1916 szeptemberében Rohner nővér részletes beszámolót nyújtott be, amit az aleppói konzulátus a konstantinápolyi nagykövetségen keresztül a berlini külügyminisztériumba is eljuttatott. A statisztikák döbbenetesek. A nővér részletesen felsorolta, mi történt a szülőkkel, melyik felekezethez tartoztak a gyerekek, és akkurátusan kiszámolta még az árvák átlagéletkorát is, amit „9 17/36" évben határozott meg. A végeredmény: 3 336 deportáltból 720 maradt életben, azaz 78,5%-os volt „veszteség". 126 gyermek túl kicsi volt ahhoz, hogy tájékoztatást adjon életkoráról.

Az 1878-as Berlini Szerződés 61. cikkelye:

„A Fényes kapu kötelezi magát, hogy minden további haladék nélkül megvalósítja a javításokat és reformokat, melyeket az örmények által lakott tartományok helyi viszonyai megkívánnak és hogy azon lakosság biztonságáról a cserkeszek és kurdok ellen szavatoskodik. Az e célból tett intézkedéseket időszakonkint tudomására fogja adni a hatalmaknak, melyek azoknak alkalmazására fel fognak ügyelni."

1878-10. Berlini szerződés (Forditás franczia nyelvből)
Képviselőházi irományok, 1878. I. kötet 1-81. sz.;
Forrás: HUNGARICANA Közgyűjteményi portál

Filmajánló

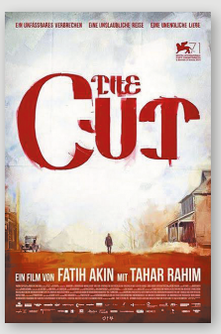

The Cut
2014. Rendezte: Faith Akin
12 éves kortól ajánlott
128 perc

Mardin, 1915: A török csendőrség egyetlen éjszaka alatt összegyűjti az összes örmény férfit. A fiatal Schmeid Nazaret Manoogiant is elszakítják a családjától, de túléli a népírtás szörnyűségeit. Évekkel később hírt kap, hogy ikerlányai is életben vannak. Attól a gondolattól hajtva, hogy megtalálja őket, követni kezdi a nyomukat, a mezopotámiai sivatagból Havannán keresztül egészen a kopár és kihalt észak-dakotai prériig. Kalandozása során különböző emberekkel találkozik: angyalszerű és jóságos jellemekkel éppúgy, ahogy magával az ördöggel emberi alakban. A film eposz, dráma, kaland- és westernfilm egyszerre. Bár a film a 100 évvel ezelőtti világot mutatja be, rendkívül aktuális, hiszen háborúról és száműzésről szól. De a szeretet és a reménység erejéről is, ami az elképzelhetetlent is lehetségessé teszi.

Aghet - egy népírtás története
2010. Dokumentumfilm
12 éves kortól ajánlott
90 perc

Eric Friedler „Aghet" (örményül „A katasztrófa") című 90 perces dokumentumfilmje az első világháború egyik legsötétebb fejezetét meséli el: az örmény népírtást, melyben legalább 1,5 millió ember vesztette életét az Oszmán-Török Birodalomban. A népírtást Törökország a mai napig nem ismeri el történelmi tényként és a világ nagy része nem vesz róla tudomást. A film a máig tartó hallgatás politikai motivációival foglalkozik.
A filmben a népírtás eseményét számos történelmi forrásból rekonstruálták. 23 olyan színész, mint Martina Gedeck, Sylvester Groth, Thomas Heinze, Sandra Hüller, Gottfried John, Burghart Klaußner, Joachim Król, Peter Lohmeyer, Ulrich Noethen, Katharina Schüttler, Charlotte Schwab, Thomas Thieme és Ludwig Trepte kölcsönzi hangját régen elhunyt szemtanúk beszámolójának hátborzongató hitelességgel.

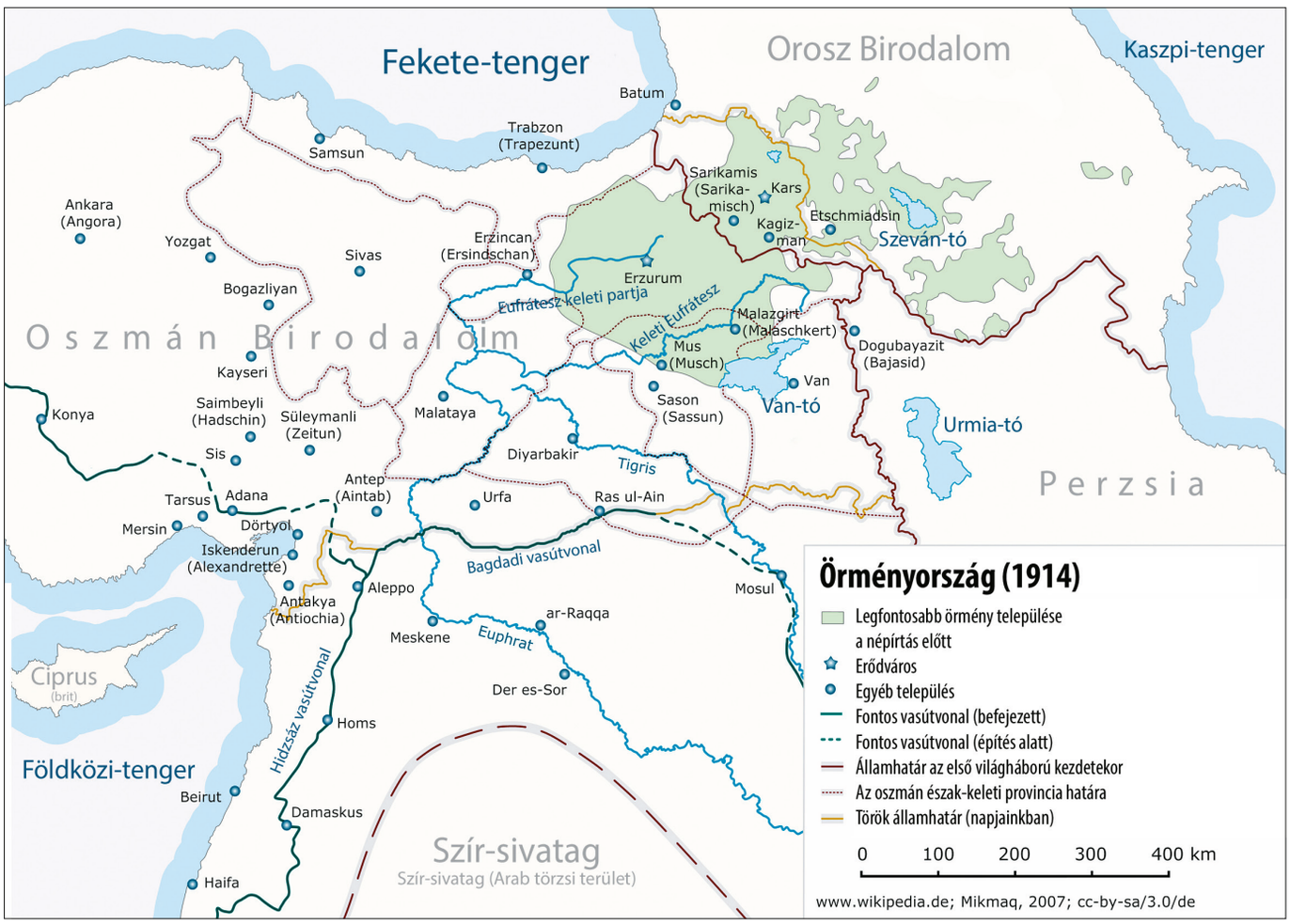

Az örmény közösség által lakott területek a népírtás előtt.

Forrás: Wikipedia

A nővér rendbe hozta az elhanyagolt házat. Az író, Armin T. Wegner, aki tisztiorvosként a helyszínen volt, így ír erről: „Az első héten annyira tömve volt az udvar az árva gyermekekkel, hogy fulladásveszély fenyegetett. A ház takarítása közben, a kútaknában találtak rá egy kisgyermek holttestére, aki a nagy embertömegben némán eltűnt. Férfiak és a nők is voltak a hullák között."

A gyermekek hat hónapig voltak úton. Először levest és kenyeret osztottak a nővérek. Aztán sikerült felruházni, munkára és tanulásra ösztönözni a gyermekeket. Korabeli beszámolók szerint eleinte lehetetlen volt rendet tartani a „síró és kéregető gyermekek" tömegében. Végül pedig minden igyekezet hiábavalónak bizonyult. Dzsemal pasa már 1917. február 13-án elvitt 70 fiút az árvaházból. A hivatalos indoklás szerint egy libanoni kormányzati árvaházba vitték őket. A német konzul, Walter Rössler feltételezése szerint ott átnevelték és áttérítették őket az iszlám hitre. Aki pedig ellenkezett, egyszerűen szélnek eresztették.

A misszió aleppói árvaháza ennek ellenére folyamatosan bővült. A nővér esetenként több mint 800 árváról gondoskodott egyszerre, ami csak a szigorú rendszabályoknak és tisztasági előírásoknak köszönhetően volt lehetséges. 1917. február 28-án a segélyszervezet igazgatója táviratot küldött a berlini német Külügyminisztériumba: „Beatrice Rohner nővér ma táviratban jelezte Aleppóból, hogy a felügyelete alatt álló örmény árvákat szétosztották." A nővér elszántan harcolt a gyermekekért. A misszió általa mozgósított vezetése csak a konstantinápolyi Német Nagykövetségtől kapott tájékoztatást arról, hogy a török kormány állítása szerint már 1915 decemberében, az árvaház létesítésekor, tudatták a nővérrel, hogy a gyermekeket csak ideiglenesen bízzák gondjaira. Most pedig a török Belügyminisztérium utasítására osztják el őket. Beatrice Rohner azt hitte, hogy a török hivatalnokok útközben megváltoztatják majd az eredeti úticélt. Az emlegetett intézményben csak 500 gyermek számára volt férőhely. Svájc pénzzel segített. Rößler Konzul azt mondta, a cél, hogy „ahány gyereket csak lehet, megmentsünk az éhhaláltól". Remélte, hogy Rohner nővér beszámolója a siralmas helyzetről nem kedvetleníti el az adományozókat.

A nővér a lehető legkisebb feltűnéssel igyekezett megszervezni a segélyezést. A kormány kezdetben még küldött élelmiszert, aztán már csak kenyeret, végül pedig már semmit sem. 1916 májusában a hatóságok „át akarták venni" az árvákat. Először a nővérnél maradhatott úgy 50 vagy 100 gyerek. 1917 márciusa azonban az árvaház végét jelentette. Amikor kezdték elvenni tőle a nagyobb gyerekeket, hogy építkezéseken dolgoztassák őket, a nővér a kisebbeket ismerős asszonyokra bízta. A kislányok számát elővigyázatosságból eleve korlátozta, hogy a muszlimok ne tekinthessenek az árvaházra olyan gyűjtőhelyként, „ahonnan háztartási célokra kedvük szerint lányokat vehetnek magukhoz". Az első hetven árva elszállítása után 370 gondozott gyermek menekült el az árvaházból. Hatvan beteg és kicsiny gyermeket sikerült még időben máshol elhelyeznie. A kormányzat további 400 gyermeket követelt tőle. Ám az otthonban már csak 280 gyermek lakott, közülük harminc kislány. A hatóságok elsőként 70 gyermeket vittek el a szomszédos árvaházból és további 70 gyermeket szedtek össze Aleppóban az örmény utcagyerekek közül.

A szíriai Dajr ez-Zaur városában, az örmény népírtás emléktemplomában minden évben április 24-én örmények ezrei gyűlnek össze, hogy megemlékezzenek a genocídiumról. 2014 szeptemberében az Iszlám Állam lerombolta a templomot. Fnykép: Wikipedia

Rohner végül az árvaház vésztartalékából felöltöztette a 400 deportálásra kiválasztott gyermeket, és a hatóság utasítását követve személyesen kísérte el őket a vonathoz, amellyel március 5-én elszállították őket.

Rößler a következőképpen igazolta a nővér munkáját: „Öt negyedéven keresztül gyermekek százai menekültek meg a nyomorból. Nélküle a gyermekek már 1915-ben betegségben meghaltak volna, vagy a sivatagba küldték volna őket." Hihetetlen, de a nővér mindezek után is kész lett volna arra, hogy két új árvaházat indítson el. Szolgálatait fel is ajánlotta „az 1200 árva gyermek gondozására felállított aleppói (török) osztagnak". De másként alakult. Még márciusban idegösszeomlást kapott. Az urfai Német Keleti Misszió munkatársa, Jakob Künzler utazott el hozzá és kísérte el Konstantinápolyba a pszichésen súlyosan sérült nővért.

Mai napig ható következmények és az emlékezet

A deportálóvonatok végállomásán, Dajr ez-Zaur városában a lemészárolt örmények csontjait őrző kápolna, egy emlékmű és a népírtás történetét bemutató múzeum emlékeztet a genocídiumra. Minden évben április 24-én szertartás keretében emlékeznek meg a népírtásról, ami mindezek ellenére nem része a szíriai identitásnak. Csak az olyan keresztyén kisebbségek önazonosságát formálja, mint az örmények, szírusok, arámiak, asszírok és káldok. Amikor 2014-ben az Iszlám Állam elfoglalta a várost, lerombolta az emlékművet annak jeleként, hogy még a népírtást tényét is ki akarja törölni az emlékezetből. De a népírtás emléke ma is ott él azokban, akik újra kénytelenek elszenvedni az erőszakot és pusztítást. Amikor az asszírok (a Keleti Asszír Egyház tagjai) faluit az Iszlám Állam elfoglalta, egy pap azt kérdezte tőlem levelében, hogy tudjuk-e egyáltalán, kik is ők: az 1915-ös népírtás és az 1933-as vérengzés túlélői. Meglehetős közvetlenséggel szegezte nekem a kérdést, hogy mi nyugati keresztyének ma is ugyanúgy feledkezünk-e majd meg róluk, mint akkor.

A népírtás emlékezetének meghonosítása a köztudatban, és erre alapozva egy erős jogállam létrejötte esélyt adhatna arra, hogy a vallások együttélését új alapokra helyezzük. Ma persze csak álomnak tűnik, hogy a történelmi sérelmeket az egymással való érzékenyebb és megértőbb, a kisebbségeket védelmező és valódi vallásszabadságot biztosító együttélés kísérletének kiindulópontjaként hasznosítsuk, amelyben a többségi társadalom tudatában van felelősségének, a kisebbségek pedig támogatják a többséget ott, ahol az kiáll a tolerancia és sokszínűség mellett. De vannak, akiknek ez az álmuk! A legkülönfélébb csoportok tagjai álmodnak róla, olyan emberek, akik nem félnek a sokszínűségtől, hanem kívánatos jövőképként tekintenek rá. Ezeknek az embereknek először is térségük történelmének közösségeken átívelő látásmódjára van szükségük. Ez segíthet abban, hogy sajátos szempontjaikat helyükön kezeljék és felismerjék, hogy valamennyien egy olyan mozaiknak az alkotóelemei, amelynek értelmét csak a részek együtt fedhetik fel.

Mi, örmények túlélők vagyunk!

Haroutune Selimian a szíriai örmény református közösség születéséről

Az örmény népírtás számtalan árva gyermeket hagyott maga után, akik közül sokan Szíriában találtak új otthonra.

Fénykép: „Bétel" Gyülekezet, Aleppó

Mi, örmények rendkívül hálásak vagyunk az araboknak a népírtás túlélőivel szemben tanúsított vendégszeretetükért. Száz évvel ezelőtt ezer örmény árvát fogadtak be és gondoskodtak is róluk Szíria különböző városaiban, legtöbbjükről Aleppóban. 1923 óta Aleppó éppen ezért az örmény reformátusok életének is a központja. Ma kilenc örmény református gyülekezet él mintegy 6000 egyháztaggal Szíriában, ezek közül hat gyülekezet Aleppóban működik.

Az örmény protestáns mozgalom gyökerei a 19. századra nyúlnak vissza, amikor misszionáriusok érkeztek az örmények közé és megismertették velük az egyedül a Szentíráson alapuló keresztyén hitet. Ebben az időben ültették el a protestáns hitet azoknak az embereknek a szívében, akik később a szíriai örmény-református gyülekezetek alapítói lettek.

A túlélés iránti vágy hajtotta az embereket.

A népírtás előtt az egyetlen szíriai református örmény közösség Keszab városában élt. Az összes többi református örmény a népírtás túlélőjeként érkezett Szíriába. Az örmények tömegesen menekültek a törökországi mészárlás elől Aleppóba. Az életfeltételek kemények voltak, de a túlélés iránti vágy hajtotta az embereket. Sátrakban éltek, később pedig barakkokban. Templomokat és iskolákat alapítottak. Az özvegyeknek és árváknak új életet kellett kezdeniük örményként Szíriában. Törökországból az örmények kiűzése és deportálása 1921-ben ért véget. Aleppóban már 1922-ben megalakult az első örmény református gyülekezet Bétel néven, egy évvel később pedig már az első iskola is elindult. Ugyanabban az évben további öt örmény református gyülekezet alakult a városban.

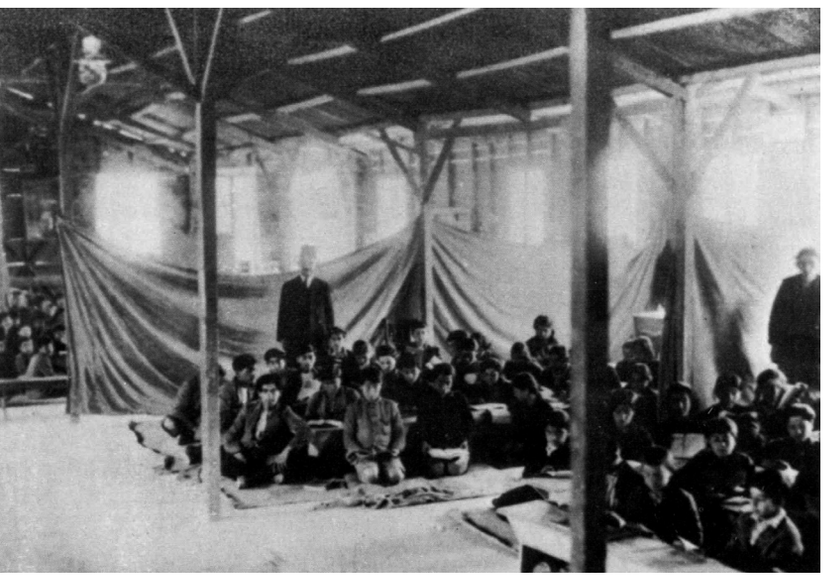

A régi Bétel iskola, a mai aleppói örmény református Bétel templom elődje, egyszerű oktatási és vallási célokra épített faépítmény volt. Az idősek közül néhányan még emlékeznek arra, hogy az osztálytermeket csak függönnyel választották el egymástól.

Az örmény református Bétel gyülekezet alapítói menekültek voltak, akik mindig arról álmodtak, hogy egyszer visszatérhetnek hazájukba. De mára, közel 100 év után, mi, örmények új hazánkhoz hűséges szír állampolgárokká váltunk.

A Bétel gyülekezetnek fennállása óta 19 lelkésze és néhány helyettes lelkésze volt, akik azokban az időszakokban gondoskodtak a gyülekezetről, amikor a lelkészi tisztség betöltetlen volt. Valamennyi lelkész áldásos szolgálatot végzett a gyülekezetben. Bátorították és ösztönözték az örményeket keresztyén hitük megélésére a mindennapokban.

A mai templomot hajdanán csak Bétel tábori templomnak hívták, mert egy örmény menekülttáborban épült fel. Az amerikai Missziós Társaság akkoriban ugyanis egy faépítményt húzott fel oktatási és vallási céllal. Az idősek közül néhányan még emlékeznek, hogy a templom osztálytermeit csak függönnyel választották el egymástól. Később az épületet kibővítették, hogy egy óvodának és a gyermekek vasárnapi iskolájának is helyet adhasson.

A Bétel templom építése: az aleppói örmény református templomot az 1930-as években építették a törökországi Kahramanmaras-i örmény református templom másaként, ahonnan a gyülekezet tagjai közül sokakat elűztek.

Fénykép: Bétel Gyülekezet

De a templomot nem csak istentiszteleti alkalmakra használták. Kezdettől fogva a templom volt az a hely, ahol az istentiszteleti alkalmon túl is lelki táplálékot találhattak az örmények. Például az örmény asszonyok minden reggel itt gyűltek össze imádkozni.

Szír állampolgárokká váltunk, akik új hazájukhoz hűségesek.

A templom alapítói és első tagjai a törökországi Kahramanmaras-i örmény református gyülekezetből elüldözött túlélők voltak, többnyire munkások, idősek, özvegyek és árvák. Az értelmiségieket és a gyülekezet vezetőit még Törökországban kivégezték. Amikor 1922-ben Aleppóban megalapították a gyülekezetet, Garabed Ketenijan vette át a közösség vezetését. Ő gyűjtötte össze és bátorította Isten Igéjével az örményeket kétségbeesett helyzetükben, hogy optimistán tekintsenek a jövőbe. Ezen kívül a gyülekezet anyagilag is támogatta az örményeket, és megalapítása után tíz évvel már 1600 ember látogatta rendszeresen az örmény református istentiszteleteket.

Garabed Ketenijan lelkésznek volt az ötlete, hogy gyűjtést indít egy kőtemplom építésére. Ő maga ezt nem élhette meg, de az őt követő lelkipásztor, Nerses Sarian, nyomdokaiba lépve megvalósította az ötletét. Az adományokból Sarian egy földterületet vásárolt a Jabriye-i városrész dombján. Ott épült meg és áll a mai napig a Bétel templom. A gyülekezet 1934-ben ünnepelte a templom alapkőletételét. Az épület a törökországi Kahramanmaras-i örmény református templom mása, 20 méter hosszú és 15 méter széles. Az építkezést 1935-37 között már Yeghia Kassouni lelkipásztor fejezte be. Ő építette a parókiát is.

A gyülekezet egy másik lelkésze, Aharon Shirajian volt a szíriai Vöröskereszt egyik megalapítója. Másokkal közösen ő hozta létre az örmény idősek otthonát Aleppóban.

1923 és 1938 között menedékhelyet működtetett traumatizált örmény nők számára, akik a népírtás következményeinek estek áldozatul.

Az örmény református lelkészek osztoztak a gyülekezeti tagok sorsában. Néhányan maguk is árvaként érkeztek Szíriába, voltak, akiket bebörtönöztek vagy megkínoztak.

60 000 aleppói örményből mindössze 6 000 maradt.

Az elmúlt 60 évben Szíria több válságot is megélt, amelyek mind hatással voltak az örmény református gyülekezetekre is. Sok református örmény hagyta el az országot. Eleinte Libanonba mentek. De a libanoni polgárháború kitörése és a sokéves erőszakhullám és bizonytalanság következtében tovább költöztek nyugatra. Az örmények száma drasztikusan lecsökkent.

A legnagyobb válság, amelynek az örmény református gyülekezet ki van téve, a 2011-ben kezdődött szíriai háború. 2012 júliusától 2017 januárjáig Aleppó csatatér volt. Több tízezer örmény hagyta el a várost. Az egykor 60 000 főt számláló aleppói örmény közösségből alig maradt 6 000 ember. Azok az örmények, akik nyugatra költöztek, aligha térnek majd vissza és az a 20 000 örmény, aki Örményországba menekült, valószínűleg ott is marad.

A szíriai Keszab városát - ahol sok örmény él-, és a környező falvakat 2014 márciusában megtámadták az iszlamisták. Amikor három hónappal később visszatérhettek az emberek, azzal kellett szembesülniük, hogy házaikat és templomaikat földig rombolták és kifosztották. Mind a négy örmény református templom, az örmény iskola és az örmény közösségi központ is a pusztulás martalékává vált. Azóta azon dolgozunk, hogy újraépítsük az épületeket.

Mi, örmények, túlélők vagyunk, és hisszük, hogy a háborút is túl fogjuk élni!

A kilenc szíriai örmény református gyülekezet és intézményeik alkotják a Szíriai Örmény Protestáns Uniót, amelynek Aleppó a központja. Az Uniónak saját alkotmánya és alapszabálya van. Az Unió független más szíriai vallási közösségektől. Az Unió szíriai örmény református gyülekezetei az alábbiak: Bétel Gyülekezet (Aleppó), Emmanuel Gyülekezet (Aleppó), Mártírok Gyülekezete (Aleppó), Krisztus Gyülekezete (Aleppó), Szír (syriac) Református Gyülekezet (Aleppó), Szentháromság Gyülekezet (Keszab), illetve az Ekiz Olouk-i, a Keorkuneh-i és a Kaladouran-i Örmény Református Gyülekezetek.

Az Unió öt iskolát tart fenn, hármat közülük Aleppóban. Ezek a Bétel Örmény Református Középiskola, az Immánuel Örmény Református Általános Iskola és a Szír Református Általános Iskola. Emellett Keszab városában és Damaszkuszban működik egy-egy örmény református általános iskola.

Haroutune Selimian, az aleppói Bétel Örmény Református Gyülekezet lelkésze 2017 októberében Drezdában, ahol átvette a „Kardokból kapa" nevű békedíjat.
Fénykép: Steffen Giersch

„A béke a fejekben és a szívekben kezdődik…"

Haroutune Selimian lelkipásztor és aleppói örmény református gyülekezete béketeremtő akar lenni

Doreen Just *

„Most nem annak van itt az ideje, hogy elhagyjuk Szíriát"- állítja határozottan Haroutune Selimian. Az aleppói lelkész az elmúlt években számos nemzetközi találkozón és konferencián vett részt, ahol újból és újból feltették neki a kérdést: „Tiszteletes úr, nem kellene a családját biztos helyre menekítenie, és inkább a gyermekei jövőjére gondolnia?" De Haroutune Selimian tudja: ha a lelkész elmegy, kihal a gyülekezet. A szíriai polgárháború éveiben ezt élte meg újra és újra. Elmondása szerint épp ez az iszlamista terroristák célja: „azt akarják, hogy mi, keresztyének eltűnjünk Szíriából". De számára egyértelmű, hogy Szíriában és a Közel-Keleten szükség van a keresztyénekre. „A Nyugatnak nem lenne szabad arra bátorítania a közel-keleti keresztyéneket, hogy elhagyják a térséget" – figyelmeztet.

„A keresztyének ugyan kisebbségben élnek, de nem alábecsülendő, kiegyensúlyozó szereplői ennek a békétlen térségnek. Jézus arra hívott el minket, hogy megbékélést hozzunk a világba és békét teremtsünk."

„Azt akarják, hogy mi, keresztyének eltűnjünk Szíriából."

Haroutune Selimian 1992 óta szolgál az aleppói Bétel Örmény Református Gyülekezet lelkészeként. Nagyszülei 1915-ben árvagyermekekként, az örmény népírtás túlélőiként érkeztek a

* *Doreen Just a Német Protestáns Egyház (EKD) Gustav-Adolf-Werk segélyszervezetének munkatársa*

„Azt akarják, hogy a keresztyének eltűnjenek Szíriából." 2014 márciusában a szíriai Keszab városát megtámadták. Lerombolták a templomot és meggyilkolták, vagy elűzték az ottélőket.

Fénykép: Haroutune Selimian

városba Törökországból. A nagyszülők traumája és a felelem, hogy a történelem megismétli önmagát, tovább él az utódokban. Ezt a félelmet az a brutális háború táplálja, ami már több mint hat éve fogságban tartja Szíriát. 2014-ben az iszlamista felkelők szándékosan Keszab városát támadták meg, ahol történelmileg sok örmény él. Fölgyújtották a templomot és megölték, vagy elűzték a lakosokat. Selimian fényképeket mutat a lerombolt és a gyűlölködő feliratokkal összemázolt imaházról, amiket azután készített, hogy a várost a szíriai hadsereg felszabadította. Nor Gyugh, Aleppó örmény negyede is újra a támadások célpontjává vált. Lakóházakat, iskolákat, üzlethelyiségeket romboltak le.

Nor Gyugh annyit tesz; új falu. 1915 után az örmény túlélők itt kezdtek új életet. „A felkelők nehéz fegyverekkel felszerelt teherautókkal jöttek. Az aleppói örmény gyárakat lerombolták, a berendezéseket és a gépeket északra – Törökországba - szállították el. Egyetlen török határállomáson sem tartóztatták fel őket."- mondja Selimian.

Aleppótól Törökország alig 100 kilométerre van, és Keszab is közvetlenül a szíriai-török határon fekszik. 2014-ben a helyszíni megfigyelők arról tudósítottak, hogy az iszlamista fegyveresek Törökországból szivárogtak be. Röviddel a támadás előtt a török határőrök eltűntek, így állig felfegyverzett iszlamista harcosok ezrei szabadon vonulhattak be Szíriába. „Miért nem vet véget a Nyugat a Törökországba, Szaud-Arábiába és Katarba történő fegyverszállításnak?" – teszi fel a kérdést Selimian. „Ezek az államok támogatják az iszlamista terrort. A Nyugatnak nem Aszad a fontos. Ez az egész az olajról szól." – teszi hozzá.

„A Nyugatnak nem Aszad a fontos. Ez az egész az olajról szól."

2015. április 28-án, az örmény népírtás 100. évfordulója után négy nappal, az aleppói örmény székesegyházat a dzsihadisták porig rombolták. Haroutune Selimian számára az üzenet egyértelmű: „az iszlamisták azt akarják bizonyítani az örményeknek, hogy 1915 szelleme még mindig él."

A Bétel templom, ahol Haroutune Selimian lelkészként szolgál, közvetlenül Nor Gyugh szomszédságában áll. A lelkész 350 erőszakos halált halt gyülekezeti tagot temetett el az elmúlt években.

Hat év háború után alig lehet felismerni Aleppót. A város jelentős része romokban hever.

Fénykép: Fotolia

Haroutune Selimian és gyülekezete megpróbál a háború következményeivel szembeszállni. A gyülekezet rendszeresen élelmiszercsomagokat oszt szét többezer rászoruló családnak.

Fénykép: Venus Studio

Külön kihívás az aleppói örmény református gyülekezet számára az iskola fenntartsa. „Nem adjuk fel, számít, amit teszünk!"

Fénykép: Haroutune Selimian

Volt közöttük kisgyermek és fiatal, édesanya és családapa. „Gondolhatja, milyen érzés ott állni a szülőkkel szemben, miután elvesztették a gyermeküket", mondja elkeseredetten, „vagy az előtt a gyermek előtt, akinek meggyilkolták az édesanyját vagy az édesapját? El tudja képzelni, mennyi kimondhatatlanul fájdalmas történetet hozott magával ez a háború?" Elhallgat, majd folytatja: „Olyan sok szenvedést láttunk, hogy szinte érzéketlenekké váltunk."

Több mint hat év után Aleppó szinte felismerhetetlen. A háború előtt Aleppó a térség egyik legszebb és legősibb városa, UNESCO világörökségi helyszín volt. Aleppó egykor Szíria legfontosabb városa volt, infrastrukturális és gazdasági központ. Ezért is folytak annyira elkeseredett harcok a városért, aminek nagy része ma romokban hever. „Nehéz az élet Aleppóban", mondja Selimian, „mindaz, amire az embernek a mindennapokban szüksége van egyáltalán nem, vagy alig-alig áll rendelkezésre, beleértve az élelmiszert, a vizet és az áramot. Aleppóban élnek olyan gyermekek, akik még soha sem láttak vizet csapból folyni. Mindez a 21. században, Szíriában!"

„Olyan sok szenvedést láttunk, hogy szinte érzéketlenekké váltunk."

Selimian és gyülekezete igyekszik a vallási és felekezeti határokon túllépve szembeszállni a háború következményeivel: „Aleppó mindig is egy vegyes kultúrájú és sokfelekezetű város volt, ahol a különböző felekezetű keresztyének és a muszlimok békében éltek egymással". A gyülekezet élelmiszert és vizet oszt a rászorulóknak, elszállásolja az országon belül áttelepített menekülteket. Ha az emberek elvesztik a lakásukat vagy a házukat, segítenek új lakhelyet találni nekik, és ellátják őket ruhával, matraccal, takaróval és a szükséges háztartási eszközökkel.

Egy rendelőintézetet is kialakítottak, ahol az emberek számára legalább az alapvető egészségügyi ellátást biztosítani tudják. Pszichológusok foglalkoznak a traumatizált emberekkel, a gyülekezet mindent megtesz azért, hogy az iskolát működtetni tudja. „Körülbelül hárommillió szíriai gyermek nem jár iskolába a háború miatt. Képzeljék el Szíriát tíz vagy tizenöt év múlva! Fiatal felnőttek milliói, akik soha sem jártak iskolába!" A gyülekezet iskoláját több alkalommal is rakétatámadás érte, de a gyülekezet újra és újra rendbe hozta az épületet. „Nem adjuk fel!" - mondja eltökélten Selimian. „A háború minden keserűsége ellenére nem akarunk a saját sorsunk rabjai lenni." Meg van róla győződve: „Számít, amit teszünk!"

„Számít, amit teszünk!"

A második világháború kitörése óta a szíriai háború az egyik legnagyobb humanitárius katasztrófa. A háború miatt a szíriai lakosság több mint felének el kellett hagynia otthonát és menekülni kényszerült. Százezrek haltak meg, tűntek el, vagy sebesültek meg. Nincs reális kilátás a háború végére. „Ez nem szíriai háború" – hangsúlyozza Selimian, „Szíriában 80 nemzet harcol regionális és világhatalmak érdekeiért."

Selimian 2017. október 8-án Drezdában vette át a „Kardokból kapa" nevű békedíjat aleppói helytállásáért, azért, hogy szüntelenül arra figyelmeztet, hogy „az erőszak sohasem lehet megoldás". „Minden szíriai áldozata a háborúnak. A kardokat kapára cserélni azt jelenti, hogy lépésről lépésre honosítjuk meg a béke kultúráját" - fogalmazott köszöntőjében a lelkész Drezdában. „A békét nem lehet egy-egy politikai döntéssel egyszerűen bevezetni. Az emberek fejében és szívében kell azt előkészíteni."

Uram, tégy engem békéd eszközévé,
hogy szeressek ott, ahol gyűlölnek,
hogy megbocsássak ott, ahol megbántanak,
hogy összekössek, ahol széthúzás van,
hogy reménységet keltsek, ahol kétségbeesés kínoz,
hogy fényt gyújtsak, ahol sötétség uralkodik,
hogy örömet hozzak oda, ahol gond tanyázik..

Ó Uram, segíts meg, hogy törekedjem,
nem arra, hogy megvigasztaljanak, hanem hogy
én vigasztaljak, nem arra, hogy megértsenek,
hanem arra, hogy én megértsek,
nem arra, hogy szeressenek, hanem hogy én szeressek.

Mert aki így ad, az kapni fog,
aki elveszíti magát, az talál,
aki megbocsát, annak megbocsátanak,
aki meghal, az fölébred az örök életre.

Ámen.

Assisi Szent Ferenc: Békeima

Békeima

Foto: reformatus.hu/Vargosz

Közel-keleti útinapló

Feljegyzések a magyar református delegáció szíriai szolidaritási látogatásáról

Feke György

Télből a nyárba, Európából a csodálatos, ugyanakkor olykor félelmetes Keletre utazott a Magyarországi Református Egyház küldöttsége 2017 decemberében: libanoni és szíriai partneregyházaikat, arab és örmény református közösségeket látogattak meg. Útjukról a reformatus.hu-n olvashatnak.

Pálmafák a neonkereszt fényében

Az első meglepetést a bejrúti repülőtér érkezési oldalán várakozó rénszarvasok okozták, a három karácsonyfa pedig még fokozta ámulatunkat. Pedig, ha belegondolunk, nincs ebben semmi furcsa: a kereszténység kétezer éve jelen van a térségben, a muszlim többségű arab ország köztársasági elnökét – az alkotmány szerint – mindig a legnagyobb keresztyén közösség tagjai közül választják.

Megkésett reformáció

Itt tartózkodásunk második napját Bejrút különböző negyedeiben – de leginkább azok között autózva – töltöttük. Meglátogattuk ugyanis két helyi partneregyházunk, valamint a tágabb térség protestánsainak ernyőszervezeteként működő Közel-Keleti Protestáns Egyházak Közössége vezetőit. De hogy kerülnek ők ide, a kereszténység bölcsőjébe, az iszlám és a keleti egyházak hazájába? Annyi más fejlődő országhoz hasonlóan 19. századi angolszász misszionáriusoknak köszönhetően, akik az Oszmán birodalomba is elvitték az evangéliumot.

Az örmény reformátusok nem felejtenek

Az Oszmán birodalomban létrejött örmény protestáns közösség az 1915-ös népirtást követően szóródott szét szerte a világban. „Ma ugyanez történik: embereknek háború, gazdasági kényszer, vallási és etnikai villongások miatt kell elhagyniuk az otthonukat" – mondta a szíriai helyzetről az egyházelnök. Béke-időben is komoly hangsúlyt fektettek az oktatásra, 23 általános és 4 középiskolát, valamint egy egyetemet működtetnek a Közel-Keleten. Emellett a szír polgárháború kitörése óta jelentős forrásokat mozgósítanak a menekültek megsegítésére.

Arabok, akik reformátusok

A Szíriai és Libanoni Nemzeti Református Zsinat múltja és jelene szintén szorosan összefonódik a társadalmi szolgálattal, legfőképp az oktatással, s mindebben nem kis szerepük van a nőknek. „A protestánsok csak a társadalmunk fél százalékát teszik ki, hatásuk mégis jelentős" – foglalja össze a bennünk is felgyülemlett tapasztalatokat partneregyházunk egészségügyi és szociális bizottságának vezetője.

Egy este Homszban

Ha azt mondom, hogy Libanonhoz képest Szíria olyan volt, mint amikor az ember elhagyja az Európai Uniót a Balkán irányába, még keveset mondtam. A stratégiai fekvésű, egykor 650 ezres város ostroma három éven át tartott, rengeteg ház vált lakhatatlanná. „Féltünk, mert veszélyes volt – mesélte a háborús évekről a helyi lelkész. – De Isten úgy teremtette meg az embert, hogy egy idő után mindenhez képes hozzászokni. Néha már el is felejtettük, hogy félnünk kellene."

Maradnak-e fiatalok Latakiában?

Utunk következő állomásán egész más gondokkal néznek szembe a reformátusok: a 2011-es tavaszi és nyári zavargásokat leszámítva nem volt közvetlen veszélyben az életük, nem veszítették el mindenüket, sőt az átlaghoz képest egész elfogadható színvonalon élnek, viszont végignézték az ország társadalmi, kulturális és anyagi összeomlását. Számukra a legnagyobb kérdés, ami a harcok elcsendesülése után sem hagyja nyugodni őket: van-e jövője Szíriában a fiataloknak?

Aleppó egy ébredező oázis

Feltámad-e hamvaiból a sivatagi főnix? Vagy ezúttal hosszú álomba merült az emberi kultúra bölcsőjének hányattatott sorsú fellegvára? Az öt éven át ostromlott, egyes részein porig rombolt szíriai nagyvárosban jártunk, nem sokkal annak felszabadulása után.

„Nem csupán a túlélés a célunk”

Interjú Joseph Kassab református lelkésszel a közel-keleti protestánsokról

Bár a világkeresztyénség gyökerei a Közel-Keletre nyúlnak vissza, a keresztyének ma már kisebbségként élnek a térségben. A protestáns közösség pedig kisebbség a kisebbségen belül. A GAW 2013 óta támogatja a szíriai reformátusokat, és működik együtt a Szíriai és Libanoni Református Nemzeti Zsinattal (NESSL). Doreen Just az egyház főtitkárával, Joseph Kassab lelkésszel beszélgetett.

Fénykép: Enno Haaks

A protestánsok abszolút kisebbségben élnek a Közel-Keleten. Játszanak egyáltalán a protestáns keresztyének bármilyen szerepet Libanonban és Szíriában?

A protestáns egyházak szerepét nem szabad alábecsülni Libanonban és Szíriában, sem társadalmilag, sem az ökumenikus közösségen belül, még akkor sem, ha a csekély méretük alapján a látszat valóban ez. A protestánsok voltak azok, akik egyáltalán kezdeményezték az ökumenikus mozgalmat a térségben. A protestáns egyházak elöl jártak a gyerekek, fiatalok és nők között végzett szolgálatban. A Közel-Kelet hagyományos egyházaiban mindez eredetileg nem létezett. A protestánsok nem utolsó sorban az oktatásra is döntő hatással voltak Szíriában és Libanonban. Az ő érdemük, hogy a fiatal lányok és nők utat találtak az iskolákba és egyetemekre. A protestáns iskolák az egész térségben nagyon jó hírnévnek örvendenek.

Mikor és hogyan jutott el a protestantizmus a Közel-Keletre?

A protestantizmus a 19. század elején az egész világra kiterjedő missziói mozgalomnak köszönheti létét, amelynek során Európából és az Egyesült Államokból érkeztek misszionáriusok a térségbe, akik elsősorban iskolákat alapítottak. A 20. század elején több mint száz protestáns iskola működött Libanonban és Szíriában – elsősorban általános iskolák, de főiskolák és egyetemek is.

Nem is olyan régen csak hét egyetem működött Libanonban, közülük három protestáns intézmény. A 19. század közepén megszülettek az első protestáns gyülekezetek Bejrútban (1848), Hasbaya-ban (1851) és Abey-ben (1852), később pedig Damaszkuszban, Homszban, Aleppóban és más városokban alakultak közösségek.

Hogyan reagáltak a hagyományos keresztyén egyházak, illetve a többségi muszlim társadalom, a misszionáriusok érkezésére?

Libanon és Szíria az akkor már hanyatlóban lévő Oszmán Birodalom része volt. A társadalmi élet számos területén indultak akkoriban reformok és megújulást célzó mozgalmak. A változás légköre kapóra jött a külföldi misszionáriusoknak. A muszlim többség és a misszionáriusok között alig-alig volt nyílt konfliktus.

A legtöbb muszlim úgy fogadta a protestánsokat, mint egy társadalmi csoportot, akik számukra is hasznos iskolákat és kórházakat alapítottak. A protestantizmus azért sem ütközött ellenállásba, mert nem térítettek a muszlimok között és politikai ambícióik sem voltak.
A misszionáriusok kapcsolata a hagyományos keresztyén egyházakkal már másképpen alakult. A viszony meglehetősen feszült volt. A hagyományos egyházak betolakodókként tekintettek a misszionáriusokra és kiközösítették azokat, akik szimpatizáltak velük. Sőt, üldözték is azokat, akik csatlakoztak az új közösségekhez.
Ehhez nem árt ismerni a korabeli közeget: a misszionáriusok megjelenésének idején a hagyományos keresztyénség a Közel-Keleten meglehetősen bezárkózó közösség volt, általában visszavonultan éltek közösségeikben, részint a társadalmi kirekesztettségük miatt.

Ma már egy közösséget alkotnak a hagyományos egyházak és a még mindig fiatalnak számító protestáns egyházak a Közel-Keleti Egyházak Ökumenikus Tanácsának tagjaiként. Hogyan békéltek meg egymással a „régi" és „új" egyházak?

A modern ökumenikus mozgalom hatására először a térség protestáns egyházai tömörültek a Közel-Keleti Keresztyén Tanácsba, 1962-ben, amihez a Szír Ortodox Egyház csatlakozott első hagyományos egyházként 1972-ben. De az informális párbeszéd már az 1930-as években elindult közöttük. Az új egyházakra egyre kevésbé volt jellemző, hogy külföldiek vezették volna őket, azaz egyre inkább 'őshonos' egyházakká váltak. Ez jótékony hatással volt a kapcsolatokra. 1964-ben indult el a formális, hivatalos dialógus, és ennek eredményeként született meg a Közel-Keleti Egyházak Ökumenikus Tanácsa. A Tanácsnak mára több mint 25 ortodox, katolikus és protestáns tagja van, köztük mi is.

Milyen volt a protestáns egyházak kapcsolata az állammal a térségben, különös tekintettel Libanonra és Szíriára?

Először is fel kell idéznünk a történelmet. A nem muszlim vallási kisebbségeket a török birodalomban úgynevezett millet-rendszerbe szervezték (melynek lényege, hogy a török társadalom különálló vallási csoportjainak, felekezeteinek adófizetés terhe mellett önkormányzatot biztosított). Egészen a 19. század végéig csak három millet létezett: a zsidó, az örmény-apostoli és a görög hitközösség. A 19. század során jelentősen megnövekedett az Oszmán Birodalom által elismert vallási önkormányzatok száma. 1914-ben már 17 millet létezett, a protestánsokat pedig 1850-ben ismerték el hivatalos vallási közösségként.

A milletek részleges autonómiát élveztek, ami elsősorban a privát- és családjogot érintette, és bizonyos ügyekben önrendelkezést biztosított az érintett közösségnek, amelyik különadókért cserében a szultán védelmét élvezte. 1850 óta tarthattak a régió protestáns egyházai istentiszteletet, építhettek templomot és egyáltalán ekkortól lehetett tulajdonuk. Lelki vezetőik bizonyos családi ügyeket saját jogkörükben intézhettek a tagok körében. Ide tartozott a házasság, válás és örökösödés. A modern államok létrejöttével a keresztyének számarányuknak megfelelően részesedtek politikai jogokban Libanonban és Szíriában egyaránt. A 128 tagú libanoni parlamentben például 64-64 hely jut a keresztyén és muszlim pártoknak. Ugyanez érvényes a kormányra is. A keresztyének Szíriában is részt vesznek a politikai struktúrákban.

Mindez nagyon békésen hangzik. Mégis, újból és újból szembesülünk a vallások közötti konfliktusokkal. A Közel-Kelet egyházai a nyugati egyházakhoz fordultak, mert a jelenlegi konfliktus a keresztyén közösségek létét fenyegeti.

A legnagyobb fenyegetést a fundamentalista iszlám megerősödése jelenti a térségben. Időközben megjelent egy militáns, agresszív és intoleráns iszlám, amellyel mi protestánsok, de más keresztyének sem szembesültek korábban a Közel-Keleten. Természetesen a helyzet általában soha sem volt bonyodalmaktól mentes a térségben, és voltak korábban is olyan időszakok, amikor a keresztyéneket brutálisan üldözték. Az utóbbi évtizedekben a keresztyének és muszlimok többsége mégis szomszédként élt együtt és nem fenyegették egymás létét. Mára megváltozott a helyzet. Sok keresztyén abban látja az egyetlen esélyt a túlélésre, hogy Európában vagy Amerikában találjon menedékre, mert félti az életét.

Mit vár a nyugati egyházaktól? Mit vár a nyugati egyházaktól?

Azt szeretnénk, ha a nyugati egyházak megértenék, hogy mi, közel-keleti keresztyének saját hazánkban szeretnénk élni. Még ha sok keresztyén el is hagyta hazáját, mert menekülni kényszerült, hiszünk abban, hogy Isten akarata, hogy ebben a régióban éljünk, és szeretetéről itt tegyünk tanúságot. Nyugati testvéreinktől azt várjuk, hogy ebben segítsenek minket. Mi, közel-keleti keresztyének modern államokban szeretnénk élni, amelyek elismerik és megvédik a kisebbségek jogait, és ahol minden más állampolgárral egyenlő jogokkal felruházva vehetünk részt a politikai folyamatokban. Nem csupán a túlélés a célunk, hanem pozitív hatással akarunk lenni a társadalomra és ezzel előmozdítani azt.

„Nem engedhetjük meg magunknak a reménytelenséget”

A homszi református gyülekezet a reménység szigete - nem csak keresztyének számára.

„A szörnyű háború után gyermekeinknek meg kell találniuk annak a módját, hogy békében éljenek egymással. Teret akarunk adni a közös, pozitív élményeknek.” A „Reménység terei” program segítségével a homszi gyülekezet a megbékélés jelévé szeretne lenni.

Fénykép:: Space for Hope

Enno Haaks *

„Egyházunk a háború idején jobb egyházzá lett” - mondja Mofid Karajili, homszi református lelkész. „Az egyház megéli a szolidaritást és a szükséget szenvedő emberek oldalán áll. A háborúban megtanultam, nem az a feladatunk, hogy minél több gyülekezeti tagot gyűjtsünk, hanem az, hogy jobbá tegyük azt a társadalmat, amiben élünk.” A templom udvarán játszó és nevető gyermekekre és fiatalokra tekint: „Reménység terei” (*Space for Hope*) a neve annak a programnak, ami fiatal keresztyéneket, szunnita muszlimokat és alavitákat hoz össze. Különböző vallású, a háború következményeitől szenvedő gyermekeknek és fiataloknak szól, akiket a háború megfosztott a gyerekkorától. Sokan közülük elvesztették a házukat, családtagjaikat, barátaikat. Arcukon és testtartásukban tükröződik a sok trauma, amivel a háború megsebezte a lelküket. A „Reménység terein” újra gyerekek lehetnek. „Ezután a szörnyű háború után gyermekeinknek meg kell találniuk annak a módját, hogy békében éljenek egymással.

Teret akarunk biztosítani nekik arra, hogy közös pozitív élményeket szerezzenek.” – hangsúlyozza Karajili. 22 fiatal felnőtt tartozik a „Reménység terei” csapatához, akik a gyermekekkel és a fiatalokkal foglalkoznak, együtt játszanak, énekelnek, táncolnak és festenek velük.

> ***„Az a feladatunk, hogy jobbá tegyük azt a társadalmat, amiben élünk.”***

Az angol „space” szó nem tudja tökéletesen visszaadni az eredeti arab szó jelentését, ami tulajdonképpen egy tágas teret jelent, amiben jövő rejlik, béke és reménység. Karajili számára erről szól: Homsz városának kell, hogy legyen jövője. Ezért meg van arról győződve, hogy a városnak szüksége van a keresztyén tanúságtételre: „Az egyház nem lehet szociális „klub”, ami csak saját magával törődik. Mindenki számára egyházzá lennünk, akinek csak szüksége van ránk”. Azok a gyermekek és fiatalok, akik a templomudvaron játszanak, a reménység jelei. „Nem engedhetjük meg magunknak, hogy elveszítsük a reményt” – vallja Mofid Karajili.

*¬Enno Haaks lelkész, a Német Protestáns Egyház (EKD) Diaszpóraszervezetének, a Gustav-Adolf-Werk Egyesületnek (GAW) a főtitkára.

Fénykép: Maaja Pauska

Mofid Karajili lelkész

Karajili 2012 óta szolgál lelkészként Homszban Érkezése után egy hónappal heves harcok kezdődtek a városban. A frontvonal kettészelte a gyülekezetet. A templom azon a részen feküdt, amit az úgynevezett lázadók ellenőriztek. A gyülekezet által fenntartott idősek otthona és az iskola pedig 700 méterrel odébb, már az Aszad katonái által ellenőrzött területen volt. „Az istentiszteleteinket az idősek otthona kápolnájában tartottuk" - emlékezik vissza a lelkész -, „amikor látni akartam, hogy áll-e még a templomunk, felmentem az idősek otthona tetejére." Ez nem volt veszélytelen. „Az iszlamisták a templomunk alagsorában toborzóirodát működtettek, a templomteret kifosztották és lerombolták. A templomtető tele volt lövésnyomokkal."

A református templom a harcok során a dzsihádisták által elfoglalt városrészbe esett. A templom alagsorában toborzóirodát rendeztek be, a templomteret földig rombolták és kifosztották.

Fénykép: Mofid Karajili

„Rémálom az éltünk."

Emlékszem az első levélre, ami a GAW irodába Mofidtól érkezett 2013-ban. Akkor azt írta: „Rémálom az életünk. Miről kellene prédikálnom vasárnap? Honnan vegyem a szavakat, amikkel vigaszt tudnék adni és a reményt hirdetni? A szavakból gyakran csak a kétségre futja". A gyülekezeti tagok legtöbbje elmenekült. Sokan a környező falvakban kerestek menedéket. Ott látogatta, bátorította őket Mofid, és igyekezett maradásra bírni őket. 2014 májusában a kormánycsapatok elfoglalták Homszot. A dzsihádisták megkezdték a kivonulást. „Idlib irányába" – pontosít Mofid és elhallgat. Mofid Karajili első szolgálati helye Idlib-ben volt. Ma már nincsenek keresztyének ott, a tartomány még mindig az iszlamisták kezén van.

Homsz ma biztonságos helynek számít. De még mindig egész városrészek hevernek romokban és lakhatatlanok.

Nemzetközi segítséggel újjáépült a templom. 2015 karácsonyán tartottak először istentiszteletet az új épületben.

Fénykép (3): Enno Haaks

Amikor 2015 márciusában a Dzsais al-Fatah nevű iszlamista szövetség lázadói Idlib városát ostromolták, a keresztyének elmenekültek a térségből. Mofid Karajili egyik korábbi gyülekezeti tagról és barátról meséli, hogy a család, egy akkor tíz és hét éves kislánnyal, az életét mentve rohant a várostól 15 kilométerre levő erdőbe, hogy ott rejtőzzön el. „Sikerült Szíria egy távoli szegletében élő rokonaikhoz eljutniuk" - mondja Mofid. Más keresztyének nem élték túl az Idlib-i iszlamista támadást. „Egy borkereskedőt, a gyülekezetünk tagját fiával együtt a saját boltjában gyilkoltak meg, mert alkoholt árultak."

„Sok fiatal keresztyén Európába menekült."

„Sok fiatal keresztyén Európába menekült" - mondja a lelkész, „nem hisszük, hogy valaha is visszatérnének". Homsz ma már biztonságos helynek számít. 2017 elejéig az utolsó iszlamista harcos is elhagyta Homszot.

„A templomunkat nemzetközi segítséggel újjáépítettük, 2015 karácsonyán hálatelt szívvel tartottuk meg az első istentiszteletünket" – idézi fel Mofid. A templom alagsorában egy könyvtárt alakítottunk ki. Időközben elkészültek a gyermekistentiszteletnek és egyéb gyülekezeti alkalmaknak helyet adó termek is. Néhány gyülekezeti tag, aki Homsz környékére menekült, visszatért és újjáépítette a lakását, házát. Jelenleg 500 tagot számlál Mofid gyülekezete. Vasárnaponként legalább százan jönnek istentiszteletre. Az idősek otthonában 42 idős embert gondoznak, a szomszédos iskolában pedig 1360 diák tanul. Ezek mind a reménység terei Homszban, és nem csak a keresztyének számára. A templom mellett közvetlenül két lerombolt mecset található és egy jezsuita iskola, amit ugyancsak kifosztottak, leromboltak és most üresen áll.

„Szeretjük az életet. Élni akarunk."

A polgárháborút megelőzően tíz templom állt és 60 000 különböző felekezetű keresztyén élt Homsz óvárosában. Mára jó, ha 12 000 keresztyén maradt. Az egykor 1,5 milliós lakosságból már csak 1 millió él a városban.

Mofid Karajili végigvezet az óvároson és a templom környékén. Eljutunk Frans van der Lugt jezsuita atya sírjához a jezsuita rendház belső udvarán, közvetlenül a jezsuiták lerombolt iskolája mögött. 2014. április 7-én álarcos fegyveresek törtek be az épületbe. Kiráncigálták a 75 éves jezsuita szerzeteset a lakásából, összeverték és kivégezték ott helyben, az udvaron. Lugt atya volt az egyetlen a rend tagjai közül, aki mindvégig kitartott és az iszlamisták által elfoglalt óvárosból újra és újra a világ nyilvánosságához fordult.

2014 februárjában még utoljára küldött egy drámai üzenetet: „nem akarunk a szenvedés és nyomorúság tengerében elsüllyedni. Szeretjük az életet. Élni akarunk. Az emberek megvesznek az éhségtől, a város törvények nélküli dzsungellé változott". Az atya szálka volt az iszlamisták szemében, mert kritizálta az erőszakot és nem volt hajlandó elmenni a városból. Mindig mondta, hogy pásztorként nem hagyhatja magára a nyáját. A rábízottakhoz való hűsége az életébe került. A Hollandiában született szerzetes számára Szíria a második otthona lett. Az 1960-as évektől itt élt. A jezsuita rendház udvarán temették el, ahol ma keresztyén mártírként emlékeznek rá.

A homszi református gyülekezet a „reménység tere" lett. Sok fiatal nagyra értékeli a gyülekezet munkáját és elkötelezte magát a béke és megbékélés mellett. Azok a magok, amiket a református gyülekezet ezen a programon keresztül a fiatalok szívekbe igyekszik ültetni, úgy tűnik, kezdenek kihajtani.

A homszi református templom közvetlen szomszédságában található a jezsuita rendház. Frans van der Lugt jezsuita atya megtagadta, hogy elhagyja a rendházat, ezért az iszlamisták meggyilkolták. Sírja a rendház udvarán található.

„Van jövőnk Szíriában”

Enno Haaks

Ghazal Saad egyike a homszi református gyülekezet „Reménység terei” nevű programjában aktívan résztvevő fiataloknak. A GAW német konfirmandusok között meghirdetett 2017-es adománygyűjtő kampányának Ghazal volt az arca. A GAW 2015 óta rendszeresen hirdet adakozást a szíriai iskolák támogatására.

A 2017. évi adakozási felhívásban Ghazal így mesélt magáról: „Ghazalnak hívnak, 16 éves vagyok és a szíriai Homszban élek. 11 éves voltam a háború kitörésekor. Azóta reggel és este hallom a háború szörnyű zaját: rakétákat, lövéseket, kiabálást. Homsz romokban hever. Sok ember meghalt, olyanok is, akiket én is ismertem és szerettem. Hónapokon keresztül nem hagyhattuk el a lakásunkat, a testvéremmel nem járhattunk iskolába és az édesapám elvesztette a munkáját. Amikor édesanyám súlyos beteg lett, nem tudtuk kórházba és orvoshoz vinni. Nem volt áram és víz. Nem tudtunk mosakodni vagy mosni, és nem volt elég ennivalónk. Anyukámnak nem volt gyógyszere. Minden nap attól féltünk, hogy elveszítjük a lakásunkat és meghalunk.

Időközben rendeződött valamelyest a helyzet Homszban. A testvérem és én újra iskolába járunk, de még mindig háborúban élünk, és továbbra is félünk: a rakétáktól, a mesterlövészektől, az autókba rejtett pokolgépektől. Nem vágyok semmire úgy, mint a békére!” 2017. július elején Lipcsében találkoztunk Ghazallal, a Református Egyházak Világközösségének (REV) nagygyűlésén, ahova segítőnek jelentkezett és kapott meghívást. „Ez az első alkalom, hogy Európában járok” - meséli Ghazal, „itt Lipcsében két homszi barátommal is tudtam találkozni: az egyikük itt tanul, a másikuk pedig ide menekült, mert nem akart bevonulni katonának.” Ghazal még mindig Homszban él a családjával: „Szeretem a hazámat, és nem szeretnék máshol élni”. Majd a jelenlegi életéről mesél: már sokkal jobb a helyzet. Nincsenek már harcok. „A város sokkal biztonságosabb!”, erősíti meg Ghazal, „és nagyon reméljük, hogy ez így is marad!”

Ghazal orvostudományi egyetemre szeretne járni, hogy orvos lehessen, mint az anyukája, aki időközben ismét a kórházban dolgozik. Az egyik nővére tanárnő a homszi református általános iskolában. A másik fogorvostan-hallgató. „Él bennem a remény, hogy van jövőnk Szíriában” - mondja búcsúzóul.

Ghazal Saad és Enno Haaks beszélget

„Kétségeskedünk, de nem esünk kétségbe”

Joseph Kassab beszámolója a Szíriai és Libanoni Nemzeti Zsinatról

A Szíriai és Libanoni Nemzeti Református Zsinat (NESSL) 38 szíriai és libanoni gyülekezetében mintegy 12 000 tagot számlál. A gyülekezetekről 24 lelkész és lelkésznő gondoskodik.

A NESSL 19. századi megalakulása óta szívén viseli az iskolai oktatás ügyét. Azóta működő tíz szíriai és libanoni iskolájában minden vallású és keresztyén felekezetű gyermekek és fiatal együtt tanul. Senkit sem érhet etnikai és vallási hovatartozása, illetve neme alapján hátrányos megkülönböztetés. Iskoláival az egyház a toleranciát és megbékélést szeretné előmozdítani a nemzedékek óta konfesszionalizmustól szenvedő társadalomban.

A NESSL az oktatás mellett a diakóniai szolgálat iránt is elkötelezett, hogy ezzel is hozzájáruljon a teremtett világ méltóságának megőrzéséhez. Különleges figyelmet szentelünk az idős emberekkel való tiszteletteljes bánásmódnak. A NESSL két idősek otthonát tart fenn, egyet a libanoni Hamlinban és egy másikat a szíriai Homszban.

Az elhúzódó közel-keleti háborúk, különösen is a szíriai háború komoly kihívás elé állítja az egyházat. Támogatjuk az embereket, akik elvesztették házukat vagy hozzátartozójukat. Tárgyi és élelmiszeradományokkal, otthonok újjáépítésével, a tanulók számára biztosított tanszerekkel, valamint tüzelőanyaggal és elektromos árammal segítjük őket. Természetesen lelkileg is próbáljuk erősíteni és támogatni az embereket.

A NESSL a libanoni menekülttáborokban élő gyermekek számára öt iskolát indított az elmúlt években. A tanodákban a gyerekek egy kicsit újra hétköznapi életet élhetnek, játszhatnak és tanulhatnak. Jelenleg is több mint 350 gyerek jár ezekbe az iskolákba. Egyházunk rendes libanoni református iskoláiban is felvesszük a szíriai menekült gyermekeket.

Az egyház minden aktuális nehézség ellenére a reménység és a megbékélés jele marad. A múltban úttörőknek számítottunk, mert a nők is részt vehettek az iskolai oktatásban. Ma már mások az igények. A NESSL szeretné az örömhírt és a reménységet elvinni mindenkihez, aki a Szíriában maradás mellett dönt.

Szíriai menekült gyerekek az egy libanoni menekülttáborban indított NESSL iskolában. Fénykép: NESSL

De szeretnénk segíteni azokat is, akik menekülni kényszerültek. Szeretnénk segíteni azokat is emberi méltóságuk megőrzésében, akik gyakran mindenüket elvesztették. A NESSL szolgálatában arra törekszik, hogy enyhítse a nyomorúságot és az ellenségeskedést, Jézus szeretetét képviselje a világban, és a keresztyén felebaráti szeretetben példát mutasson. Szolgálatunk mottójául a második Korinthusi levél igeversei szolgálnak: „Ez a kincsünk pedig cserépedényekben van, hogy ezt a rendkívüli erőt Istennek tulajdonítsuk, és ne magunknak: Mindenütt szorongatnak minket, de nem szorítanak be, kétségeskedünk, de nem esünk kétségbe; üldözöttek vagyunk, de nem elhagyottak; letipornak, de el nem veszünk”

A szenvedés és fájdalom közepette a Szíriai és Libanoni Nemzeti Református Zsinat nem csupán a túlélésért küzd, hanem arra törekszik, hogy jót tegyen.

** Joseph Kassab lelkész, a Szíriai és Libanoni Nemzeti Református Zsinat főtitkára.*

Szíriában az iskolák a reformátusok védjegyei. A homszi iskolát már a háború előtt is Szíria egyik legjobb intézményeként tartották számon.

Fénykép Enno Haaks

„Ha a gyermekeink nem járhatnak iskolába, elvész egy egész nemzedék „

Doreen Just

Gyermekek és fiatalok milliói nem tudnak iskolába járni a hazájukban dúló háború miatt. Sok iskolát leromboltak. „Ha a gyermekeink nem tudnak iskolába járni, felnő egy elveszett nemzedék" – összegezte Firas Faras, kamisli lelkész a szíriai emberek aggodalmát a gyermekek és az ország jövőjével kapcsolatban.

A közel 200 000 lakost számláló Kamisli városa Szíria észak-keleti részén, közvetlenül a török határ mellett, a kurdok által igazgatott területen fekszik. Az 1920-as és 1930-as években a keresztyének ellen elkövetett mészárlás elől Törökország déli részéből számos keresztyén menekült ide, és telepedett le itt. Ekkor alakult protestáns-presbiteriánus gyülekezet is, amelyik 1931-ben már iskolát is indított. A kamisli gyülekezettel és iskolával kapcsolatban Joseph Kassab, a Szíriai és Libanoni Nemzeti Református Zsinat (NESSL) főtitkára így fogalmazott: „Szíriában az iskolák a református élet védjegyei. Amikor a 19. században a protestáns misszionáriusok az Oszmán birodalomba érkeztek, elsőként iskolákat alapítottak. Mai napig jó hírük van a református iskoláknak."

Kamisliben a református általános iskola iránt is nagy az érdeklődés. A diákok 15%-a keresztyén, 85% a kurdok és muszlimok aránya. Az iskolában a fiatalok nem csak írni és olvasni tanulnak, hanem a kulturális és vallási határokon túlmutató együttélést is gyakorolják. „Ha a gyermekek és a fiatalok együtt járnak iskolába, a vallási hovatartozástól függetlenül megismerik, tisztelik egymást és barátságokat kötnek. Így kevésbé lesznek fogékonyak a szélsőséges propagandára. Az országunknak megbékélésre van szüksége" - mondja Firas Farah, a gyülekezet lelkésze.

Jelenleg 615 gyermek tanul a kamisli református iskolában. A 2016/2017-es tanévig volt, hogy 50 gyermek ült egy tanteremben, „ami hosszútávon megterhelő volt mind a tanárok mind a diákok számára" - emlékezik vissza Farah. A gyülekezet a GAW támogatásának köszönhetően a 2017-es nyári szünetben kibővítette az iskolaépületet. A 2005-ben épített egyemeletes épületre egy kilenc tanteremnek helyet adó második szintet építettek.

A 2017-es nyári szünetben a szintén NESSL által fenntartott, aleppói Református Kollégium felújítási munkálatai is folytatódtak. 2012-2013-ban az iszlamista felkelők elfoglalták az iskolát. „Ez idő alatt szünetelt a tanítás, a felkelők kivonulása után pedig az iskolaépület romokban hevert. Ennek ellenére igyekeztünk azonnal folytatni a szolgálatunkat" – emlékszik vissza Joseph Kassab. A 2013/2014-es tanév 60 diákkal indult, majd az azt követő már 160 fővel. A diákok létszáma lassan, de stabilan növekszik. A 2017/2018-as tanévre 550 diák iratkozott be. „Az emberek kezdenek visszatérni Aleppóba, azóta hogy a fegyveres harcok véget értek a városban. Reméljük, hogy hamarosan ismét 700-800 diák tanul majd iskolánkban - annyian, mint a háború előtt" – teszi hozzá Kassab.

Lépésről-lépésre újul meg a lerombolt iskola, a folyosók és az osztálytermek is sorban felújításra kerülnek. Anyagi támogatás nélkül mindez lehetetlen lenne. A diákoknak és családjaiknak támogatásra van szükségük, hogy a gyermekek iskolába járhassanak. „A háború nincstelenné tette az embereket. A megélhetésüket alig tudják biztosítani, nemhogy még a gyermekük tandíját fizessék" – mondja a főtitkár.

Homszban található a NESSL legnagyobb iskolája, ahol több mint 1300 diák tanul. Az iskolát már a háború előtt Szíria egyik legjobb oktatási intézményeként tartották számon. „Iskolánk sok tudóst és költőt nevelt" - mondja büszkén a homszi lelkész, Mofid Karajili. 2017 elején a GAW támogatásával új generátort kapott az iskola. „Előtte naponta csak néhány órára volt áramunk" - írta Karajili köszönőlevelében. „A generátornak köszönhetően most már nem csak a számítógépet vagy a fénymásológépet tudjuk használni, de a fűtés is biztosított. Vannak olyan családok, ahol a gyerekek télen legszívesebben egész nap az iskolában lennének, mert ott legalább meleg van."

Az örmény református gyülekezetek is tartanak fent iskolákat, Szíriában összesen hatot: egyet Damaszkuszban, négyet Aleppóban, és egyet Keszab városában. Az iskolákban összesen mintegy 1300 gyerek tanul. Ezek egyike az aleppói Bétel Iskola, amelyet a városban folyó harcok idején a dzsihadisták többször szétlőttek.

Jelenleg 550 diák tanul az aleppói Református Kollégiumban. Amit a dzsihádisták lerombolták, a gyülekezet lépésről-lépésre újjáépíti
Fénykép: NESSL

Óraközi szünet a Bétel Iskola udvarán. Az iskolát az azonos nevű örmény református gyülekezet tartja fent. Fénykép: Haroutune Selimian

A GAW támogatásának is köszönhetően a Bétel gyülekezet minden bombatámadás után újra tudta építeni az iskolát, ahova idén már 200 gyermek iratkozott be. „A diákok száma lassan újra emelkedni kezdett" – mondja Haroutune Selimian, a gyülekezet lelkésze.
Hogy az iskolák továbbra is tárt kapukkal várhassák a diákokat, a GAW 2015 óta a konfirmandusok perselyadományának egy részét a támogatásukra – felújítási munkálatokra, generátorokra, tanszerekre, ösztöndíjra, iskolabuszokra, valamint fűtőanyagra – ajánlja fel. „Ezek nélkül a támogatások nélkül aligha tudnánk fenntartani az iskoláinkat" – vonja le a következtetést Joseph Kassab.

A Generális Konvent döntése értelmében 2017-től a kárpát-medencei magyar reformátusság is csatlakozott a GAW és a svájci református segélyszervezet, a HEKS ösztöndíj-programjához. A Magyar Református Szeretetszolgálat folyamatosan fogadja az adományokat a szíriai általános és vasárnapi iskolák támogatására. MRSZ bankszámlaszáma: 10702019-85008898-51100005
Megjegyzés: Szíria **www.jobbadni.hu**

A reménység jele – Női munka a Szíriai és Libanoni Nemzeti Református Zsinatban

Najla Kassab *

Milyen különleges egy év! Az a mag, amit a Szíriai és Libanoni Nemzeti Református Zsinat (NESSL) a múlt évszázadban vetett el, mára meghozta gyümölcsét. 2017-ben, a NESSL történetében először, két női lelkészt is felszenteltek. Rola Sleimant és Najla Kassabot. Most már végre így is kamatoztathatják ajándékaikat az egyház életében. Mindez köszönhető annak a folyamatos változásnak is, ami a nők egyházi szerepének megítélésében végbement.

A közel-keleti protestáns egyházak életében mindig is aktív szerepet játszottak a nők. A presbiteriánus egyház megalakulását követően viszonylag hamar megalakultak az első női körök. Gyakran bibliakörként kezdték, majd szervezettebb női csoportokká alakultak, amelyek a missziói munkában, különösképpen is a szegények között végzett szolgálatban vállaltak elkötelezett szerepet. Az első presbiteriánus misszionáriusok mint például Sarah Smith, lányok és nők oktatásának szentelt szolgálata rakta le az alapjait az Oszmán Birodalom első leányiskolájának. A lányok iskolai képzésén keresztül a protestáns egyház hozzájárult ahhoz, hogy az egész országban megváltozzon a nőkhöz való hozzáállás. Korábban szégyen volt egy lánygyermeket iskolába küldeni. Ma már szégyen ezt elmulasztani.

1920 Luceia Alashkar első női küldöttként vesz részt az egyház zsinati ülésén

1930 Nickle és Alice Khoury Libanonban és Szíriában női konferenciákat kezdenek szervezni

1939 Az első libanoni és szíriai nők számára szervezett konferencia a Dhour Choueir-i Református Konferenciaközpontban (Libanon)

1960 A libanoni és a szíriai női szolgálat megerősítésére megalakul a Nőszövetség. Ugyanebben az évben az egyház oktatási osztályán belül létrejön a Női Bizottság és munkába áll egy, a női szolgálatot támogató főállású munkatárs.

1993 Najla Kassab, nőként először engedélyt kap az ige hirdetési szolgálatra. Négy további nő számára engedélyezik az igehirdetést.

2017 Rola Seliman és Najla Kassab lelkésszé szentelése

A NESSL nagy hangsúlyt fektet a nők szerepének erősítésére. Azon kevés közel-keleti egyházak egyike, amelynek van Női Bizottsága. A bizottságot az a meggyőződés vezeti, hogy a családok és az egész egyház javát szolgálja az, ha a nők helyzete javul, hiszen a gyülekezetekben is ők alkotják a többséget. Ezért a bizottság azon fáradozik, hogy megerősítse a nők között végzett szolgálatát Libanonban és Szíriában egyaránt. A közel-keleti egyház arra hivatott, hogy megváltoztassa azt a patriarchális gondolkodást, amelyik elnyomja nőket és elvitatja emberi méltóságukat. Hisszük, hogy ez összeegyeztethetetlen az evangélium üzenetével. Ezért engedünk beleszólást a Bibliának az életünkbe – főként ott, ahol az emberek Isten szeretete ellen cselekednek.

A női munka sokrétű. A női hálózat évente egyszer találkozik, hogy a libanoni és szíriai gyülekezetekben működő női munkát kiértékelje, megvitassa és mindkét országban kimondottan nők számára programokat készítsen elő. Ez a hálózat évente egyhetes nyári konferenciát szervez az egyházat és társadalmat érintő aktuális témában, ahol a Szíriából és Libanonból érkező nők találkozhatnak egymással. A konferenciák célja, hogy bátorítsák a nőket és megértessék velük, hogy önértékelésüket nem a többségi társadalom véleménye határozza meg, hanem az, hogy értékesek Isten szemében. Emellett minden évben szerveznek egy-egy nagyszabású találkozót Libanonban és Szíriában, az ökumenikus imanapot pedig mindig más gyülekezetekben ünneplik. A Nőszövetség ezen kívül istentiszteleti tematikát dolgoz ki anyák és apák napjára egyaránt. Kiemelten kritikus kérdés, hogy milyen formában szolgálhatnak a nők az egyházban. Az egyház arra hivatott, hogy prófétai módon cselekedjen még akkor is, ha ezzel konfliktusba kerül a társadalommal. A nők a férfiakkal egyenértékű tagjai Krisztus testének.

Najla Kassab a Szíriai és Libanoni Református Zsinat (NESSL) lelkésznője. 2017 júliusában a Református Egyházak Világközösségének (REV) elnökévé választották.
Fénykép: Anna Siggelkow

A református egyház azt az álláspontot képviseli, hogy minden hívő, beleértve a nőket is, az evangélium hirdetésére hivatott és részt vehet az egyházi élet valamennyi területén. Ez a meggyőződés vezetett oda, hogy a nők mára minden fontos egyházi szolgálatban részt vállalhatnak. Az 1960-as évek óta a nők jelen vannak a NESSL egyházvezetésében. Gyülekezeti és egyházvezetői szinten egyaránt részt vesznek az egyházi döntéshozatalban. Erre más vallások és felekezetek képviselői, ahol a nők nem tölthetnek be vezetői tisztséget, gyakran idegenkedve tekintenek.

A háború új kihívás elé állította a női munkát: először 1982-ben és 2006-ban Libanonban, majd 2011 óta Szíriában. Szíriában két évig szünetelt a női munka, és csak 2013-ban tudták újra elindítani. A háború következtében a női munka csak a humanitárius segítségnyújtásra koncentrált, hogy azokat a családokat támogassák, akik elvesztették otthonukat, vagy másként szenvedték el a súlyos összecsapások következményeit. Az egyik szíriai női alkalom során egy menekült asszony odajött hozzám, rámutatott a latakiai női kör vezetőire és azt mondta: „Most ők a családom. Miután mindenemet elvesztettem, ők a testvéreim és az édesanyám. Ők maradtak nekem egyedüli családomként." Női munkánk az egyházat hordozó reménység tartóoszlopa. Az egyház együtt érző és cselekvő szíve. Szűkös erőforrásaik ellenére, a női körök már eddig is sok embernek segítettek.

A körülöttünk lévő szenvedés és fájdalom közepette is a női munka a reménység jele marad. Egyre több asszonytestvérünk szeretne részt venni a libanoni Dhour Choueir városkájában található konferenciaközpont programjain. Az érdeklődés, különösen a szíriai nők körében olyan magas, hogy egyszerűen nem tudunk mindenkinek szállást biztosítani. A nők nagy kockázatot vállalnak azért, hogy eljöjjenek és a testvéri közösségben megerősödjenek. Gyakran az útiköltségre is alig telik, de végül mindig megoldják, hogy részt tudjanak venni a konferencián. Megtanulták, hogy olyan egyházzá legyenek, amelyik nem adja fel, hanem türelmesen várja a feltámadást.

A reformáció jubileuma arra tanította meg a nőket, hogy nincs olyan háború, ami megtörhetné az a reménységet, amit Krisztus adott nekünk. Isten az, aki az egyházat megújítja.

** Najla Kassab a Szíriai és Libanoni Nemzeti Református Zsinat lelkésznője és a Református Egyházak Világközösségének 2017 júliusában megválasztott elnöke.*

Fénykép: Thinkstock

Törjétek át az elválasztó falakat!

Joseph Kassab

Az igehirdetés alapigéje: Efézusi levél 2,11-22

„A pokol a többiek, avagy együtt élni a többiekkel”
Illetlenül hangzik így kezdeni egy igehirdetést. Különösen olyan emberek előtt, akikkel most találkozom először. De ez az idézet jól érzékelteti azt a dilemmát, ami végigkíséri az egész emberi történelmet.

„A pokol a többiek.”
Ez a kijelentés, ha jól tudom, Sören Kierkegaardtól származik. És azt akarja mondani vele, hogy az emberek megpróbálják legbelsőbb valójukat elhatárolni a másiktól.

Ádám és Éva nem tudták elviselni, hogy valaki őket szabadságukban korlátozza, és ne ehessenek a kert minden fájáról. Ezért úgy döntöttek, hogy elszakadnak Istentől. Ez a negatív sajátosság láthatóan végigkíséri az emberiség egész történelmét, Ádámtól és Évától, Kainon, Ábel testvérén keresztül, egészen az ISIS-ig, az úgynevezett Iszlám Államig. **„A pokol a többiek.”**

Az Efézusi levélben is ezt hallottuk. Pál a zsidók és a pogányok közötti elválasztó falról beszél. A fal képe az első századi jeruzsálemi templomra utal.

A templomhoz több udvar tartozott; minden udvar magasabbra épült, mint az előtte levő. A külső udvar a pogányoké volt. Onnan a zsidók udvarára érkezett az ember, és onnan a papok udvarára. Ott volt a szentek szentje. A pogányok udvarán állt egy figyelmeztető felirat, amin ez állt: „Ha ennek az udvarnak a falát pogányok átlépik, halállal kell lakolniuk.”

Pál ismerte ezt az elválasztó falat. Nekünk is biztosan eszünkbe jut néhány fal, amelyek a múltban és sajnos mai is elválasztanak egymástól embereket, nemzeteket, egyházakat és egyéb csoportokat.

Még az ilyen láthatatlan falak kapcsán is azt mondja neked mindenki: „Figyelmeztetlek. Ha ezt a határt átléped, halálos büntetést érdemelsz, bármi legyen is az. Mert te ezzel veszélyezteted a létemet, a hatalmamat, az előjogaimat, az életmódomat, a kultúrámat, világnézetemet és az identitásomat…”

Egy olyan térségből jövök, ahol nagyon sok fal választ el egymástól embereket: szunnitákat a síitáktól, keresztyéneket a muszlimoktól, kurdokat az araboktól, zsidókat a palesztinoktól. Ha azon fáradozunk, hogy egy falat lebontsunk, biztosak lehetünk abban, hogy valahol máshol valaki már egy újat épít. Úgy tűnik, hogy tényleg úgy van, ahogy az elején mondtam: az emberek szétválasztása barátokra és ellenségre alapvető emberi tulajdonság.

De Isten magához ragadta a kezdeményezést és áttörte a közte és az emberek között álló elválasztó falat. Krisztus meghalt és feltámadt. Az elválasztó falat áttörte. Ezzel mindazok elé élő példát állított, akik a gyűlölködés helyett a szeretetet akarják követni, akik az elnyomást szabadságra, a háborút békére akarják váltani.

Kérdés, hogy a keresztyén egyházak milyen szerepet játszanak ebben az átalakulásban. A mai világban hogyan tudja az egyház a megváltás üzenetét hirdetni? Milyen identitást keresünk?

A szíriai háború kezdetén esett meg a következő történet:
Sok emberrel együtt egy 17 éves fiú is a buszon ült, aki a Szíriában és Törökországban élő egyik muszlim csoporthoz, az alavitákhoz tartozott. Egy iszlamista felkelőkből álló csoport megállásra kényszerítette a buszt. A felkelők felszálltak és arra szólították fel az embereket, hogy mutassák meg az igazolványaikat. Alavitákat kerestek, hogy túszul ejtsék őket. Amikor az iszlamisták végül megtalálták az alavita fiút és felszólították, hogy szálljon le, a fiú teljesen elsápadt. A közelében egy idős keresztyén nő ült, aki felállt, hogy a fegyveres férfinak útját állja és ennyit mondott: „Nem, a fiú nem fog leszállni. Ő az én fiam." A felkelő felszólította, hogy fogja be a száját. „Te keresztyén vagy, nincs semmi dolgod ezzel az alavita fiúval." De az idős asszony hangosan így szólt: „Igen, én keresztyén vagyok, de ő akkor is az én fiam" A buszon lévő többi ember is egészen felindult és követelték, hogy a fegyveres férfi hagyja békén a fiút. Végül a lázadónak nem volt mit tennie a mérges utasokkal szemben, békén hagyta a fiút és elhagyta a buszt.

„A pokol a többiek."
De az elválasztó falakat át lehet törni.
Gyakran olyan odaadóan és aprólékosan tudunk foglalkozni a bennünket egymástól elválasztó dolgokkal azért, hogy a köztünk és a többi ember közötti fal magasabb vagy még szilárdabb legyen. Krisztus lerombolta az embereket Istentől, és a zsidókat a keresztyénektől elválasztó falakat. De ez a történet nem a múltról szól. Az egyháznak bele kell avatkoznia az őrült világunkban zajló eseményekbe! Ez nem mindig könnyű, néha fájdalommal jár.

Ha Krisztus példáját követjük, megeshet, hogy mások gyűlöletét is magunkra vonjuk. A közel-keleti egyházak gyakran tanácstalanok, hogy hogyan is kellene az eseményekbe beavatkozniuk. Ami biztos, hogy nem követhetjük Péter példáját: Azon a napon, amikor Jézust kivégezték, távolról figyelte a történéseket.

Ha beavatkozunk, megeshet, hogy elveszünk, ahogy Jézus is felőrlődött a zsidók és a rómaiak, azaz pogányok közötti vitában, és végül megölték. Minden kornak megvannak az egymással ellenségeskedő csoportjai, ahogy akkoriban a zsidók és a pogányok. De az nem opció, hogy tétlen megfigyelők maradjunk.

Olvastam egy megtörtént esetet, amit szeretnék elmesélni:
A második világháborúban a francia katonák egy elesett társukat elvitték a temetőbe, hogy ott eltemessék. A pap barátságos távolságtartással mondta, hogy ez egy római-katolikus temető, ezért meg kell kérdeznie, hogy a társuk megkeresztelt tagja volt-e a katolikus egyháznak. Azt mondták, hogy nem tudják. Így a pap azt felelte, hogy nagyon sajnálja, de ez esetben a temetésre nincs lehetőség.
Akkor az elszomorodott katonák elvitték a halott társuk testét és a temetőn kívül, a kerítés tövében temették el. Másnap visszamentek, hogy megnézzék, rendben van-e a sír, de nem találták azt és össze voltak zavarodva. Éppen indulni készültek, amikor jött feléjük a pap. Elmesélte, hogy nem volt szíve hagyni, hogy a halott katona a temetőn kívül legyen eltemetve, csak azért, mert így szabályos. Ezért korán reggel felkelt, és saját kezével áthelyezte a kerítést, így a katona sírja a temető területére került.

Ha olykor egy temető kerítését is le kell bontanunk, mennyivel inkább kell ugyanezt az egyházakat, vallásokat, nemzeteket és kultúrákat elválasztó falakkal megtenni.

Ezért így kellene hangzani a mondatnak:
„A pokol, ha a többiektől elszakítva élünk." Ámen.

Az igehirdetés 2017. május 26-án, a német Protestáns Egyházi Napok (Kirchentag) keretében a berlin-charlottenburg-i Szentháromság Templomban tarott ünnepi úrvacsorás istentiszteleten hangzott el.

Egy terhelt családi kapcsolat

*Katja Dorothea Buck**

Történelmi találkozás a berlini dómban. 2017. október 21-én négy ókeleti egyház magasrangú képviselője vett részt közös istentiszteleten különböző felekezetű német keresztyénekkel. Balról jobbra: Markus Droege, Berlin püspöke, Gerhard Feige, az ökumenéért felelős katolikus püspök (Magdeburg), II. Efrém Ignác, szír- ortodox pátriárka, II. Karekin örmény ortodox katholikosz. Fénykép: epd/Rolf Zoellner

Nem titok, de a szír-német ökumenikus kapcsolatok soha sem voltak egyszerűek. A fájó pontok a szíriai válság során könyörtelenül napvilágra kerültek.

A polgárháborút megelőző években csak nagyon kevés kapcsolat volt a német és a szíriai egyházak között, amin nem is lehet csodálkozni. Mert amíg itt, Európában a vallási térkép főként protestánsokra és katolikusokra osztható, addig Szíriában a sok különböző egyház többségben az ókeleti vagy az ortodox hagyományokat követi. Ezért igen kevés az ismeretünk a szíriai egyházakról. Még nyilvánvalóbb, hogy a polgárháború hat évvel ezelőtti kitörése óta a szíriai keresztyének egyre nagyobb nyomás alá kerülnek. Mindkét oldalon sok az értetlenség. A szíriai keresztyének nem értik, hogy a gazdag, német egyházak miért nem segítetek még többet. Németországban pedig nehéz megértenünk szír testvéreinket, akiknek más rugóra jár az agyuk, különösen ha a hatalomhoz való viszonyukról van szó.

Miközben mifelénk többnyire úgy vélik az emberek, hogy a szíriai polgárháborúban az ellenzéket kellene támogatni, hogy ezzel is esélyt adjunk az „arab tavasz" vívmányainak - a demokráciának és szabadságnak-, addig a szíriai keresztyének hajlanak Aszad magasztalására. Pedig köztudott, hogy az elnök nem riad vissza attól, hogy azokat, akik kritikát fogalmaznak meg, börtönbe zárja, megkínozza és megölesse. De a legtöbb szíriai keresztyén szemében a felkelők a felelősek mindenért. Ők azok, akik lerombolták Szíriát, és akik alatt sem a keresztyéneknek, sem más kisebbségeknek nem lenne jövőjük az országban. Csak egyvalaki tudja ettől a horrorisztikus forgatókönyvtől megmenteni Szíriát: Bassár al-Aszad.

Nehéz olyan családtagokkal egy asztalhoz ülni, akik látszólag fütyülnek a demokráciára és nem törődnek az emberi jogokat ért sérelmekkel. De még nehezebb, nyíltan síkra szállni mellettük. A német sajtóban a szíriai keresztyének már régen nem számítanak Aszad feltétel nélkül támogatóinak, mégis, aki Aszad támogatóit segíti, ne lepődjön meg a nyilvánosság kritikus kérdésein.
Ebből a szempontból a szíriai segítségnyújtás mellett elkötelezett német egyházmegyékben az elmúlt években újra és

újra vita tárgya volt, hogy egyáltalán meg lehet-e látogatni a helyi partnereket. Erre egyébként az ország háborús területein nincs is lehetőség, bár más országokból, például az Egyesült Államokból vagy Svédországból már jártak kint egyházi delegációk előttünk. Van lehetőség a szolidaritási látogatásokra, de van egy csavar a történetben. Mert előfordul, hogy a rezsim a nyugati egyházi delegációkat propaganda célokra használja: Meggyőződésből vagy megszokásból, a szíriai vendéglátók találkozót szerveznek egy-egy magasrangú kormánytaggal és a hivatalos fotók bejárják a sajtót. Ami a rendszer számára propaganda, az a nyugati egyházvezetők számára nagyon kellemetlen tud lenni PR szempontból. Hazatérve adott esetben mentegetőzniük kell azért, hogy egy tömeggyilkossal találkoztak. A „legrosszabb eshetőséget" csak úgy lehet elkerülni, ha nem is megy oda az ember.

Itthon gyakran nem gondolunk bele abba, hogy a szíriai keresztyéneknek igazából nincs sok választási lehetőségük: Aszad vagy az ellenzék. Ez olyan, mint Szkülla és Karübdisz közül választani. A demokrácia jelenleg egyáltalán nem opció. Idehaza még mindig egy mérsékelt ellenzékről álmodozunk, amelyik felvirágoztatja a békét és a demokráciát Szíriában, miközben alig maradt néhány mérsékelt ellenzéki az országban. Aki nem halt meg, az elmenekült. Akik ma Aszad ellen harcolnak, azok iszlamista felkelő csoportok, akik az emberi jogokat nyugati találmánynak tartják és a kisebbségekre legjobb esetben is zavaró tényezőként tekintenek. A kisebbségvédelem számukra idegen fogalom. Aszad ezzel szemben a Baath párt szekuláris hagyományából jön. A keresztyének és más vallási kisebbégek már az apja idejében is viszonylagos szabadságot élveztek. Templomokat építhettek, istentiszteleteket tarthattak, iskolákat és kórházakat tarthattak fenn, a társadalmi, politikai kérdésekhez egyenrangú félként szólhattak hozzá. Kézenfekvő, hogy egy iszlám szent államban erre esély sem lenne.

De nem az Aszadhoz való közelség az egyetlen dolog, ami miatt nekünk, németországi keresztyéneknek nehéz megérteni a szíriai keresztyéneket. Már jóval a polgárháború előtt is erősödött az a vélemény közöttük, hogy a muszlimokkal való együttélés egyre nehezebb, az iszlamista mozgalmak egyre nagyobb befolyást szereznek és a keresztyének jelenléte Szíriában egyre inkább kérdésessé válik. Természetesen az ilyen típusú megnyilatkozások mindig összekapcsolódtak a sürgető kéréssel, hogy a keresztyének szolgálatát helyben anyagilag is támogassuk. Gyakran kijátszották azt a kártyát is, hogy hittestvéreikként a nyugati keresztyének járuljanak hozzá, hogy az egyház életben maradhasson a keresztyénség bölcsőjében.

Itthon panaszuk egyre inkább süket fülekre talált. A német egyházak belefogtak a velünk élő muszlimokkal való párbeszédbe. Senki sem akarta meghallani a velük szemben megfogalmazott kritikát! A szíriai testvérek frusztrációja egyre csak nőtt. Miért hallgatnak a nyugati keresztyének inkább a muszlimokra, mint rájuk? Miért nyitottabbak mások igényeire, mint hittestvéreik aggodalmaira? Eközben egyik oldalon sem mérlegelték, hogy kiindulópontjuk aligha lehetne ennél eltérőbb: itt egy szabadságon és demokrácián alapuló, keresztyén többségű társadalom, egy még fiatal muszlim kisebbséggel, ott pedig egy többezeréve formálódó szövevényes vallási-etnikai mozaik, jelentős muszlim többséggel és sok másvallású kisebbséggel, amelyek közül néhány régebbi keletű, mint az Iszlám.

Egy ponton túl a közel-keleti keresztyének panasza a lopakodó iszlamizációról csak bosszantó háttérzajjá vált, amit alig vett valaki tudomásul. Amikor kitört a szíriai háború, sokáig tarott, hogy a segélykiáltást újra meghalljuk és csak akkor tudatosult bennünk, hogy milyen drámai is a helyzet valójában. De nem csak a keresztyének, hanem mindenki számára, aki a válságzónákban és háborús térségben élt. Az, hogy 2015 őszén egyre többen menekültek a Földközi-tengeren keresztül, és kerestek menedéket nálunk, újabb félreértést szült. A közel-keleti keresztyének azt kérdezték, hogy miért segítünk olyan nagylelkűen a sok muszlim menekültnek, miközben ők az életükért küzdenek. Azt, hogy a németországi kormányzati és egyházi támogatást, jó okkal, kizárólag humanitárius szempontok és nem vallási hovatartozás alapján lehet célba juttatni, nehéz megértetni. Főként akkor, ha a másik oldal az ökumenével érvel, miszerint testvérekként arra hívattunk, hogy egymást kölcsönösen támogassuk.

Az ökumenikus és humanitárius felelősségvállalás közötti feszültséget talán nem gondoltuk át kellőképpen. Érdemes lenne erről a kérdésről szíriai testvéreinkkel közösen gondolkodni. Kiindulópont lehetne az ökumené fogalmának tisztázása. Ahogy az ökumené nem lehet egy klánstruktúra, ami arról szól, hogy ki kit támogat és ki kinek az oldalán áll, úgy hobbiként sem tekintenünk rá, amit az ember addig űz, amig kedve van hozzá, és abban a pillanatban felhagy vele, amint kényelmetlenné válik. Az ökumené nem sokkal inkább minden keresztyén feladata, hogy az egységért dolgozzon, és a sokszínűséget és a különbségeket elhordozza?

** Katja Dorothea Buck vallástudós és teológus. Rendszeresen közöl beszámolókat a közel-keleti egyházakról.*

Kis lépések a tehetetlenség ellen - A szíriai keresztyének iránti felelősségről

Ralf Meister[*]

Szíriában háború dúl. Nyugaton minket is elért a térségben élő emberek, köztük a keresztyének segélykiáltása. Felelősséget akarunk vállalni és testvéreinket hitükben támogatni.

2017. január közepén három napot töltöttem Bejrútban és megbeszélések sorozatán vettem részt; a német gyülekezet lelkészével, a német nagykövettel és a szíriai és libanoni egyházak képviselőivel. Kis küldöttségünk üzenete az volt: Látjuk az emberek szenvedését a szíriai háborúban és azt kutatjuk, hogy hogyan tudunk helyben segíteni.

Nem csak időhiány miatt, tudatosan mondtunk le arról, hogy menekülttáborokat látogassunk. A kérdésünk egészen konkrétan így hangzott: hogyan tudunk partnerkapcsolatot kialakítani a szíriai keresztyén gyülekezetekkel és iskolákkal?

Ritka, hogy egy keresztyén testvéreinknél tett látogatás ennyire megindító legyen, és ekkora benyomást tegyen ránk.

A Szíriai és Libanoni Nemzeti Református Zsinatnál (NESSL) tett látogatás alkalmával tolmácsoltam a Hannoveri Egyház köszöntését, amit arab nyelven olvasott fel az egyik képviselőnk.

Látogatás a Szíriai és Libanoni Nemzeti Református Zsinatnál (NESSL). Balról jobbra: Thomas Fender, a Német Református Egyház külügyi irodavezetője, Fadi Dagher, a NESSL korábbi főtitkára, Ralf Meister, a Hannoveri Egyház püspöke, Joseph Kassab, a NESSL főtitkára, Dr. Owe Boersma, a Németországi Protestáns Misszió korábbi közel-keleti referense.

Joseph Kassab egy térkép segítségével ismerteti Szíria felosztásának aktuális tervét, amire a szíriai keresztyének aggodalommal tekintenek.

Ralf Meister püspök Michael Jalakh atyával, a Közel-Keleti Egyházak Ökumenikus Tanácsának (MECC) főtitkárával. Fénykép: Katja Buck

Mély és megindító csend következett, aztán pedig a köszönet szavai azért, hogy szolidaritást vállalunk a helyi egyházakkal. Ismételten megerősítették: „látogatásuk és üdvözletük segít megmutatnunk az egyházon belül és kívül, hogy van, aki figyel ránk. Hogy segélykérésünk és együttérzésre való hívásunk nem hiábavaló."

Aki felkeresi a NESSL honlapját, a gyülekezetek listájában talál néhányat az alábbi, csillaggal jelölt megjegyzéssel: „a jelenlegi biztonsági helyzetre való tekintettel nem tartanak istentiszteleteket". A két csillagos jelzés még súlyosabb: „fegyveres csapatok megszállása miatt jelenleg nincs tagja a gyülekezetnek". Ritka, hogy egy keresztyén testvéreinknél tett látogatás annyira megindító legyen, és akkora benyomást tegyen ránk, mint ez a libanoni három nap.

„Megpróbáltuk elmondani nektek, mi forog kockán. De nem hallgattatok ránk."

Az utazás alatt a kritikus hangokra is figyeltünk. „Az arab tavasz kezdete óta próbáltuk elmondani, hogy mi forog kockán, de nem hallgattatok ránk" - fogalmazott Michael Jalakh, a Közel-Keleti Egyházak Ökumenikus Tanácsának főtitkára, ami a térség szinte valamennyi egyházát tagjai között tudja. A Nyugat sok helyi gyülekezet szemében elvesztette a szavahihetőségét. Ezek kemény szavak voltak. Fel is tettem a kérdést magamnak, hogy a menekültek támogatása iránti elkötelezettségünk közepette nem feledkeztünk-e meg itthon arról, hogy azokon is segítsünk, akik nem a menekülést választották. Hogyan fogadják a segítségünket azok a keresztyének, akik a háború és üldözés ellenére hazájukban próbálnak (túl)élni? Mi van a lelkészekkel, akik a magukat és hozzátartozóikat fenyegető veszély ellenére is kitartanak gyülekezetük mellett, a reménység horgonyaiként? Nekik köszönhető, hogy a gyülekezetek a súlyos támadások ellenére is a keresztyén összetartozás ritkán látott példájává váltak.

Az utazás minden pillanata szorongással töltött el: olyan nagy a szükség, és oly keveset tudunk tenni. Nem volt könnyű túljutni ezen a bénító sokkon, hogy erőtlenségünk ellenére legalább kis lépéseket tehessünk. Ezért is volt fontos számomra, hogy tudatosan vállaljuk a felelősséget közel-keleti testvéreinkért, és többet tegyünk annál, mint hogy személytelen pénzadományokat küldjünk nekik. Hálás vagyok azért, hogy a „Segítsünk együtt - Esélyteremtés a szíriai keresztyének számára" nevű kezdeményezésünk visszhangra talált, és gyülekezetekben, egyházmegyékben, sőt a tartományi egyház kiemelt istentiszteletein is gyűjtenek adományokat az iskolák számára. Csepp a tengerben. De ott van benne a reménység, hogy az emberek idővel Szíriában is új, békés életet kezdhetnek. Ezzel a kezdeményezéssel csatlakoztunk azokhoz a német egyházakhoz, amelyek már régebb óta partnerkapcsolatban állnak a szíriai egyházakkal. Segítségünk szerény méretű, de világos jele annak a törekvésnek, hogy olyan távlatot kínáljunk az embereknek helyben, ami maradásra készteti őket.

Kicsi és tapogatózó lépések ezek Szíria jövőjéért, de ott rejlik benne az üzenet: kilátástalan tűnő helyzetekben sem hagyunk magatokra titeket. Személyes célom, hogy ez az üzenet valósággá legyen.

** Ralf Meister a Hannoveri Evangélikus Tartományi Egyház püspöke*

Barátság mozgalmas időkben

Martin Lückhoff *

Egy jó baráttól nehéz időkben is támogatást vár az ember. A szíriai háború a keresztyén egyházakat, köztük az Antiochiai Görög Orthodox Patriarchátust is nagy kihívás elé állította. Több mint 25 éve ápol testvéregyházi kapcsolatot a patriarchátus és a Kurhessen-Waldeck-i Protestáns Egyház. A két egyház tagjai megismerték egymást és kölcsönös bizalom alakult ki közöttük. Papok, lelkésznők és lelkészek teológiai párbeszédet folytatnak, a püspökök és a pátriárkák a legkülönfélébb formákban élik meg barátságukat. A baráti kapcsolat kialakulásáért a korábban a bejrúti német gyülekezetben szolgáló két lelkészünk mellett, a nálunk tanuló ortodox teológusokat illeti köszönet. A Hofgeismar-i Protestáns Akadémia lehetőséget biztosított számukra, hogy a közel-keleti keresztyének kegyességéről, történelméről és jelenlegi helyzetéről beszámoljanak. A két egyházvezetés támogatása biztosította, hogy a lehetőséget megragadva a két egyház elmélyítse az ökumenikus párbeszédet.

Mindkét egyház számára kezdettől fogva fontos volt, hogy ez a barátság ne legyen anyagi természetű, hanem a teológiai párbeszéd álljon a középpontjában. Ennek megfelelően a Hofgeismar-i Szeminárium és a libanoni Balamand Egyetem Szent János Teológiai Intézete közötti együttműködés kiemelt jelentőséggel bír. A közös lelkésztovábbképzés Hofgeismar-ban éppúgy a barátság eredménye, mint az ortodox Balamand Egyetemen tartott szimpóziumok az istentisztelet protestáns és ortodox értelmezéséről, vagy éppen bioetikai kérdésekről. Mindeközben kiderült, hogy milyen nagy igény van a teológiai eszmecserére, ahogy az is, hogy mennyire hiányosak az ismereteink mindkét oldalon.

A közel-keleti ortodox egyházak a protestáns közösséggel leginkább agresszívan misszionáló evangelikál egyházak formájában találkoznak, a német protestáns teológiai hallgatók pedig jóformán semmit sem tudnak az ortodoxiáról.

Látogatás az Al-Hosn Kórházban. Dr. Yaziji orvos-igazgató tájékoztatja Hein püspököt a támogatások felhasználásáról.

Balról jobbra: Lückhoff esperes, Hein püspök, X. János pátriárka, Alexi archimandrita és Hartge lelkész a testvéregyházi kapcsolatok 25 éves fennállásának alkalmából rendezett ünnepségen.

Adományok átadása Bejrútban. Brinkmann-Weiß és Lückhoff esperesek endoszkópot nyújtanak át Dr Yaziji-nak, az Al-Hosn Kórház igazgatójának. Fényképek: Martin Lückhoff

A reményteli tapasztalatok, a nyitottság és bizalom mit sem változtatnak azon, hogy az egyházi barátság irányát időről időre meg kell újítani személyi és tartalmi szempontból egyaránt. Mindeközben a társadalmi és politikai kihívások, amikkel a libanoni és szíriai Bizánci-Ortodox Egyház már a háború előtt is szembesült, nagymértékben befolyásolják ezt a kapcsolatot. A migráció következtében felbomló hagyományos családi kötelékek, a kivándorlók növekvő száma, a középosztály elszegényedése, vagy az iraki menekültek között végzett damaszkuszi szolgálat mind új távlatokat nyitottak az együttműködésben. A szíriai háború tovább súlyosbította a kihívásokat. Elsősorban a Szíriában dúló háború és a németországi szír menekültek között végzett szociális munka módosította a testvéregyházi kapcsolat súlypontjait. Az életveszély mellett a rendkívüli mértékben megugró megélhetési költségek terhelik leginkább a társadalom széles rétegeit. Bár az alapvető termékek, ha korlátozottan is, de elérhetők, a lakosság 85%-a nem tudja mindennapos szükségleteit kielégíteni. Ez érvényes az egészségügyi ellátásra is. Éppen ezért, X. János pátriárka kérésére, a baráti kapcsolat új súlypontjaként támogatjuk a Homsztól nyugatra, Wadi Al-Nasar városában működő Al-Hosn kórházat. A kórház környékén sok menekült telepedett le, akik Aleppóból, Homszból és Rakkából költöztek ide. A kórház becslések szerint 300 000 ember számára biztosít egészségügyi ellátást. Az adományoknak köszönhetően az egészségügyi ellátás ingyenes.

Ez magába foglalja a vizsgálatot, valamint a gyógyszeres kezelést. A kórház a betegek vallási, felekezeti vagy politikai hovatartozásától függetlenül biztosítja az ellátást. A Kurdhessen-Waldeck-i Egyház, ahogy a Hanau-i Egyházmegye is pénzügyi és tárgyi eszközökkel támogatja az intézmény működését. Sőt, az egyház, lehetőségeihez mérten, technikai eszközöket is biztosít a kórháznak. A gyógyászati eszközöket többnyire Németországban vásárolják meg és a helyi felelősökkel egyeztetve szállítják Libanonba vagy Szíriába. A kórházi vezetés rendszeres beszámolói lehetővé teszik a támogatások felhasználásának átláthatóságát.

A baráti együttműködéshez olyan emberekre van szükség, akik egymással is képesek bizalmas, baráti kapcsolatot kialakítani. Ez mind a mai napig érvényes. Bevált az is, hogy mindkét oldalon egy állandó személyi kör felel a baráti kapcsolatok életben tartásáért, akik rendszeres találkozások és egyeztetések alkalmával rendkívül nyíltan beszélnek a barátság lehetőségeiről és határairól. Bebizonyosodott, hogy a személyes, baráti kapcsolatok elengedhetetlenek az egyházak közötti testvérkapcsolatokhoz. Mindkét egyház Krisztus követésén alapuló felelősséggel végzi szolgálatát. Az egyházi barátság alapja, hogy tiszteletben tartjuk a hitvallási sokszínűséget és közösen járunk Jézus nyomdokaiban.

** Martin Lückhoff a Hanau-i Egyházmegye esperese és a Kurhessen-Waldeck-i Protestáns Egyház Anitóchia Bizottságának elnöke.*

Egy iskola, amelyik a jövőt építi

Katja Dorothea Buck

Sok minden szól az ellen, hogy hosszútávon elkötelezzük magunkat egy polgárháborús ország mellett. A Protestáns Szolidaritási Misszió (EMS) mégis így tett, és 2013-ban létrehozott egy előkészítő iskolát az ún. Keresztyén Völgyben az országon belül áttelepített, menekült gyermekek számára.

Annak, aki egy ilyen feladathoz hozzálát, rugalmasnak kell lennie. A kafruni előkészítő iskolában az EMS eredetileg 30 gyermek számára akart férőhelyet biztosítani, és eredetileg csak három évre terveztek. Ám gyorsan szertefoszlott a remény, hogy a háború hamarosan véget ér, így 2016-ban az EMS úgy döntött, hogy meghosszabbítja a projektet három évvel. A 30 férőhely sem volt elegendő a szükségletek fényében. Ma már naponta ötvenöt 3 és 7 év közötti fiú és lány jár az egykori iroda- és lakóépületbe, hogy azzal foglalkozzon, amivel a gyermekeknek ebben a korban foglalkozniuk kell: zavartalanul játsszon és tanuljon.

De Szíriában a háború 2011-es kitörése óta semmi sem normális többé. Az UNICEF adatai szerint kétmillió szíriai gyermek nem jár iskolába. Iskolájukat vagy lerombolták, vagy nincs tanár, vagy éppen veszélyes az iskolába vezető út. Megesik, hogy gyerekeknek egyszerűen nincs idejük iskolába menni, mert dolgozniuk kell. Közel 500 000 ember vesztette életét a háborúban, 10 millió szír – a teljes lakosság közel fele – pedig elmenekült. Nagyrészük Szírián belül talált menedéket, például a Keresztyének Völgyében (Wadi al-Nasara). A Homsz és Tartúsz közötti vidék nem hiába viseli ezt a nevet: a közel 250 000 lakos túlnyomó többsége keresztyén. Az előkészítő iskola hivatalos fenntartója a bejrúti református gyülekezet, amely sok éve az EMS tagja.

A gyülekezet biztosítja a kapcsolattartást Szíria és Németország között. Mivel Bejrútból senki sem tud állandóan jelen lenni Szíriában, a gyülekezet a feladatot egy olyan keresztyén szervezetnek adta át, amely régóta jelen van Wadi al-Nasara vidékén.

Az iskolába a legszegényebb gyerekek járnak. Sok családban nem csak a gyerekek iskoláztatásra nem futja, hanem arra sem, hogy naponta egyszer meleg étel kerüljön az asztalra. Ezért még inkább fontos az iskolai étkeztetés. Egy orvos is bejár rendszeresen és megvizsgálja a gyerekeket. De a diákok számára a tanulás a legfontosabb és az a rendszeresség, amit az iskola biztosít a menekültek egyébként kaotikus mindennapjaiban. Sok a traumatizált gyerek, sokan vesztették el közeli hozzátartozóikat, néhányuknak még azt is végig kellett néznie, ahogy a terroristák meggyilkolják szüleiket. Az intézmény munkatársai - akik közül sokan maguk is menekültek és az iskolai munkájuknak köszönhetően van jövedelmük - ismerik a gyermekek hátterét, át tudják érezni a helyzetüket, és személyesen foglalkoznak velük.

Az iskola vezetői számára fontos, hogy a bölcsődei, óvodai és előkészítőcsoportokban fele-fele arányban legyenek fiúk és lányok, és a szíriai társadalom vallási sokszínűségét tükrözzék. A gyerekek alavita, szunnita, drúz és keresztyén családokból származnak. A különböző vallású diákok közötti fesztelen közösség a legjobb eszköz a fundamentalizmus és intolerancia megfékezésére.

A vallásszabadság emberi jog

*Petra Bosse-Huber**

Az ellentmondás töretlen: az államok túlnyomó többsége világszerte elismeri a vallásszabadság jogát. A szabad vallásgyakorláshoz való jog 1948 óta szerves része az ENSZ által elfogadott Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának. Az ENSZ közgyűlés által Párizsban kihirdetett nyilatkozatnál is kötelezőbb érvénnyel rögzíti ezt a jogot a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya, amit az ENSZ közgyűlése 1966-ban New York-ban fogadott el és az óta 167 állam ratifikált.

Ám a meglehetősen széleskörű egyetértés ellenére, a vallásszabadság jogának gyakorlása és érvényesítése során újra és újra nehézségekkel és a nyilvánvaló jogsértéssel szembesülünk. A világszerte élő keresztyének vallásszabadságáról szóló ökumenikus jelentés, amelyet 2013-ban a Német Katolikus Püspöki Konferencia és a Németországi Protestáns Egyház (EDK) közösen jelentetett meg, többek között arra a következtetésre jutott, hogy az elmúlt évtizedben erősödött a vallás- és világnézeti szabadság korlátozása és az országok alig felére jellemző, hogy csak aránylag kismértékben korlátozzák ezt a jogot. Ezek a nyugtalanító számok egyértelművé teszik, milyen fontos politikai, társadalmi és vallási értelemben is fellépni azért, hogy az emberek vallásukat egyénileg vagy másokkal közösen, nyilvánosan vagy a magánéletben szabadon gyakorolhassák.

A fellépés során két fejleményt szükséges figyelembe venni, amelyek a jelenlegi vitákban újból és újból fontos szerepet játszanak. Egyrészt felmerül a vallás értékének és jelentőségének kérdése általában. Minél inkább az a veszély fenyegeti a vallást, hogy az emberi lét nélkülözhető alkotóelemeként tekintenek rá, annál nehezebb lesz a vallásszabadságot az általános emberi jogok részeként elfogadtatni. Amiről le tudok mondani anélkül, hogy emberi mivoltomat csorba érné, nyilván nem igényel ugyanakkora védelmet, mint más alapvető emberi jog.

Németországban újabban a körülmetélésről szóló vita kapcsán mutatkoztak meg ennek a szemléletváltásnak az első jelei, de az iszlámról folytatott vitában is találkozunk olyan követelésekkel és fejleményekkel, amelyek ebbe az irányba mutatnak. Ezért újfent egyértelművé kell tennünk, hogy az általános emberi jogokat, beleértve a vallásszabadságot is, nem lehet a társadalom többségi döntésének függvényében rangsorolni. Amíg akár csak egy embernek is létfontosságú, hogy vallási meggyőződését gyakorolhassa, a szabad vallásgyakorlás jogát védeni kell, és nem csak erre az egy emberre, hanem mindazokra tekintettel, akiket látszólag nem érint, mert magukat nem tartják vallásosnak.
Egy másik aktuális kérdés, hogy hogyan kezeljük a vallási sokszínűséget. Van-e határa annak, hogy milyen mértékben képes egy társadalom a vallási sokszínűséget és különbözőséget integrálni, vagy elhordozni? A vallási sokszínűség észlelése a környezet és a szokás függvényében különbözik. Nincs egységes mérték. A be- és kivándorláshoz szokott országok más választ fognak adni, mint azok a társadalmak, amelyek önértelmezését meghatározza a homogenitás gondolata. Az ún. „Iszlám Állam" az egyik legszélsőségesebb példája annak a kísérletnek, hogy egy vallási szempontból egységes társadalmat hozzunk létre. Kudarcra ítélt vállalkozás ez, nem csak az embertelen módszerek miatt. Az emberi sokszínűség és az ezzel együtt járó vallási sokszínűség istenadta valóság és az emberiség története során mindig jelen volt. Senki sem kerülheti el tartósan azt a kihívást, hogy ezzel együtt éljen. Az EKD a 2015-ben megjelentetett *A keresztyén hit és vallási sokszínűség protestáns olvasata* című kiadványában határozottan kiállt a vallási sokszínűség mellett.

A vallásszabadság és a vallási sokszínűség kölcsönösen feltételezik egymást. Így egy templom, zsinagóga vagy mecset elleni támadás nem csak az adott közösség, hanem általában a vallásszabadság ellen irányul. Egy hívő férfi vagy nő elleni támadás, vallási hovatartozásától függetlenül, az emberi mivolta elleni támadás. Sokat nyernénk azzal, ha a vallási közösségek és mindenki, aki egy vallási meggyőződés nyilvános hirdetésében felelősséget vállal, egyetértésre jutnának e tekintetben. Még többet nyernénk, ha a vallásszabadságot nemcsak az egyházak és a vallások sajátos jogaként értelmeznénk, amelyért saját érdekükben szólalnak fel, hanem alapvető jogként tekintenénk rá, amit ennek megfelelően mindenkinek garantálnia kell. Az ENSZ Egységokmányát aláíró 167 ország erről nem feledkezhet meg, sőt, ehhez kell igazodniuk.

** Petra Bosse-Huber, a Német Protestáns Egyház (EKD) külkapcsolatokért felelős püspöke*

Életem Ura és Uralkodója,
ne engedd hozzám a jóra való restség,
könnyelműség, pénzvágy
és megszólás szellemét!

Ajándékozd inkább szolgádnak
a józanság, alázatosság,
állhatatosság és szeretet lelkét!

Igen, Uram és Királyom,
add, hogy megismerjem bűneimet
és meg ne ítéljem felebarátomat,
mert Te áldott vagy mindörökké,
Ámen.

Szíriai Efrém (306-373)